

Bartł. Groicki.
Porządek Sądów Miejskich. –
1559.

Porzádek Sądow y Spraw Mieyſkich/ Práwá Máydeburſkie- go.

B. G. R.

PSALMO LVII.

Rectè iudicate filij hominum.

Spráwiedliwie ſądzćie Synowie Ludzcy.

Cum Gratia & Priuilegio *REGIÆ MAIESTATIS.*

Lazarus Andreæ impreſsit. L ix.

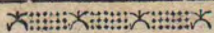
DE INSIGNI D. TARNOVIORVM COLLOQVIVM, ADVENÆ ET POLONI.

ADV: Stella ſuprà lunã, cuiusnã ſtẽma Poloni
Sanguinis eſt? de qua dic oriturq́; domo?
POL: Eſt Tarnouiacæ gentis: qua gẽte ꝓpago
Nulla magis tali ſtemmate digna fuit.

Sic et em̃

Sic et enim radiat, ſic laude refulget in omni,
Inter Sarmaticas ſic rutilatq; domos.
Iuſtius vt Solem cognatis pingere in armis
Debeat, aut totum pingere Zodiacum.
A. Sed quę de ſtellis hęc eſt? volo cuncta doceri.
P. Neſcio, ſed Martem ſuſpicor eſſe tamen.
A. Vndè putas? P. Quia ſp erat bello vtilis, et nũc
Ductorem Patriæ bella gerentis habet.
Contudit hic Valachos, Moſcos cõfregit, et indè
Iam ſolo hoſtiles nomine terret opes.
A. Stella polo digna. P. O' digniſsima, ſed tñ iſto
Nobiſcum maneas in trepidante ſolo.
Nobiſcum maneas, dum ſtellæ & Luna manebũt.
Sarmatiæ tenebris irradiesq; tuæ.

CLEMENS IA-NITIVS F.

AD ILLVSTREM VIRVM, IOANNEM TARNOVIVM

COMITEM, CASTELLANVM CRACOVIEN: &c. ANDREÆ TRICESII

EPIGRAMMA.

TArnoui Lachici lux ô nitidiſsima Regni,
Hæc quoq; priſca tuæ gentis vt arma docent,
Suſcipis hũc tenuem placida ceu fronte libellum,
Quem reddit tutum nominis vmbra tui,
Suſcipe ſic etiàm ſcriptorem in iura clientis,
Atq; hunc magna tibi dona dediſſe puta,
Il lud quod potuit poſtquàm dedit ille, ſupremo
Sic & parua Ioui thura placere ſolent.
Turbida Perſarum ſic pauperis vnda Monarchæ
Et placuit, magno & munere digna fuit.

Ἀγαθῇ τύχῃ.

Jáſnie

Jasnie Wielmożnemu Pánu / á Pánu Janowi Hrábi ná Tarnowie / Kástellanowi Krákowskiemu / Naywyższemu Heythmánowi Korony Polskiey / Lubáczowskiemu / Stryskiemu / etc. Stároście / Pánu memu miłościwemu.

※

Gdy tu Łázarz Andrzysowic Impressor / Wielmożny á mnie miłościwy Pánie / drukował Artykuły Práwá Mieyskiego Máydeburskiego po Polsku / Polakom w rzeczy Pospolitey (ile ia bacze) bárzo potrzebne y pożyteczne: Zadał iest odemnie z niektorymi przyiacielmi moimi / ábym ia thymże Polskim Jezykiem przydał ku tym tho Artykułom / co by sye zdáło być napotrzebnieyszego. Ja baczac moie ktemu niegodnosć / y zábáwienie ná moim vrzedzie nie-

máłe / wy-

máłe/ wymawiałem ſye im s tego przes niemáły czás/ wſzákże gdy vsiłowáć nieprzeſtáli/ nie chcąc ſye im potthym czeſtym odmawiániim vprzykrzyć/ biorąc też przed ſye powinowáctwo Krzeſciániſkie/ zá ktorym káżdy Pátryey ſwey y bliźniemu ſwoiemu wedle dáru Bożego powinien być pożyteczen: Nápiſałem krotko ten Porządek Sądow Mieyſkich/ tym zwłaſzczá ktorzy ſye Láciniſkim iezykiem niewiele báwią/álbo innego krom ſwego przyrodzonego Polſkiego nieumieią. Gdźiem s ſwey głowy nic nie piſał/ iedno com z Láciniſkiego wźiął á z zwyczáiu/iáko mowią in praxi będąc/obaczył. Acz niekedy náponunánie czynie: Wſzákże iáko inne wſzythkie rzeczy/ ták też y nápominánia ná rozſądek w práwie vczonych przypuſzczam. Jeſli ſye ktho ozowie/ iż ty rzeczy lepiey á doſtáteczniey nápiſze/ tym mnie nie rozgniewa/ y owſzem to rad bede widźiał/ gdy tą ſwoią prácą kogo w Práwie vczonego wzbudze y wyzowe/ kthoryby też Práwá Mieyſkie Polakom właſnym ich iezykiem doſtátecznie wydał/ iáko inne narody ſwoim iezykiem Práwá Boże y Ludzkie nápiſáne máią/ Aby theż Polacy y w tym nie vpoſledzeni byli. Ten Porządek ia/ Wielmożny á miłoſciwy Pánie/ ile Pan Bog raczył dáć z łáſki ſwey / ile mi

też czáſu

też czáſu od moich prac ſtawáło / wypiſałem krotko / rozumieiąc go ku tym to Artykułom / y ku zábieżeniu niemáłym błedom / kthore ſye ná Miáſteczkách w poſtepku Práwá dzieią / bárzo być potrzebny / s kthorego káżdy przeczytawſzy / á potym ſye ſpráwom v Sądu máluczko przypátrzywſzy / łácwie pozna y náuczy ſye / iákim Poſtepkiem y z iákimi Ceremoniámi Sądownymi / ſobie y przyiacielowi ſwoiemu / w dochodzeniu Spráwiedliwoſci ſwoiey przed Vrzedem / ſnádnie poſłużyć y doydź ſwego może / bes wielkiego á czeſtego niezbożnych Prokuratorow tuczenia y łupienia. Obaczy też y Sedziá ná krotce powinowáctwo ſwoie / iáko ſye w ſpráwách vrzedowi ſwoiemu tház ná Sądzie iáko kromia Sądu należących / záchowác ma. Ktory też Porządek s támtymi to Artykuły / Polacy zwłaſzczá ktorzy Lácińſkiego iezyká nie vmieią / y co ieſt Speculum Saxonum, álbo Ius Municipale Maydeburgenſe nie wiedzą / mogą mieć iákoby zá nieiáki Státut Práwá Mieyſkiego / y Porządku Sądow Mieyſkich. Ktorym ia wydał / ácz wzgledem przyczyn wyſzſzey námienionych / wſzákże też nie mniey zá tym / iż mi Pan Doktor Stániſław Rozárius w. W. Służebnik / oſobliwy moy przyiaciel / ktemu chuci do-

dał / y v-

dał / y vpewnił mie w tym / iżby tho przeciw w. W. nie było/gdy bym te praca swoie w. W. przypisał y ofiárował. R. tákem v syebie vważył moy miłościwy Pánie / ábym tey pracey iákaszkolwiek iesth / nikomu inneimu snádniey á przystoyniey nie przypisał/ iáko w. W. swoiemu miłościwemu á przyrodzonemu Pánu. A zwłaszczá máiąc inne przyczyny do tego/będąc z mieystcá tego / kthorego w. W. Pánem być raczysz. A osobliwie iżem poznał w. W. inter Principes Viros w vmieietnośći Práwá Mieyskiego/ być naprzednieyszego: przes co iedeń zacny człowiek ták o w. W. w swoich ksyążkách niedawno nápisał. *ILlustrissimo ac fortissimo Domino IOANNE Comite à Tarnow, Castellano Craccouień: inter Principes Viros, neminem alium apud nos reperies, in prudentia Iuris nostri, summa cum laude magis uersatum.* Ktorego thez czuyna praca/nietylko około zacnych á wiecznie pámietnych spraw Woiennych/ále też około pilney rády w rozmnożeniu Sprawiedliwości świetey/y postánowieniu rządu dobrego / ták w Ziemstwie iáko w Mieściech / byłá záwżdy / á teraz tym wiecey iesth wszytkim Polakom iáko Słońce świetna. S kąd w. W. odpłáte od Páná Bogá/ y chwałe od Ludzi ná potomne czásy nie mnieysza odniesye/ iedno iáko y s spraw wo-

iennych. Non minor enim ex rebus vrbanis q̄ bellicis comparatur gloria. Nowſzem ex rebus vrbanis wietſza dla tego/ iże ſpráwá Woienna/ álbo zwyćieſtwo nád nieprzyiacielem otrzymáne/ czáſu iednego tylko bywa pożyteczne/ Ale Práwá/ obyczáie Spraw thák Ziemſkich iáko y Mieyſkich/ y ſtánowienie pokoiu poſpolitego/ ná wieczne czáſy trwa. Acz wiem o tym dobrze/ Wielmożny miłośćiwy Pánie/iż w. W. żadney chwały s tąd nie potrzebuie/ wſzákże iż zá pracą w rzeczy poſpolitey vżyteczną/ chwałá ták muśi iść/ iáko ćień zá Słońcem idźie/ Et gloria nolentem ſequitur, volentem fugit, tedy to wſzytko ták s ſtrony ſpraw Woiennych/iáko y s ſtrony pracey/ kthorą w. W. y tych czáſow nic nie folguiąc látom ſwoim / około poſtánowienia Spráwiedliwośći Swietey podeymowáć raczyſz/ káżdy w. W. przyczytáć y tym ſławić ná wieki muśi Páná Bogá wſzechmogącego/ o to proſząc / áby w. W. raczył ieſzcze w dobrym zdrowiu y w łáſce ſwey Swietey długo záchowáć / iáko mocną podporę á pomnożenie rzeczy poſpolithey w Koronie Polſkiey: Aby drudzy młodſzy ieſzcze ſye w. W. ſpráwam/rozumowi/ wymowie/cnoćie/ świetobliwośći/ długo przypátrzáli/ á przypátrzáiąc ſye/ wzor ſobie á kſztałt

w tym wszytkim z w. W. brali. Do ktorychby w. W. iáko łáskáwy Oyciec do dziatek swoich mowić mogł ony słowá/ ktore Aeneas do Syná swego Ascániusá mowił:

Disce puer uirtutem ex me, uerumq́ laborem.

A zwłaszczá do Syná swego/ o ktorego wychowániu w. W. táka pilność z známienitymi nakłády czynić raczył / chowáiąc go ná dworzech Krolow Krześciáńskich / że to nam wszythkim Polakom te nádzieie czyni/ quod imitabitur Patris vestigia, iuxta illud Horatianum.

Fortes creantur fortibus & bonis,
Est in Iuuencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquilæ columbam.

Jákoż iuż tego znáki mamy záprawde niemáłe/ że to nam wszytkim Polakom iest ku osobliwey pocieszę. A ták nie wdawáiąc sye o tym w dáleką rzecz/ Wielmożny á miłościwy Pánie/ te prácą swoie iákąż kolwiek iest/przypisałem ią w. W. rozumieiąc to/iż pod w. W. Jmieniem scześliwiey ná swiátło może wynidź/ & ab æmulis et obtrectatoribus bespiecznieysza być/ Kthorzy tylko cudze práce wedle swey głowy zwykli szácowáć / á swoich żadnych nie okázowáć / iż łacwiey cudze gánić / niż swoie czynić. Y proszę

pokornie

pokornie/ áby w. W. moy miłośćiwy Pan/ ten máluczki znák mey ku sobie powolnośći odemnie służebniká swoiego nieznáiomego raczył wdzięcznie á łáskáwie przyiąć. A mnie thež w tych poczćie mieć y záchowáć/ ktorzy rádźi w. W. wiernie y wiecznie służą/ y z obrony sye w. W. weselą. Dan s Krákowá Szesnastego dniá Máiá. Roku Páńskiego. 1559.

W. W. Mił.

Nieznáiomy á nanißßy służebnik

Bártłomiey Grohicki/ ná ten czás Podwoyći Krák.

PETRVS ROYZIVS MAVREVS, AD LECTOREM.

IVra fori, & pacis tractare Grohicius artes
Doctus, grande breui codice clausit opus.
Quo lites agitare docet: nodosq́ꝫ resoluens,
Legitimum certo tramite pandit iter.
Hunc igitur tibi sume Ducem: qui iura tueri
Vis tua, & ingrato victor abire foro.

DE HOC BARTHOLOMAEI GROHICII FAMILIARIS SVI LIBELLO. ANDREÆ TRICESII EQVITIS POLONI. CARMEN.

TVrbat vt humanas rerum confusio mentes,
Sic iuuat & dociles debitus ordo facit.
Hinc illi laudem præclaram iurè merentur,
Qui studijs tradunt ordine cuncta bonis.
Vtq́ꝫ alios taceam, noster Prilusius inde
Sarmatia in magna nobile nomen habet.
Qui primus patrias methodo conscribere leges
Cæpit, & arte suo ponere quæq́ꝫ loco.
Hunc quoniàm nobis rapuerunt inuida fata,
Cum patriæ studijs plura daturus erat.
Discipuli illius vestigia certa secuti,
Syderibus faustis aggrediuntur idem.

Primus at

Primus at antè alios hãc Bartholomæus opellam
In lucem prodit Lector amice tibi,
Lector amice tibi, censores ille malignos
Submouet, & rabiem Zoile dire tuam.
Quod rodas alibi quærendum est, ista tenella
Non benè conueniet faucibus esca tuis.
Ciuibus hæc data sunt ciuilibus, & benè natis,
In melius siquidem vertere cuncta solent.
Ast inciuiles ad coruos Zoile tecum,
Ordo pacis amans candidus, ire iubet.
Sarmaticas his iudicij qui legibus vrbes,
Posse iuuari omni cum benè parte videt.
Præside Gostinio, Craci qui Prætor in vrbe est,
Quas tua sedulitas Bartholomæe dedit.
Cuius in officio cum sis adiutor, eodem
Crescente ô vtinam tu quoq; plura feras.
Teq; suum decus agnoscat Ressouia, lucem
Nascenti faustè quæ tibi prima dedit.
Hoc tibi Tricesius solito candore precatur,
Nec dubita voti postmodo compos eris.
Tu modo peruigili Christo aspirante labore,
Hoc studium pergas continuare tuum.

Die 24 Martij. Anno 1559.

Przemowá do Czytelniká. W ktorey iest opisána Summá tych ksyąžek.

JEsli będzieß czytał/ á nie wszytkoć poydzie w smák/ łáskáwy Czytelniku/ nie zárázem łay/ ále pierwey pilnie czytáiąc rozeznay/ á nie vmießli rozeznáć/ od innych co sye s tym rozumieią/ dobrzeli nápisano/ pytay/ á ná to pámiętay/ iž do tego czásu/ áczkolwiek wßyscy Mießczánie y Wieyski Lud w Koronie Polskiey/ odedwu Seth lat y dáley sądzą sye práwem Niemieckim Máydeburskim/ niebył žaden Polak/ktoryby rozmiłowawßy sye Rzeczy pospolitey/ y Spráwiedliwośći Swiętey/ nielitował prácey/ áby bráćiey swey Polakom/ Porządek tego Práwá/ własnym ich ięzykiem wydał/ Częśćią podobno dla trudnośći Práwá tego/ y wielkiey prácey/ częśćią dla nieżyczliwośći/ iž tákich wiele iest ludźi/ ktorzy co od Bogá máią/ nie rádźi z miłośći Krześćiáńskiey

bliźniemu vżyczáią / iedno zá vkłony bárzo niſkimi/ y zá dary wielkimi. A rzecz to byłá záwżdy ku piſániu thák przełożonym iáko y poddánym potrzebna. Abowiem káżdy Sedźia / łatwieyſzy ſpráwy rozſądek może dáć / y ćierpiący krzywdę/łatwiey ſye ſpráwiedliwośći ſwey domowić może/gdźie Práwo tym iezykiem ieſt nápiſáne / kthore y Sedźia y ſtrony práwuiące ſye rozumieią. Doświadczy tego káżdy kto ſye bedźie przypátrzał ſpráwam Sądowym/wMiáſteczkách y we Wsiách miedzy Ławniki w práwie niećwiczonymi / iż rzadka ſpráwá tą drogą idźie/ iákoby wedle Práwá właſnie idź miáłá/ iedno iáko ſye Woytowi álbo Vrzednikowi/álbo Prokuratorowi w głowie vkliy/ á iáko go kto dáry lepiey náchyli / ták ſądzi y ták ſpráwuie. Winy nieſłuſzne bierze / drze / łupi/ dręczy vbogie ludźi/ nieznáiąc Práwá/áni żadnego Porządku Sądowego / y nie wiedząc iáką winą kogo á o co kárác/ iáko Spráwiedliwość od nieſpráwiedliwośći rozeznáć. Co bywa z wielkim vbliżenim vbogich ludźi. Ku zábieżenin tedy tákich y innych wiele błedow/ktore ſye w Miáſteczkách zá nieznáiomośćią Práwá / y Poſtepkow Sądowych/ dźieią : Nápiſałem then Porządek Sądow Mieyſkich. Nie iżbym to o ſo-

bie rozumiał/

bie rozumiał/álbo znáć dawał / ábym temu dosyć vczynił/ álbo vczynić mogł / y owszem tho znam/iż tá praca nieiest głowy moiey. Bo wykłádáć práwá/spisowáć porządki Sądow/y wypuścić to ná Swiát/iest wielka rzecz á ważna/y iest sye ná co rozmyslić: Ale iż bym ktorego w práwie vczonego Polaká tą moią pracą wyzwał/ ktoryby rozgniewawszy sye ná mie/ nie tylko táki Porządek/ále y wszytko Práwo Sáskie Máydeburskie Polskim iezykiem ku pożytkowi Rzeczy pospolitey Polskiey / y ku rozmnożeniu sprawiedliwości świetey/ dostátniey nápisał y wydał. Jákoż iednák nálazł by tákich niemáło/ktorzyby sye tego ważyć mogli/ by chcieli/ á Rzecz pospolitą miłowáli. Bo thymi czásy zá łáską Bożą/ ták sye rozumy rozkrzewiły w Polszcze/ iż v postronnych Narodow/máło ich trzebá żebráć. By też iedno przełożeni słusznym opátrzenim ná godne ludzi bácznosć mieli / Czego záprawde wielka iest potrzebá: Vt Principes virtutem in tenuis fortunæ hominibus beneficijs exerceant, officijs colant, & ad pertractandas eas partes, sine quibus rudis est hominum vita, liberalitate atq; clementia excitent. Wszákże y s tego com ia m iło nápisał/ile bacze/káżdy kto przeczyta/ á pilnie sye przypátrzy / łatwiey sye swey

Spráwiedli-

Spráwiedliwośći zá wiádomośćia tego Porządku/domowić może. Ktory to Porządek/áby wszytká spráwá tych kśiążek łatwieysza ku poięćiu y ku pámietániu byłá/rozdźieliłem ná cztery częśći. W pierwszey wypisałem o Personách Sądowi przynależących/ poczawszy od nawyższey áż do naniższey/ przysięgi ich/ powinowáctwá ich/ iáki ma być Sędźia/ iáko sie wszyscy ták ná Vrzedźiech Mieyskich będący / iáko Vrzedom poddáni/wedle powinowáctwá swoiego / záchowáć máią. W wtorey położyłem o rozności Sądow Mieyskich/ iáko Sądy máią/ co ná ktorych sądzą/ z iákimi Ceremoniámi/ y ktorych czásow Sądy spráwowáne być máią. W trzećiey o Postępku Sądowym / ták w przezyskách práwnych przećiw stronie gdy do Sądu pozwá na niestánie/iáko też w spráwách wszytkich/gdy do Sądu stánie. W przezyskách iż ten porządek iest / kiedy kto do Sądu pozwány trzy kroć nie stawa/á da sie przezyskáć : tedy iuż albo wnosi pomocną przyczynę swego niestánia ná bliski Sąd/ álbo go zá onymi przezyski Czeladź Vrzędowa z roskazánia Sędźiego fantuie / álbo sie rzeczy / álbo osiádłośćią broni / álbo go do więźienia biorą: O tym wszythkim masz porządnie wypisano.Gdźie też obaczysz/iákie przezyski do-

¶ Argumentum tych to kśiążek.

¶ Pierwszey częśći Summá.

Wtorey częśći Summá

¶ Thrzećiey częśći Summá.

Porządek w Przezyskách gdy Stroná pozwána do Sądu nie stawa.

Legale impedi.
Pignoratio.
Fideiussio.
Detentio.

Porządek ná przećiw ſtronie gdy do Sądu ſtawa.

Dilationes.
Exceptiones.
Reconuentio.
Reformationes.
Capitalis ppoſ: Guarrenda.
Reſponſio.
Probationes.
Ortilegium.
Appellatio.
Executio.
Litis expenſæ.
Areſtationes.
Inuentarij.

bre/ iákie nie dobre/ wedle ktorych Sedzia Exekucyą ma czynić/ wedle ktorych niema czynić/y iáko ſye też przezyſkána ſtroná ma bronić. W ſpráwách záſye przećiw ſtronie gdy do Sądu ſtánie/iż ten porządek ieſt/że ſtroná obwiniona/ niż ſye s Powodem / przes głowną odpowiedź ná żałobe w práwo wda / ty lekárſtwá práwne ma: álbo odwłok vżywa/ kthore s práwá otrzyma: álbo ſye od Sądu wrzucenim iákiey przyczyny przećiw perſonie álbo przećiw rzeczy wyymuie: álbo ſye domawia tego przed odpowiedźią / áby ſye iey thez powod przed tymże Sedźiem vſpráwiedliwił. Potym s powodem Opráwy czyni/ Powod záſye głowną żałobe wypuſzcza / Obwiniony powodną ſtrone Gwarem wiąże / zá tym odpowiáda / á odpowiedźi ſwey rozmáitymi dowody podpiera / Ná oſtátek Ortelu ſtrony ſłucháią/ A ieſli ſye ktorey Ortel nie podoba/ do wyſzſzego Sedźiego áppelluie. A gdy iuż obwiniony práwem będźie przezyſkan/ Sedźia Exekucyą nád nim czyni. Ná koniec Nakłądow od niego druga ſtroná po zwyćieſtwie / y po otrzymániu głowney rzeczy/ żąda/álbo dobrá iego ſzperuią/álbo ie vrzedownie popiſuią. O tym wſzytkim też maſz ſwoim porządkiem nápiſano / Co czytáiąc lepiey zrozu=

mieſz. Przy=

mieſz. Przydałem do teyże cześci trzećiey o Drzewie krewnośći/s ktorego káżdy poznáć może/kto po kim wedle Mieyſkiego Práwá ſpadek bierze. W czwartey cześci o kárnośći złoczyncow wedle Práwá / o meczeniu ich / y iáką śmiercią kthory ma być karan. Ten Porządek zdał mi ſye być bárzo potrzebny / ku wiádomośći tych / kthorzy tego s práwá Niemieckim álbo Láćinſkim iezykiem piſánego/wiedźieć niemogą / ták ná Vrzedźiech Mieyſkich będącym ku dobremu rozſądkowi/ iáko y poddánym ku dochodzeniu Spráwiedliwośći ſwey ſądownym poſtepkiem / ktory winien káżdy wiedźieć/ y Práwo vmieć. Bo ſye niewiádomośćią żaden niewymowi/ oprocz pewnych Perſon w práwie opiſánych / iáko ſą niewiáſty/ dźieći/ ſzaleni/ꝛc. Et turpe eſt in foro verſanti, Ius ignorare in quo verſat. Y Pan Bog tego chce/áby wſzedy miedzy ludźmi/á tym wiecey ná Sądźiech był vtćiwy porządek. Gdźiem też do tego Porządku przypiſował niektore ſpráwy wedle zwyczáiu Ławniczego Krák. Cześćią dla tego/ áby y Krákowiánie ktorzy ieſzcze kłopotow Práwnych nieſkuśili/ (á day Boże áby ich żaden nieznał/ káżdemu tego s práwey miłośći Krześćiáńſkiey życze.) Ale ieſliby ſye im theż przydáło Sądownym poſtepkiem Spráwiedliwośći do-

Arbor conſanguinitatis. Succeßiones.

Czwartey cześći Summá.

S.S:lib:iiij, arti:39.

Pan Bog chce áby we wſzythkiem Porządek był.

 wośći do-

Temu co ty Kſiążki czytáć będzie/ Woyćiech Káſzotá Fránta dobry towárzyſz/ rozſądek ſwoy oznáymuie.

A prawdá pánie Szczekułá iże Noſem krzywiſz /
Zda mi ſye że twem mechlerſtwem nieták ſye pożywiſz.
Bá y ony coś ie łupił z Sąſyádow ſwych groſze /
Będąc vbywáć z innemi obroki potroſze.
Gdy iuż káżdy y naproſtſzy thu przeczyta ſobie /
To wſzytko co Mieyſkiey wiedźieć należy Oſobie.
A iáko ma poſtępowáć w ſwey Spráwiedliwośći/
Ktorey ſye wiec proſty człowiek bárzo długo pośći.
Gdy Sędziowie z Szczekułámi poczną Práwem kręćić/
Aby iedno ná obudwu ſtronách co wymęczyć.
Bo wiec ſzpetnie niebożątká kálety ſtrząſáią /
A kthemu ná kołácye do ſyebie praſzáią .
Ony doſtoyne obrońce ſwey Spráwiedliwośći/
Nie ieden ſye gárniec winá dáremnie wychłośći.
A on vmyſlnie y łatwią rzecz zátrudniáć będźie /
A za tego máło widźim przy káżdym vrzędźie.
Wyrywáiąc dźiwne Práwne Láćinſkie Terminy/
Ale muśiſz iuż ná ſtronę pánie duſzko zniemi.
Bo thu proſtak naydźie wſzytko iuż Polſkiem ięzykiem/
Niebędźie ſye przed twą mnośćią kłániał hárdim bikię.
Przeczći domá krotce ſobie y wneth ſye náuczy/
Jáko ſye wczym ma ſpráwowáć/ y ſnádnie vluczy
W krotki koniec v Sędziego ſwey Spráwiedliwośći/
Chybá żeby on nieczynił ſwoiey powinnośći.
Ale naydźie tu nań winę y káźń známienitą /
Bowiem táki naywięcey Rzecz pſuie poſpolitą.
Bá y ná owe przechyrki co Práwo nicuią /
Przed ktoremi by przed Sępy vbodzy dudkuią.

Naydzie kágániec ná gebe trudno bedzie plesáć/
  Albo proste nieboraki po swey woley kesáć.
A iż ty puściem ná strone o ktorych to wiemy/
  Ze s nich Pátronow ksyążeczkam tź mieć niebedziemy.
Ty miły bráćie ktory s tąd bedzieß miał pożytek/
  Skoro przeczytaß s pilnośćią ten Porządek wßytek.
Vkáż te przystoyną wdzieczność Pisárzowi temu
  Ktory ták dobrze posłużył Spolnemu dobremu.
Jesliże kogo vsłyßyß komu by sye zdáło/
  Ze nie wßytko dostátecznie tu sye nápisáło.
Pros niech zárázem nie gáni á dla máłey wády /
  Niech nie mowi żeby to był Porządek ßkárády.
Bo y máła brodaweczká twarzy białey głowie/
  Nie oßpáći y nie wádzi nic piekney Osobie.
Bedzieli chćiał być vporny tedy mu day pokoy/
  Albo chceßli o tym rádßey zárázem zniem rokuy.
Jesliże vczony niech co lepßego nápiße/
  A my do tąd przestániemy dobrzy Towárzyße.
Ná tey powßedniey potráwie/ áże Márcepany
  Podkáią nas przes ty możne wrozumie swem Pány.
Aczći to dzis iuż ná Swiećie niebárzo nowiná/
  Ze máły dym wylátuie z wielkiego kominá.
A choc drudzy nic niepißą áni thez vmieią/
  Przedsye sye z drugiego pracey vßczypliwie śmieią.
My że wiemy iż to nie tći człeká poććiwego
  Jáko słußa wdziecznie prácą przyymuiem káżdego.
I teraz winßuiem z sercá swemu Bártoßowi/
  Pomoż Boże cnotliwemu ná wßem człowiekowi.
A spraw to wnim przes swe dáry z łáski swey obfitey /
  By potym wczym wietßem służył Rzeczypospolitey.
Bo to Mátká náßá/ktemu káżdy sye cny rodzi
  By iey służył y ten w rychle snadź w ten Cel vgodzi.
A s tąd iego imie zacnie rosłáwi sye wßedzie/
  A to iemu tu ná Swiećie skarb natrwálßy bedzie.

Tylkośći pewney korzyśći.

BENEDICTVS HERBESTVS NEAPOLITANVS,

IN VERNACVLAM IVRIS *MAYDEBVRGENSIS DESCRIPTIONEM BARTH: GROHICII.*

FLauius vt fertur populo placuisse Latino:
Cùm Fastos certo digerit orbe dies:
Sic quoq; Sauromatis, Grohici, tua cura placebit,
Illustras patrio patria iura stylo.

Illustras

Omyłki w Druku ták popopráwiſz.

Liſt vj/ wierſz 9. ſaeuit/ czytay ſaeuitq;.
Liſt xij/ wierſz 16/ pomiernym karánim/ czytay /po miernym karániu.
Liſt lxij/ in margine: s przezwiſkow/ czytay/ s przezyſkow.
Liſt lxix/ wierſz 20/ gdy kiedy kogo/ czytay/ kiedy kogo.
Liſt xcv/ wierſz 2/ Sedzia wyda rok/ czytay/ wyda wyrok.
Liſt cxx/ Wierſz 18/ Oyćiec y Mátká iedney Familiey/ czytay / Oyćiec y Syn iednego domu álbo rodzáiu/ mogą poiąć ⁊c.

Porządku Sądow Mieyskich

Cześć pierwsza.

O Práwie y rozności Praw.

Iż káżdemu Sądowi przynależy práwo: przystoyna rzecz iest naprzod wiedzieć / Opisánie Práwá / y rozności iego: áby káżdy Sędzia wiedział / iákiem práwem máty sędzić / ktorzy są pod władzą á zwierzchnością iego / áby też poddáni ználi / ktorem práwem máią być sądzeni: y wedle ktorego práwá / spráwiedliwości swey v zwierzchniego Páná álbo v ..

Ius ab ipsa iustitia veluti a matre et stipite derivari et appellari debet. Iustitia vero est constans et perpetua voluntas ius suum unicuique tribuens.

dziego swego domagáć sye máia. Poniewaz tez iásna rzecz iest/iz rozne stany ludzi/rozne práwá máia/y roznemi sye práwy sadza.

IVris descriptio.

Práwo tedy/ iest náuká / ktora wiedźie ku wszelkiey poczćiwośći / á odwodzi od káżdey niepráwośći / áby przes táka náuke y skutkiey/zuchwálstwo złych ludzi hámowáne było/á miedzy dobremi niewinność w bespieczeństwie trwáłá. ∴ ∴ ∴ ∴

Summá Praw wszytkich.

Tey náuki tá Summá iest/áby káżdy poczćiwie żył / Bliźniego nie obrażał / káżdemu co iest iego/dał. ¶ Albo Práwo / ták sye inszym sposobem opisuie. Iesth postánowienie Spráwiedliwośći/ od zwierzchniego Páná/ ná poddáne swoie / ku chwale Bożey / ku poczćiwemu żyćiu/ á záchowániu pokoiu pospolitego.

Diuisio Iuris.

Zwierzchni ten to Pan/iest álbo Bog/álbo przyrodzenie/ álbo człowiek. A dla tego Práwo iest troiákie/Boże/Przyrodzone/Ludzkie.

Diuinum Ius.

Boże práwo iesth/ kthore pan Bog sam postánowić raczył / kthore sye zámyka w Stárym y w Nowym Testámenćie. A iáko pan Bog iest naylepszy / nayświetszy / y naspráwiedliwszy / przed kthorym wszystko stworzenie

upada:

vpada / Ták też práwo iego iest naylepsze/ nayświetsze/y naspráwiedliwsze: kthoremu wszystki práwá vstepuią/ y vstepowáć máią/ by też były nadáwnieysze/ zá długim zwyczáiem chowáne: Abowiem wieceiesmy powinni páná Bogá słucháć niż ludzi. A mądrość thego Swiátá głupstwo iest v Bogá. Acto: v. i Cor: iij.

Práwo Przyrodzone iest/do kthorego sámo przyrodzenie bes żadnego czyiego postánowienia wiedzie. Tho práwo nie tylko sámemu człowiekowi własne iesth: Ale káżdemu żywemu stworzeniu/ktore sye rodzi/ iákoż s tego práwá pochodzi złączenie przyrodzone ku rodzeniu sobie podobnego / s tego wychowánie dzieći: Co też w niemych zwierzetach widzimy być/ y inne rzeczy zá sámem przyrodzeniem idące. Naturale.

Ludzkie práwo iest / ktore od Ludzi bywa postánowione / dla záchowánia spolney miłośći y pokoiu pospolitego. Tho práwo iesth dwoiákie/ Duchowne y Swieckie. Humanũ

Hũani Iuris diuisio

Duchowne/kthore od Papieżá y od Biskupow dla rządzenia rzeczy kośćielnych iest vczyniono. Spirituale

Swieckie/kthore od Cesárzow y od Seculare.

Krolow dla rzeczy Swieckich bywa postánowiono. Tym personam dwoiákiem/ Pan Bog w Zborze swoim dał rozną moc ku rządzeniu y obronie kościołá swego świetego/ Biskupom miecz duchowny/ Słowo Boże/ gladium spiritus quod est verbum Dei. Cesárzom y Krolom Swiecki: A názywáią ty dwá mieczá mocámi: Abowiem iáko świeckim mieczem złoczynce bywáią karáni/ Ták thez Duchownym mieczem obłedliwi do kościołá krześciáńskiego bywáią przywodzeni.

Secularis Iuris diuisio.

Swieckie Práwo iesth rozmáithe/

Gentium.

Przodkiem to ktore iest wszem narodom pospolite/ ktore Láćinnicy Gentium zową. Od przyrodzonego te rozność ma/ iże przyrodzone wszytkim rzeczam żywiącym własne iest/ A to Gentium tylko sámym ludziom/ iáko służbá ku Pánu Bogu/ posłuszeństwo rodzicom y oyczyznie/ Abyśmy gwałtu y krzywdy czynić nie dopuścili/ gwałtowi sye sprzećiwiáli. Z tego też práwá zá potrzebámi ludzkimi vrosły vmowy/ targi/ rozmáithe Contrákty/ kupowánie/ przedawánie/ naymy/ towárzystwá/ Imienia trzymánie/ budowánie/ walki/ obroná/ przymierze/ poselski pokoy/ rozdzielność ludzi/ stánowienie Krolestwá/

Páństwá/

Páństwá/ Gránice. etcaet. ∴ ∴ ∴

Ziemskie Práwo iest/ ktore Ludźie iednego Krolestwá álbo Kráiny / miedzy sobą trzymáć postánowili/iáko iest Práwo Ziemskie Polskie stanowi Rycerskiemu dáne/iáko też iest Práwo Ziemskie Sáskie / kthore zową Speculum Saxonum. Prouinciale.

Woienne Práwo/ iest obyczay stoczenia walki/czynienia przymierza/wyszćie przećiw nieprzyiaćielowi zá znákiem/kárność przewinienia woiennego/ stopnie dostoieństwá/ cześć/ iáko gdy Koroná álbo Láncuch złoty bywa dány / rozdźielenie nábytego stárku / wedle stanu Person y wedle pracey. Militare.

Zákupne Práwo kthore Láćinnicy zową Feudale iest / gdy rycerskiemu człowiekowi/zá woienną służbe bywa dáne iákie imienie/ czásem do żywotá/czásem też do Potomkow tegoż pokolenia:tym sposobem/áby własność tego imienia zostáłá przy pierwszym własnym pánie. A vżywánie tylko przy tym ktoremu iest dane: áby s tąd czynił iáką posługe Krolestwu / álbo iákiemu páństwu/álbo Pánu onego imienia. Feudale, ałs Máńskie.

Mieyskie Práwo iest / kthore kożde Ciuile.

Miásto sobie ku vżywániu własnemu postáno- wiło/iáko názywamy práwo Rzymskie/Miey- skie/ ktorego Rzymiánie vżywáią: iáko theż iest Práwo Máydeburskie/ktorego Kráków y insze Miástá wKrolestwie Polskim vżywáią. ¶ To Práwo Máydeburskie (iż sye nieco onim szerzey powie)Otto wielki/Cesarz Rzimski/załozywszy y zbudowawszy Miásto Máydeburg w Sá- skiey ziemi/Roku od narodzenia Syná Bożego/ 947. Mieszczánom dał wedle ich woley/ y we- dle rády stárszych / z wiádomośćią y przyzwole- niem Stolice Papieskiey/ s poradą też Książąt rzeszey Niemieckiey: cześćią s pospolitego práwá Sáskiego zebráne/ cześćią z ich własnych vstaw y Wielkierzow stánowione. Kthore Práwo potym Kázimirz wielki/Krol Polski/s przyzwo leniem Rády swey y wszytsthkiego Krolestwá przyiął/ á w Mieśćiech y we Wsiach chowáć postánowił Roku od národzenia Krystusowe- go 1356, ku pożytkowi poddánych Krolestwá swego. A dla thego nie miáłoby iuż być zwáne MieyskieMáydeburskie:ále Ius Municipale Po- lonicum, to iest Mieyskie Polskie Práwo: gdyż ie sobie iuż Mieszczánie w Krolestwie Polskim máią zá práwo swoie: y sámi też Máydeburczá- nie/wziąwszy od Ottoná Cesárzá Rzymskiego

Origo Iuris MAydeburgeñ

IVS Maydeburgeñ Polonis à Casimiro REge datum.

práwo to/

Prawo to/ niezwáli go Prawem Cesárskim áni Otthonowym/ále Máydeburskim: iże go wMáydeburgu vżywali. A ponieważ go też wszytcy Mieszczánie y wieyski lud w Krolestwie Polskim mieszkáiący/ we wszytkich postepkoch Prawnych vżywáią/y wielka częśc ich po Polsku ku Sprawiedliwośći Polskiey iest nápisaná/y s Polski do Niemiec Appellácye nie idą: áni sye też Polacy Niemcow w Prawie rádzą: słusznie tedy nie Niemieckim ále Polskim Mieyskim ma być zwano. ./. ./. ./. ./.

☞ Tu też mamy wiedźieć iże Sáska ziemiá y Polacy są wolni od Prawá pospolitego Cesárskiego: Abowiem oni máią Prawá swoie/Státutá/y Przywileie. Sassowie od Cesarzá Konstántyná y Károlusá. Polacy od Káźimirzá wielkiego/od Władysławá Jágełá/y od inszych Krolow Polskich y Książąt/ná wieki nádáne. A wszákże gdy ná co niemáią Prawá pisánego w Ksyegach Prawá Máydeburskiego/ku rozstrzygnieniu sprawy o ktorą prza iest/ y gdźie nie sstawa Przywileiow/vćiekáią sye do prawá Cesárskiego. Sądzą też czásem wedle zwyczáiu zdawná wźiętego álbo wedle podobney sprawy ktora sye przed tym v Sądu toczyłá.

POloni à Iure Cęsareo cõmuni liberi.

Summá wſzyſtkich praw wedle rozdziału wyſzſzey opiſánego.

- Práwo
  - Boże.
  - Przyrodzone.
  - Ludzkie.
    - Duchowne,
    - Swieckie.
      - Wſzem narodom poſpolite.
      - Ziemſkie.
      - Woienne.
      - Zakupne.
      - Mieyſkie.

O Personách Sądowi przynależących.

Naprzod O Sędziem.

PErsony Sądowi przynależące/ bes ktorych Sąd być nie może/ ty są: Sędzia/ Powod/ y strona obwiniona. Są też inne persony/ bes kthorych ácz może być sąd/ wszákże przydáne ku sądowi/ łatwieysza y snádnieysza spráwe/ á dokonánie sądu czynią/ iáko są Pisárze/ Prokuratorowie/ Swiádkowie/ Podwoyscy. etc.

Sędzia Tedy iest Persona/ ktora rozsądek wydawa o iákiey spráwie/ miedzy dwiemá spor wiodącemi: A rzeczony iest z Łácinskiego słowá Iudex, iákoby dawáiący/ á powiádáiący práwo ludziom/ spráwiedliwie. Iure Mun: art: 18 glos.

Jáki ma być Sedzia.

Sedzia powinien mieć w sobie thy cnoty/ boiaźń Bożą/ prawdę/ mądrość/ rostropność/ mierność/ przećiw wszythkim rowną miłość/ práwá vmieietność/ możność. A ma sedzić bes kwápliwośći/ bes gniewu/ nienawiśći/ miłośći/ przyiaźni/ boiáźni/ dárow: Abowiem dáry záslepiáią oczy mądrego człowieká/ y przewracáią spráwiedliwość ludzką. Kczemu iest przykład o iednym Krolu Perskim/ ktory gdysye dowiedział iż ieden Sedzia w Azyey Zysannes/ dla przedárowánia źle osądził: kazał go zábić/ skorę s niego odrzeć/ y rozbić ią ná mieysthcu onego Sedziego zábitego: Ná ktore mieysthce álbo stolec/ wsádził potym syná iego Otáná/ thym sposobem/ áby ná one skorę oycá swego pátrząc/ wiárował sye pilnie tego/ áby też ná tákowe karánie nieprzyszedł. Zámknął ty wszytki cnothy Sedziego ieden Philosoph we trzech rzeczach/ pisząc thák Láćinskim iezykiem: Tribus rebus Persona boni Iudicis sustinetur: vt is sit iustus, vt prudens, vt si non pecunia, at saltem sit amicis potens, vt is neq; propter iniustitiam fallat, neq; propter stulticiam erret, neq; propter impotentiam coactus metu, ius deserat, & iniquum decernat.

DESCriptio boni Iudicis.

Trzebá też áby Sedzia nietylko ty rzeczy w sobie miał/ále też wymowność/státeczność/ osoby powáżność/ná ktorego by ludzie/iáko Horácyus powiáda / iáko ná Bogá pátrzyli / á w rostyrkách/w zwádach/niezgodach/onego sye iednym weyrzenim strachali / iáko to Vergilius pieknie opisał tymi słowy :

Ac veluti magno in populo cum sæpe coorta est
Seditio : sæuit animis ignobile vulgus. &c.
Tum pietate grauē, ac meritis si fortè virū quem
Conspexêre, silent, arrectisq; auribus astant.
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

Sedzia winien sedzić wedle Práwá.

WSzelki Sedzia powinien vmieć práwo á sedzić wedle pisánego práwá/ á niekiedy też wedle zwyczáiu dawnego zá práwo wzietego / wyrok álbo skazánie ma wydáć wedle własności y przyrodzenia spráwy/wedle powieści stron / y wedle ich wywodow ná sądzie okazánych/nie według swey własney wiádomości/ álbo sumnienia/ choć żeby thez sumnienie swoie ináczey miał spráwione : Abowiem by iuż tego niewiedział iáko Sedzia/ále iáko Bog. Ma tedy osobliwe sumnienie y wiádomość odłożyć ná

strone/ y wedle Sądowych spraw sędzić. Abowiem y pan Krystus ácz wszytko wiedźiał iáko prawdźiwy Bog/ wszákże żadnego potępić niechćiał/ áżby pierwey słusznymi dowody był pokonány. Specu: Saxo:lib:ÿ,art:1. 41. Ale o thym będźie gadká niżey.

Przyczyny prze ktore kto niemoże być Sędźiem.

TRzy rzeczy są ná przekáżie áby kto niebył Sędźiem: Przyrodzenie/ Práwo/ Zeńska płeć. ¶ Z przyrodzenia Sędźiem niebywa/ ktory iest szalony/ ná rozumie zeszły/ Miesyecznik/ niemy/ślepy/głuchy/ y ktoryby niedoszedł dwudźiestego y iednego Roku. ¶ Práwo zábrania być temu Sędźiem/ ktory iest kletym/wywołánym/ odszczepiencem wiáry Krześciáńskiey/ żydem/bezecnym/nie z małżeństwá národzonym: Abowiem wedle práwá/áni tym ktorzy iáką złośćią álbo szkárádośćią żywotá są pokaleni/y ktorych niesławá łączy/ od zgromádzenia poćiwych ludźi / vliczki żadnego dostoieństwá niemáią być otworzone. ¶ Thez Niewiástá Sędźiem być niemoże: Abowiem niewiásty od wszelkich vrzędow Mieyskich/są odłączone/przeto ná sobie żadnego przełożeństwá mieć nie mogą/

áni żedáć / áni ſye zá kim przyczyniáć / áni przes ſye ſpráwowáć / áni rzeczniczkámi być.

O Rádźie mieyſkiey

Ktorzy máią być w Ráde obieráni.

DLa pożytku Mieyſkiego / máią być obieráni w Ráde / Ludźie dobrzy / mądrzy / lat zupełnych / przynamniey we dwudźieſtu y w piąći lat / w Mieśćie oſyedli. Wſzákże nie bárzo Bogáći / áni też vbodzy / ále śrzedniego ſtanu: Abowiem Bogáći á możni / czeſtokroć zwykli Rzecz poſpolitą vćiſkáć y niſzczyć. Vbodzy záſye iáko łáczni / żádnego pożytku nieczynić. Ale śrzedni ktemu ſą naſpoſobnieyſzy / ktorzy ná ſwym przeſtawáiąc / cudzego niepożądáią / á poſpolitą rzecz nád własną przekłądáią. Iure Muni: art:44. gloſ. Nád to máią być s práwego Małżeńſtwá národzeni / domá záwżdy mieſzkáiący / dobrey ſławy / Bogá ſye boiący / Spráwiedliwość y prawdę miłuiący / kłamſtwo y złość w nienawiśći máiący / táiemnic Ariſto: iiij Politic.

Mieyskich nieobiawiáiący / w słówiech y w vczynkach ystali / łákomstwem sye brzydzący / dárow nienásláduiący / mierni / niepiyánice / niedwuiezyczni / nie pochlebcy / nie błaznowie / nie nátretowie / nie cudzołożnicy / nie oni / kthorych żony rządzą / nie lichwarze / niefałszerze / niezwádliwi: Abowiem zgodą / małe rzeczy mnożą sye / á niezgodą wielkie niszczeią. Też niema być ná to obieran człowiek obcy z inszego práwá / y komuby było dziewiećdziesyąt lat. Iur: Mu: ar: eod.

Vrząd Rádziecki y władza.

BVrmistrzá z Rádą vrząd ná thym iesth / przynamniey raz w tyydzień álbo ile kroć potrzebá przyniesye / ná Rathusz sye schodzić / o pospolitym dobrzym rádzić / pospolithą rzecz pomnażáć / szkodam kthore by ná pospolitą rzecz miáły przydź / zábiegáć / spory nowo wszczete vgádzáć / y rozsędzáć wedle nawyższego rozumu á baczenia swego / opátrowáć áby drogość iedzenia y picia w Mieście niebyłá. Przekupnie kthorzyby przećiw Rádzieckiemu skazániu álbo pospolitey vchwale wykracáli / káráć: Abowiem snadź przes ty naywiecey drogość bywa / przeto ná nie tho práwo iest Iure Mun: art: 44 vstáwione: Qui Reuenditores contra Statuta ciuitatis ex-

cesserint,

cesserint, aut Consulum decreta violauerint, idq; cōtra illos probatum fuerit, ex parte ciuitatis demerentur cutim & crines, aut 36 solidis se eliberare poterint, tho iest álbo ie v Prągi biją / álbo pienieżną winę 24 groszy przepadáią. Wszákże to bywa ná woley Burmistrzá co by chćiał wźiąć: Niest tá vstáwá ná nie wedle práwá Iure Mun:art:19, áby tych rzeczy kthoreby zás mieli przedáwáć / do tąd nie kupowáli / poki znák ná Rynku stoi ná to nástáwiony. Nád tho Piekárzow / Rzeźnikow / y Kárczmarzow máią doględáć: Miáry káżde y wagi nie spráwiedliwe wszelkiego iedzenia y pićia y kupiey wszelkiey obáczáć / áby korce y inne miáry pod Mieyskim znákiem były / ktore Hetman Mieyski / álbo ten ná ktorego then vrząd osobliwie przynależy / ze dwiemá z Rády często opátrowáć powinien / przynamniey ná Miesyąc raz. Iure Mun:art:19.

¶ Też ná vrząd Rádziecki przynależy / rosterkow w Mieśćie niedopuszczáć / sierot y wdow vćiśnienia w spráwiedliwośći bronić / gry szkodliwych y nieutćiwych iáko karth / kostek / y innych ktoreby sye niegodziły / zábrániáć / y wykorzeniáć. A coby kolwiek / ná Ratuszu w zgromádzeniu z wiádomośćią y s przyzwoleniem stárszych s pospolstwá vrádzono y zámkniono

było/ ſtale pod włożoną winą ma być chowano: Abowiem co Stárſzy vczynią/ drudzy chowáć powinni. ⁖ ⁖ ⁖ ⁖

¶ Też Ráyce powinni ná kożdy rok przed ſtárſzymi y celnieyſzymi s poſpolſtwá liczbę czynić/ ze wſzyſtkich wziętych dochodow Mieyſkich.

¶ Ráyce przyſyegáią ná káżdy rok/ gdy znowu bywáią obieráni/ ſtrzedz poćiwośći/ pomnożenia pożytkow/ y práwá Mieyſkiego/ ták iákoby nalepiey ználi á mogli/ s pomocą y porádą ſtárſzych/ nie opuſzczáiąc thego/ dla miłośći/ vprzykrzenia/ gniewu/ darow etc. iáko niżey opiſano: Wſzyſcy iedną przyſyegą/ podniowſzy dwá pálca ku Słońcu: á Jmię ſwoie káżdy ſwey Oſoby wymieniwſzy/ y mowiąc tymi ſłowy. Iure Municipali articulo 44.

Przyſyegá Rádziecka.

JA A. B. C. D. przyſyegam Pánu Bogu wſzechmogącemu/ y Naiáśnieyſzemu Pánu náſzemu/

Krolowi Polskiemu/ y też wszytkiemu pospolstwu Miástá chego/ być wiernym/ y spráwiedliwość rownie wszytkim ták bogátym iáko vbogim/ sąsyádom y Gościom czynić y mnożyć: á niespráwiedliwość tepić y niszczyć. Praw/ przywilełow/ poczesności y pospolitego pożythku Miastá strzedz y mnożyć/ iáko nalepiey bede vmiał y mogł: Táiemnic Mieyskich nikomu niezjáwiác słowem álbo vczynkiem. Rosterkow w Mieście niedopuszczáć: Sierot y Wdow podług swey możności bronić. A tego nie chce opuścić / dla przyiáźni / mierziaczki/ boiáźni/ dárow/ álbo inney rzeczy. Ták mi Pánie Boże pomagay.

O Woycie.

Oytá Łáćinnicy zową Aduocatus, ále niewłaśnie: Abowiem Aduocatus, gdy bys chćiał práwie wyłożyć / y wedle práwá Cesárskiego/nieieśći Woyth / ále Patronus seu defensor causarum, aut qui cōsilio adest in aliqua causa, to iest Rzecznik/álbo obronicá. A Woyt/Iudex seu præfectus Iudicij. Przeto y z Niemiec wiele kroć/gdy Woytowie swoim Imieniem Listhy piszą/ nie kłádą Aduocatus, ále Iudex iuratus Ciuitatis &c. Wszákże co przes długi czás wchodźi w obyczay/to zá wine niebywa poczytano/ iáko w rzeczy/ták thež w słowiech.

Co ná Woytá przystoi nawiecey báczyć.

Oyt y kázdy inny Sedźia/gdy śyedźi ná sądźie/to ma naprzod báczyć/á pilnie rozmyśláć/że ná Stolcu Bożym śyedźi/áby dobrze ...śpráwiedliwie sądźił / ták bogátego iáko vbogiego/áby

giego / áby w wysłuchániu obudwu stron iednákim / łaskáwym / łacwym / á chutliwym był / nie z gniewu / nie z nienawiśći sądził: Abowiem gdźiebyináczey było / żeby sye álbo w pyche podniosł / álbo dla łákomstwá á gniewu od spráwiedliwośći vniosł / spráwiedliwośći nieczynił / wiedźieć ma zápewne / iże go Pan Bog wszechmogący czásu dniá ostátecznego srogo zá to sądźić bedźie. Specu: Saxo: lib:ij, arti:41. Et Isaias cap:5. Væ, inquit, illis qui iustificant impium propter munus, iustitiam autem iustorum auferũt ab eis. A mimo to / iesli sye wedle vrzedu swoiego / iáko przystoi / niezáchowywa / á spráwiedliwośći nieczyni: te wine y tu ná sobie odnosi / iż sye ostawa krzywoprzysyężcą / vrząd tráći / szkode ćierpiącemu nágradza / y inne zapłáty ná sobie odnosi / opisáne Iure Mun:art:11. glos. Et Spec: Sax:lib:ij, art:13. Przeto też Woyt gdy bywa obierány / táką Przysyege czyni. ∴ ∴ ∴

Przysyegá Woytowska.

IA :N: przysyegam Pánu Bogu wsze-

gu wszechmogącemu y naiáśnieysze-
mu Pánu nászemu/Krolowi Pol-
skiemu/y temu Miástu/iż chcę wie-
rzen być ná Sądzie moim / y sędzić
iednákim obyczáiem ták Bogátego
iáko vbogiego/ ták sąsyádá iáko go-
śćiá : Sierot y wdow ktore pożądá-
ią Spráwiedliwośći bronić chcę/iá-
ko ia z swego nawyższego Smysłu
mogę báczyć y rozumieć : A thego
opuśćić nie chcę / dla miłośći / gnie-
wu / boiáźni / przyiaćielstwá / nie-
przyiaćielstwá/łáski/przyiáźni/ złey
woley/ dárow/pożythkow : Ták mi
Pánie Boże pomoż/ kthory thez
w Dzień Sądny mnie y w-
szytek Swiát sądzić
będziesz.

Woyt ná sądzie nie náyduie Sentencyey/ áni wynálezioney gáni.

Sędzia wedle Práwá Mieyskiego ná sądzie niema wynáydowáć Sentencyey/to iest ma Przysyezników o Sentencyą pytáć / ktorzy mu ią potym zmowiwszy sye / máią przes stárszego opowiedzieć: A on ią ma wydáć/ ták iáko mu opowiedzą. Specu:Saxon:lib:iij,arti:30. Iure Munic: art:14. glos. Nápisano támże iż thez áni Sentencyey wynálezioney ma gánić: Ale tho ták ma być rozumiano/ podług wykłádu támże opisánego: Nie iżby miał ná wszytki Ortele álbo Sentencye przyzwáláć/ ále iż żadnego człowieká ku szkodzie niema przywodzić áni vciskáć Ortelmi nie słusznymi / kthoreby były przećiw iego baczeniu/y sumnieniu/ tedy ma Przysyezniki vpomionąć/ áby sye lepiey zmowili/ álbo ná inny czás wydánie Sentencyey odłożyli: powiedziawszy im też zdánie swoie / ktore v syebie vważ ná then czás gdy sye pierwey zmawiáli. Al wiem ták wiele idzie o iego sumnienie/ iáko inszych ná sądzie syedzących. Przeto gdy wydawa Sentencyą/ták mowi: Pánowie dáią zá Práwo y ia snimi.

O winách Sędziego ktore sye náwiecey trafiáią:

NA sądzie Woyt zá słowne przewinienie/ bierze s przewinionego winy/pieć groszy y szeląg. Iure Mun:arti:46. Albo iáko iest kedy obyczay wedle pospolitey vchwały/ trzy grosze y szeląg. Tákże gdy ktho pozwány ná wyłożony álbo potoczny sąd nie stánie / ile kroć niestawa/ tyle winę wyszszey opisáną przepada: Abowiem gdy kto ná wielki Burgrábski sąd niestánie/ czterdzieści groszy winá ná tákiego iest opisána/ o czym szerzey masz niżey nápisano przy Burgrábskim sądzie/zwłaszczá o zbiciu álbo zránieniu kogo pod wywołánym Sądem. Ale gdy iedná stroná álbo iey Prokurator náiedzie drugą stronę przy sądzie / słowy nieutciwymi/ swarliwymi / niesławę iáką niosącemi / ná then czás gdy przą s sobą máią/ á Sąd by to słyszał:tedy przepada Winę Woytowi y Przysyężnikom iedne tylko/ to iest dwádzieściá groszy y pieć / y szeląg.

¶ Zá roskrwáwienie iednego/winá iest Sędziemu/dwádzieściá groszy y pieć/ y szeląg. Zá siną ránę/pieć groszy y szeląg. Gdy kto skazániu sądowemu dosyć nieuczyni / czásu wedle skazánia zámierzonego/pieć groszy y szeląg/totiēs quotiēs.

Tych win

¶ Tych win y wszelákich innych Sedzia niema odpuszczáć dla trzech przyczyn: Pierwsza iże winá iest iákoby nieiákie nágrodzenie álbo karánie zá krzywde Bożą / dla występu Ludzkiego vstáwione: Aby przes to gniew Boży był vbłagan. Iure Munici: art: 54. Wtore/ iż gdy by winá niebyłá bráná/poważność y vczciwość Sądu niszczáłáby. Trzecia áby sye Ludzie wystrzegáli od wietszey szkody. Specu:Sax: lib:ij.art:41. Wszákże też przy karániu pieniężnym Sedzia thák wiele ma pámietáć ná miłosyerdzie iáko ná spráwiedliwość : Zwłaszczá nád vbogiem człowiekiem. Nápisano Spec:Sax:lib:iij, art:64. Mulcta non est remittenda nisi paupertas hoc ipsum persuaserit. Abowiem wiele ich iest/co zá okazánim łaski/y zá łáskáwym vpominánim/ pomiernym karánim / rychley sye lepszą niż zá karánim niemiłosyernym : Y owszem co nád sobą miłosyerdzia nie znáią/Sedziego przeklináią/ y gorszemi sye ostawáią/ Bo ták mowią pospolicie : Bym to był wiedział/ ábym ták miał wiele dáć / przyciągnął bym go był lepiey / y przytłukł : Ale sye popráwie potym/ odważe ieszcze táką winę. A co wietszego/ drugi z nie miłosyernego karánia/ w rospácz przychodźi/ y wiele złego sobie/y innemu myśli. A thák tą spráwą przy karániu/wiele

Misericordia

zależy ná

zależy ná roſtropnoſci Sedziego. ./. ./.

Sedzia złoczynce ná rekoiemſtwá niema dawáć.

Sedziemu przy rekoiemſtwie to trzebá wiedźieć/áby złoczynce ná świeżym vczynku poimánego/ ktory gárdło záſłużył/ ná rekoymie niedawał. Iure Mun: art: 117. Dla tego iże zá rekoiemſtwem Mężoboycá/iuż karánia ná gárdle vchodźi/y oná ſrogość práwá nád nim vſtawa/ tylko rekoymia głowe płáći/ieſli złoczyncá zbieży: A Sedzia ma tego pilnie przyſtrzegáć / áby źli byli karáni: zábiegáiąc temu/áby ſye złość nie mnożyłá ná Swiecie: Aby Pan Bog gniewáiąc ſye ná złośći Ludzkie / niekarał niewinnych przy winnych. Spec: Sax: lib: 1, artic: 62. Wſzákże też támże opiſána ieſt náuká Sedziemu / gdyby tego mężoboycy życzył / áby był wolen/ iáko ſye ma záchowáć / á iáko ma być w tym oſtrożny / áby vſzedł domnimánia s ſtrony łákomſtwá. Ale to y Sedziemu ieſt rzecz beſpiecznieyſza/ y poſpolſtwu vżytheczniey ſza/ gdy zły człowiek zá ſwoy zły vczynek bywa karan: Abowiem tu ſye sſtawa Bożey woley doſyć / ktory każe gládźić złego s poſrzodku dobrych: sſtawa

ſye y prá=

sye y prawu pisanemu dosyć/ktore toż roskazuie/ przes to sye pokoy pospolity mnoży / y samemu to złoczyncy bywa zdrowiey / gdy przes to czesne karanie / wiecznego vchodzi. Ira enim omnipotentis Dei mitigatur, cum hîc pro meritis peccator corrigitur. Iure Munici: artic: 17.

Sędzia kiedy może sędzić ludzi z inszego prawa/masz napisano niżey w drugiey cześci/ przy gościnnym sądzie sprawa. Iure Municipali Articulo 28.).( ).( ).( ).(

Na Sedziego przynależy dawać Rzecznika białym głowom / ludziem niedołeżnym/ sierotom/y tym ktorzy od kogo bywaią mocą a gwałtem vćiśnieni. Speculo Saxonum libr:i, articulo 46. glos.

Sędzia o dług ktory ze gry rośćie nie sądzi / wyiąwszy by kto potym zapłaćić obiecał: Abowiem thu nie szłaby iuż sprawa albo spor o dług ze gry / ale z obiecaney zapłaty. Spec:Saxo: lib:iij, artic:6. Iure Municip: arti: 103. et 104.

O Przysyeżnikach.

O Powinowáctwie ich.

PRzysyeżnicy álbo Lawnicy są Persony ná Sądzie syedzące/ kthorzy wysłyszawszy/ á dobrze wyrozumiawszy Spráwe obudwu stron/ Sentencyą Sędziemu przes swoie porządne votá/ náyduią/ pod tym zwirzchnim kstałtem/ niemáiąc głowy nákrytey czapką/ nie w rękáwicach/ w płaszczu/ nie z bronią żadną/ náczczo/ syedzęcy. Spec: Sax: lib: iij, arti: 69. Wszákże tych Ceremoniy zwierzchownych nie wszythkich záchowywáią/ á w tym nic niegrzeszą/ zwłaszczá gdy tych rzeczy grunto wnieyszych pilnie przystrzegáią/ ktoresye przes ty zwierzchowne znáczą: támże ná mieyscu wyszszey námienionym opisáne/ in glosa, To iest áby spráwiedliwośći niezákrywáli/ złośći ludzkiey nie ochyláli/ sámi przez wszelkiey nágány żyli/ dárow/ ktore spráwiedliwość przewrácáią/ y Sędzie záślepiáią/ nie bráli: od występku o kthory

drugiego sądzą/áby wolni byli: Bo to pewna iż złodziey złodzieiá nierad sądzi. Nád tho áby sądzili z vprzeymey oycowskiey miłości/ nie z gniewu/nie z nienawiści/ nie zá dáry/ trzeźwo/z dobrym baczenim/nie kwápliwie. Przeto ich Przysyegá táka iest. ∴ ∴ ∴ ∴

Przysyegá Przysyeżnikow.

IA :N: przysyegam Pánu Bogu wszechmogącemu / iż w Sądzie ná kthory iestem wysádzon/Sedziemu Miástá thego y wszytkim Ludziom ták Bogátym iáko vbogim/ ták gościom iáko Mieszczánom/chce práwy á spráwiedliwy Ortel náydowáć y wydáwáć/ wedlug nalepszey báczności y rozumu mego/y Stolcá Przysyeżnicego / podlug Práwá Maydeburskiego / y Przywileiow

y Wielkierzow Mieyskich: A thego niechce opuścić/ dla miłości/ boiáźni/ gniewu/ y inszych rzeczy: Thák mi Pánie Boże pomagay/ kthory theż mnie w Dźień Sądny y wszytek Swiát sądźić bedźiesz.

Wiele ma być Przysyeżnikow.

W Máydeburgu iedennaśćie Przysyeżnikow bywáią obieráni/ A Woyth dwánasty: iákoż wedle Práwá tylo ich ma być. Iure Munici: artic: 10. Ktora liczbá/ znáczy iedennaśćie zwolennikow Páná Krystusowych/ krom Iudaszá ktory Páná wydał: A Woyt dwánasty/ znáczy Zbáwićielá nászego/ ktory był głową zwolennikow. ¶ To podobieństwo Sássom zostáwione iest/ ná pámiątke wiáry Krześciáńskiey/ skoro sye ná wiáre náwroćili: iże ná sądźie iedennaśćie Przysyeżnikow ma być/ á Woyth dwánasty. Ale w innych Miásteczkach/ nie potrzebá ták wiele Przysyeżnikow: Abowiem y w Máydeburgu/ iesli sąd ma być gáion/ dosyć ich

bywa śiedmi álbo przynamniey ześć: A w inszych Mieśćiech okromia Máydeburgu / kedy tylko ześć Przyśiężnikow bywa / dosyć iest dla gáienia Sądu czterzey álbo przynamniey trzey: co chowáią s stárego zwyczáiu / ktory iuż zá Prawo máią. Iure Municipali artic: 16.

O młodszym Przyśiężniku.

Przyśiężnik młodszy / tho iest / nowo obrány / iest Sprawcą spraw Przyśiężnicych: przeto záwżdy ma być obliczny / y oczekáwáć drugich Przyśiężnikow. Jest też iákoby podskárbi Sądowych dochodow / ktorymi śie Przyśiężnicy ná káżde Suchedni dzielą / álbo innych czásow wedle zwyczáiu. Iure Municipali Articulo eodem in glossa. (.) (.) (.)

O Dochodźiech Przyśiężnicych.

Dochody Przyśiężnice są opisáne Iure Municip: art: 11. et 16. in glossa. iáko w Máydeburgu zá káżdym skazánim / káżdemu Przyśiężnikowi od Ortelu płácą po szelągu: A pisárzowi dwá szelągi. Ius, inquit, Scabinorum istud est, cum profertur Sententia, quod cuilibet eorum vnus solidus, Notario verò duo solidi dantur. Wszákże w tey mierze / więcey zwyczáiu álbo własnych

snych vstaw wszedy násláduią/niżli tego opisánia: co iednák niema być gániono / á zwłasczá tám gdzie ty dochody ták są rozmierzone / iż káżdemu wedle pracey dział idzie: iáko ná wielu mieyscach / then iest dobry á spráwiedliwy obyczay / iż cokolwiek płácą v Sądu / kłádą przed Przysyężniki/ potym po Sądzie trzeci grosz Pisárzowi z onych pieniedzy oddzieláią / iáko wiecey nád wszytki Persony Sądowe prácuiącemu: A ostátkiem sye sámi z Woythem rownie dzielą. Ktemu Woyt winy bierze/á nikt inny: iákoż wedle práwá Woytowi przynależą/ nie komu innemu: bo wPráwie gdziekolwiek bedziesz czytał o winách / kthore stroná zá iáki wystepek przepada/wszedi naydziesz nápisano: Iudici mulctam. A osobliwie Speculo Saxonum libro ij, articulo 41. Iure Municipali articulo 54.

O Pisárzu Mieyskim.

PIsarz/iest personá iáwna/ godna/przysyegą w Mieście obwiązána / ku spisowániu spraw Sądo-

wych/iásny-

wych/ iásnymi/ własnymi/ nietrudnymi y wy-
rozumnymi słowy. ∴ ∴ ∴

Przysyegá Pisárska

IA :N: przysyegam Bogu wsze-
chmogącemu / Pánom Ray-
com/y wszytkiemu pospolstwu miá-
stá tego / w Vrzedzie moim Pisár-
skim ná kthory iestem wybran/wier-
nym być / y táiemnych rad Miey-
skich ktore poznam álbo kthorych mi
sye zwierzą nikomu nie obiáwiáć :
Rzeczy ty ktoresye przy Sądzie dzie-
ią / wiernie według mego nawysz-
szego rozumu chcę nápisáć / y czytáć
tak vbogiemu iáko Bogátemu : A
tego niechcę opuscić/dla miłosci/bo-
iáźni/nienawisci/ gniewu/ przyiáź-

ni/dárow/

ni/dárow/y innych rzeczy: Ták mi Pánie Boże pomagay.

Winá zá fáleszne pisánie.

PIsarz kthoryby nápisał niesłuszny Zapis álbo List/reke tráci/ ktora go nápisał: A gdzieby sfałszował Ksyegi Mieyskie/ sstawa sye bezecnym/ y krzywoprzysyężcą/ á bywa karan ogniem/ vt in libri, cardemu: Conces.lib: 10. Wszákże wPráwie Sáskim Ziemskim y Mieyskim Máydeburskim/o iáwnych Pisárzoch y ich pisániu nie iest ták pilne stáránie y doglądánie: Abowiem wszelkie ich pisánia bywáią vmocnione y potwierdzone Pieczęcią Mieyską álbo Sądową. ·/· ·/· ·/· ·/·

TV sye godzi nieco powiedzieć o niedbáłości ktora iest w wielu Miásteczkach/ iże Ráyce z Woythem y s Przysyężniki/ Pisárskie mieysce ludźmi ktemu niespráwnymi zásadzáią/ iáko Klechámi álbo opiłymi Furfánty szk[illegible]ymi: nie rozumieiąc co ná Pisárzu zależy/ y iáko Spráwy Mieyskie s strony Vrzędu są ważne. Znáią to dobrze Przysyężnicy ná wyższem Prá-

wie zásádze-

wie zasadzeni/ gdy czásem z Appellacyey/ kthore do nich z Miásteczek szą/ żadney státeczney sprawy wziąć niemogą / áni czásem baczą gdzie iey iest początek/gdzie srzodek/gdzie dokonánie / iákich dowodow ktora strona vżywáłá / ná czym swoie rzecz nawiecey sadziłá / iáko skazano. A wiele ná tym zależy / gdy sye ktho do wyższego Sedziego odzywa/trzebá dáć státeczną á zupełną spráwe swey rzeczy: Tháksze w Appellácyey postepek spráwy trzebá spisáć wszytek bácznie/ á porządnie: Naprzod żałobe/ potym odpowiedź/ iáko zás powod/odpowiedź zbijał/iáko skazano/ iákich dowodow ktora strona vżywáłá/ z iákich Ksyąg/od dawnegoli czásu. In summá/ wszytke spráwe od początku áż do koncá. A iesli też co czytano v Sądu s kthorych Ksyąg ku tey spráwie/to ná zad po skazániu ma być nápisano. A ták wszytke spráwe státecznie nápisáną ze wszytkimi dowody / trzebá w zupełności odesłác do wyższego práwá/áby żadney stronie nic sye nieublizyło. Czuią sámi Ráyce / Przysyeżnicy / y Mieszczánie ná Miásteczkach / tey niedbáłości często wielkie záwstydzenia/ przymowki/ y szkody z niespráwnego pisánia: A wżdy o to niedbáią / iákoby godnego á státecznego Pisárzá opátrzenim słusznym przy sobie záchowáli / kthory

gdy iest godny/vtćiwy/státeczny/trzeźwi: okrásą á kleynotem iest mieyskim. Ná Mistrzá szkolnego ten vrząd wkłádáią/ná ktorego dosyć prácey iest / gdy rząd Kośćielny y Szkolny dobrze wiedźie/ćwicząc dźiatki Mieyskie/násyenie rzeczy pospolitey / w Boiáźni Bożey / w Náukach wyzwolonych / y w innych rzeczach/ iego vrzędowi przystoynych. Przeto gdźie godny Pisarz być niemoże/lepiey iest áby wszytki spráwy Sądowe y zapisy / wyrozumnym włásnym Jezykiem pisáne były / s powieśći ktorego Męźá rostropnego ná Sądźie śyedzącego. Abowiem z Láćinskiego niespráwnego pisánia / wielkie często spory miedzy niebogoboynymi Prokuratormi rostą: gdźie słowo álbo wyrozumienie wątpliwe vłápić mogą/á ná nie iáko Kot ná Mysz dybią/ przes co wiele kroć spráwiedliwość tepią y przedłużáią/ nieináczey iáko łákomy Bárwierz mogąc rychło vleczyć ránę/gnoi ią/áby zá dłuższym leczenim/ wietszą zapłátę wźiął.

O Prokuratorach.

Prokurator/

Rokurator/iesth Persona ktora cudze sprawy s poruczenia Pána / álbo / iáko mowią / Principała swego / spráwuie.

¶ Prokuratorá może kto vstáwić ták we wszytkich swoich spráwách pospolicie / iáko thez w iedney osobliwie.

Prokuratorski vrząd poczćiwy y potrzebny.

PRokuratorowie są bárzo w rzeczy pospolitey potrzebni / y vrząd ich iest vczćiwy. Aby ktorzy swey rzeczy sprawowáć / álbo przy niey być niechcą / álbo niemogą / álbo thez sámi spráwić nieumieią / przes insze spráwowáć / y spráwiedliwośći swey dochodzić mogli: Przeto są vstáwieni dla pospolitego pożytku / Práwu y pospolitemu człowiekowi ná posługe: Aby przez nie thák Powod iáko y odpor / szkod swych przestrzegáli. A są iákoby Sądowi Rycerze: Abowiem iáko Rycerz waleczny / pokoiu pospolitego mieczem broni / thák Prokurator dowćipem

swoim spráwiedliwość mnoży/á niespráwiedliwość tłumi. A rzecz pospolita nie tylko obroną waleczną/ ále thež y Práwy bywa vmocniona. Poćciwa tedy rzecz iest mieć vrząd Prokuratorski/ gdy go kto dobrze vżywa/ á spráwiedliwey rzeczy dopomaga. Iure Munic: artic: 42. Specu: Sax: lib: i, artic: 60. lib: iij, artic: 14.

KTo sobie Rzecznika iáwnie od Vrzedu vprosi/iuž sam przed Sądem mowić nie ma: Wszákże gdyby go Sedzia spytał / iesli ná słowá swego Prokuratorá przyzwala álbo nie/ powinien odpowiedźieć / álbo ná zmowę y ná porádę odstąpienia v Sedziego żedáć może/ álbo skazánie nágánić wedle práwá: Spec:Sax:lib: i,art:62. Prze the przyczynę / gdy Pan ná słowá swego Rzecznika nieprzyzwala/ może ie odmienić y nieprzyiąć ich przed skazánim. Spec: Saxo: lib:iij,artic:14. Iure Mun:art:42.

LVdziem zacnym á wysokiego stanu/ przystoyna rzecz iest mieć prokuratorá swego/ dla vććiwośći: iże thež oni pospolitą rzeczą są zábáwieni / y dla innych przyczyn w Práwie opisánych. Specu: Saxon: lib:iij, articu: 30.

Zdrádliwego Prokuratorá winá.

PRokurator gdyby w spráwie swego Princypałá zdrádliwie postepował / iżeby sye dobrowolnie przewyciężyć dopuścił / álbo przenáiety od kogo / wywiedziawszy sye wszytkich wywodow y obrony Princypałá swego / do przeciwney by strony przystał / á iego rzeczy bronił / ku szkodźie pierwszego Pánná swego: karánie iego iest że sye sstawa bezecnym. Spec: Saxo: lib: i, artic: 60. glos. in fine. Przeto Prokuratorowie w Krákowie / tym sposobem ná káżdy rok przysyegáią / áby thym pilniey powinowáctwo swoie baczyli / á ná nie pámietáli.

Przysyegá Prokuratorska.

JA :N: przysyegam Pánu Bogu wszechmogącemu / iż Sądowi chce być posłuszen / w tych rzeczach w ktorychem wedle Práwá powinien: A iże Vrząd moy Prokurathorski /

 szczerze /

szczerze/ wiernie / pilnie/ zupełnie / bes odwłok/nie vmyślem rozmnożenia rosterkow spráwowáć chce. Rzecz ták od powodney strony iáko odporney przyiętą/wedle dowćipu mego/ wedle sumnienia/y wedle nalepszey rády bronić będę: A poznawszy rádę iedney strony / drugiey tego nieobiáwię / áni się ku niey skłonię/ Ale przy pierwszey do skonczenia práwá stać chce: Listownych Dowodow od Principałá mego mnie podánych/ y porády y rozmow w spráwie mnie zwierzoney / żadnemu nieobiáwię: á zwłaszczá stronie przeciwney / áni Prokuratorowi iey / áni pomocnikom: słowem/pismem/vkazánim/áni przes się/áni przes innego / A ku szkodźie Principałá mego niedopu-

szcze sye dobrowolnie przewyciężyć: Y insze wszythki rzeczy chowáć chce/ ktore ná dobrego/wiernego Prokuratorá y obronce przynależą. A tego niechce opuścić/dla miłości/przyiáźni/dárow/zysku/álbo iákiey inney rzeczy. Ták mi Pánie Boże pomagay.

O Zapłácie Prokuratorskiey.

NApisano Spec:Saxo: lib:i, arti:60, iże Prokurator zá prácą swoie/ ktorą podeymuie w spráwowániu rzeczy od kogo / słusznie ma mieć zapłáte / iáko y náuczeni w Práwie / rády swey vżyczáć mogą zá zapłáte: Abowiem niż sye tego náuczyli/prácą też około tego niemáłą podieli/ z niemáłym nakłádem. A thák słuszna rzecz iest / áby theż s tąd pożytek mieli. Ale iże tákich Prokuratorow wiele było / (dzis niewiem ieśli są) ktorzy niemáiąc Boiáźni Bożey przed oczymá/wstydu przed ludźmi/ miłości ku bliźnemu/

bes wszego miłosierdźia/od tych od ktorych rzecz mowili: nie słuszną / nie zárobioną / á nie zwyczáyną zapłáte bráli. Przetho tákiemu ich łupiestwu Krol Jego Mit. sławney pámieci Sygmunt tego Jmienia pierwszy/vstáwą swoią raczył zábieżeć/áby Prokuratorowie zá swą prácą/ zámierzoną zapłáte mieli/ to iest/ od szperunku/ od vstawánia Sądow/ od odkłádu spráwy ná inny czás/po iednym tylko groszu. A od spráwy iednego dniá przed Sądem/ tylko cztery grosze. A ták ile dni spráwuie/tyle kroć cztery grosze ma wźiąć/ nie wiecey. Bo nápisano: Sufficiat vnus grossus, sufficiant grossi quatuor. Zábieżano też y Práwem pisánym Spec: Sax: lib:1,art:60. gdźie nápisano in glossa: Causidici pro vnaquaq; causa centum solidos accipere possunt. Przeto też wiele ludźi dla ták wielkiego kosztu y nakłádow / opuszczáli spráwiedliwość swoie/ z wielką szkodą á krzywdą swoią / to iest/ dla kosztu álbo łupiestwá Prokuratorskiego / nie Sądowego: Abowiem nakłády przed Práwem / od zapisow / od skazánia/od Minut/ y od innych spraw Sądowych / rowną á pobożną zámierzoną płácą odpráwi. Ale nie pobożnemu á nie bogoboynemu Rzecznikowi/ kiedys Stá álbo dwu nie obiecał/ á ktemu przes wszytek czás pokis sye práwowal/ia-

wował/iáko wieprzá nietuczył/ álbo ſye s nim/
tym cobys prawem wygrał / rozdźielić ná poły
nie obiecał : mowić nieumiał / niedbále twoie
rzecz ſpráwował / Rok chcąc przemieſzkał / ná
zmowie s twoim Aduerſarzem przećiw thobie
był/dobrowolnie ſye przewyćiężyć dał. Obaczył
to ieden człowiek zacny / w Práwie Mieyſkim
biegły/ á tego ſnadź wſzytkiego dobrze swiádo=
my / ktory w ſwoich kſyążkách niedawno o tym
nápiſał/tymi słowy. Cauſidicorum tanta eſt ra=
pacitas,quòd in vna cauſa,maiora ſunt eorum im=
pendia,quàm quæ per omnem litem,apud omni=
um Iudicum Subſellia inſumuntur. Wſzákże
też tu ma być bácznoſć / iáko mowią diſcrecya/
ná pilnego Rzecznika/ zwłaſzczá gdy mu poru=
czyſz iáką wielką/ trudną á záwikłáną ſpráwę :
w ktorey ábyć dobrze posłużył/ muſi twoie liſty
czytáć / ćiebie o twey rzeczy długo kążącego / á
czáſem thez báiącego słucháć / Práwá piſánego
ſye dokłádáć/ nieiedny kſyegi w Práwie przegle=
dáć / od iednego Sędźiego do drugiego biegáć/
áby tobie dobrze posłużył. W thákiey trudney
á vplećioney ſpráwie / nie trzebá ſye ogledáć/ná
vſtáwę wyſzſzey námienioną. Abowiem nie=
wiele by ich nálazł coby ſye tobie tákiey pracey
około twey ſpráwy zá czterzy groſze podieli. A

trzebá thež tego przestrzegáć/ ábys krom Rzecznikà vchodząc słusznego nakładu nań/y ná prawo / wietszey swoiey spráwiedliwośći nieutráćił / nieumieiąc swey rzeczy sam spráwić / y niewiedząc/coby thobie s Práwá przydź miało. A rzecz pewna iest iże sye niemożesz zostáć / iedno przy tym co iest wedle práwá / (czego ty nietráfisz / ieslis sye tego nieuczył) wyiąwszyby gdźie Pánowie álbo Vrzednicy y inni Sedziowie/ wiecey sye s poddánymi gwałtem obchodźili/ á ná dáry albo ná poczty wiecey niż ná spráwiedliwość pátrzyli : tám y Prokurator nie pomoże.

O Powodney Personie.

Powodem názywáią the Persone / kthora przed Sądem žáluie ná kogo/ chcąc co mieć od niego. ∴ ∴ ∴

Káždy Po=

KAżdy Powod Winowáyce swego winien szukáć w włásnym prawie iego/ iáko iest Regula Iuris: Actor sequitur forum rei.

Powodowi co przynależy obáczáć niż sye wda w Práwo.

NA Powod czterzy rzeczy należą przegledáć niż sye wda w Práwo / wedle náuki vczonych w Práwie. ¶ Pierwsza / iżeby sye s przyiacioły dobrze porádził y rozmyslił / iesli by mu była rzecz vżytheczna / poczynáć Práwem przećiw swemu Aduersarzowi álbo nie. ¶ Wtora/ áby sye dobrze obaczył/ iesli thego może dowieść ná co sye bierze / swiádectwem słusznym/ álbo listy Vrzedowymi pod Pieczecią / álbo ná ostátek Przysyegą / iesli iemu przyydźie wedle Práwá. ¶ Trzecia/ áby sobie Swiádki zgotował/ á pilnie sye wystrzegał / żeby od nich zdrádliwą obietnicą niebył oszukan. ¶ Czwarta/ áby pierwey łáskáwie vpomionał onego przećiw komu chce czynić / żeby sam s syebie Spráwiedliwość vdźiáłał. A gdźieby niechćiał: thedy Powod gdy iuż ma żałowáć / to thez pilnie

ma rozmyśláć / áby spráwiedliwą rzecz przećiw pozwánemu záczynał / áby bliźniego swego w prózne nakłády y ku Przysyedze nie wiodł. Speculo Saxon: lib: ij, artic: 41.

Záklętemu Powodowi niewinien sye nikt spráwowáć.

Powodowi záklętemu / pozwána strona nie powinná odpowiádáć / ták w Práwie Duchownym / iáko y świeckim: czego Sędziowie powinni przestrzegáć / áby záklethemu Powodowi / niedopuśćili spráwy żadney v Sądu / y ná innych mieyscach / gdźie bywa rádá o pospolitey rzeczy.

Powod pozwawszy / gdy niestánie / co tráci.

Powod gdyby pozwawszy kogo / sam niestánął / tedy on rok tráći / ná ktory pozwał y nakłády powinien odłożyć stronie pozwáney: to iest / gdy stroná pozwána stánie ná Roku / y pilność swoie da zápisáć.

Actori non probante reus absolvitur

Powod záwżdy ma być gotow.

POwodowi odwłoki ku zgotowániu ná swą spráwe niebywáią dáne. Abowiem powod ná káżdem stopniu Práwá/y ná począt-ku/ma być s swoią rzeczą gotow ze wszythkimi dowody swymi ważnymi á gruntownymi.

O Odporney/ álbo pozwáney Personie.

Dporna stroná tá iest/ przećiw ktorey bywa skárgá v Sądu. A thá Láćinskim słowem bywa názywaná/ Rea, nie od winnośći/ále od rzeczy/ ktorey dochodzą ná niey sądownie.

Pozwánemu co przystoi báczyć:

POzwánemu tho nawiecey przyſtoi/ gdy bedźie obżałowan áby nie inaczey iedno iáko rzecz ieſt/wedle Páná Bogá/wedle ſumnienia dobrego/ prawde zeznał/co żáłuiącemu winien. Spec: Sax: lib: ij, artic: 41.

Záklety Pozwány może ſye bronić Práwem.

ODporna ſtroná zákleta/ może ſye w Práwie bronić/ále pozywáć y ſwey krzywdy dochodźić niemoże/y winná ſye kożdemu vſpráwiedliwić. ⁂ ⁂ ⁂

Pozwánemu kiedy Odwłoki nie idą:

ODporowi wniektorych ſpráwách odwłoki ná rozmyſlenie niebywáią dáne/ iáko gdy ieſt rzecz máła/álbo o bićie/A ktemu miedzy vbogimi Perſonámi/ktore Sędźia zárázem wyſłyſzawſzy żałobe y odpowiedź rozſądźić może: Aby ich práwowánie nieweſzło w wielkie nakłády. Gdy też rzecz ieſt przećiw podezrzánym Opiekunom/ y w innych ſpráwach opiſánych Speculo Saxon: lib: ij, artic: 3. gloſ.

O Rzemie-

O Rzemieślnikoch y o posłuszeństwie Zwierzchności Rádzieckiey.

RZemieślnicy/ y wszyscy w pospolitości Mieszczanie/ powinni posłuszni być zwierzchności Rádzieckiey/ á niewybijáć sye z ich posłuszeństwá/ choć by też Miásto było wolne/ y innego Páná nád sobą wyższego mieli/ áby swey przysyedze dosyć czynili. Iure Munici: artic: 19. glos. Powinni też w swych Cechoch schadzki miewáć/ á stárśze Mistrze miedzy sobą obieráć/ ktorzyby mieli moc występne káráć/ y innych Mistrzow swego Cechu dogledáć: Aby fáłsz á oszukánie w niwczem nie było: Aby miedzy wszythkimi spráwiedliwa robotá/ y pobożne przedawánie było. Rze=

było. Rzeźnicy áby wrzedliwego álbo skłotego/ y ktorymkolwiek innym obyczáiem niezdrowego bydłá niebili/y nieprzedawáli/pod winą wedle pospolitey vchwały vłożoną. N o innych rzeczach powinni pilnie rádźić/ktoreby w poruczeństwie s strony pożythku Mieyskiego mieli. A iesliby kthory roskazániu swych stárszych sye przeciwiał/ á bárzo spornym y nieukaránym sye okazał/ tákiego Stárszy máią Rádźie opowiedźieć/ kthorego potym Ráyce wedle zasługi powinni káráć/ y zá wielkośćią wystepku z rzemiesłá zrzućić. A gdyby potym zrzucony / zásye zá łáską Rádźiecką / y zá przyczyną ich ná rzemiesło był przyiet: rzemiesło bedźie mogł robić/Ale potym żadnego w Cechu niemoże winowáć/áni do Cechu miedzy Mistrze przychodźić / ani swiádkiem być / áni vrzedu żadnego ná sobie mieć. Iure Muni: art: 44. Wyymuiąc ty Cechy s tego porządku/ ktorzy osobliwą prerogátywą y Przywileiem od przodkow Jego K. M. álbo od kthorego Zwierzchniego Páná swego są nádárzeni y opátrzeni. Ty wszystki rzeczy y inne támże opisáne / áby thym pilniey były przestrzegáne : thedy Stárszy Mistrzowie wszelkiego Cechu w ten sposob przysyegáią.

Przysyegá

Przysięgá stárszych z Cechow.

My :N: :N: przysięgamy Bogu wszechmogącemu/ y Pánu nászemu :N: Pánom Ráycom y wszytkiemu pospolstwu Miástá tego/ iże Cech nász wiernie á spráwiedliwie rzedzić chcemy/ Rzemiesłá násze spráwnie robić/ y innych Mistrzow Cechu nászego/ w robotách pilnie á wiernie dogledáć/ áby wszytkim pospolicie/ iáko Bogátemu táko vbogiemu iednáko á pobożnie robiono y przedawano/ żadną nową vstáwą nikogo nieuciążáć/ cudzołostwá káráć/ rostherkom zábiegáć / y innych wszelákich występkow á zbytkow zá-

brániáć: Pánom Ráycom posłusznymi być záwżdy wednie y w nocy/ we wszytkich potrzebách/ ktoreby sye ku pożythkowi Mieyskiemu wściągáły/ nieposłuszne á nieukaráne im opowiádáć: A co nam s strony rzeczy pospolitey bedzie poruczono/ pilnie o tym rádźić/ y ná to przyzwaláć co wyższe głowy vchwalą: Ták nam Pánie Boże pomagay.etc.

Przysyegá Nowego

Mieszczániná gdy przyymuie Mieyskie Práwo.

JA :N: przysyegam Bogu wszechmogącemu / iż chce być wierny y posłuszny Rádźie tego Miástá/ ná

ten czás/y ná pothym będącey / we-
dnie y wnocy : Táiemnic pospoli-
thych/á nawięcey kthore są Miástu
pożyteczne/nikomu niezjáwiáć : A
kthoby sye przećiwił Pánom Ráy-
com y pospolitemu dobremu/y sprá-
wiedliwośći/tákiemu niechce pomá-
gáć/ále go poniżyć/ y tego nietáić/
y to wszytko czynić y pełnić/co zale-
ży ku pożytku y rozmnożeniu Miá-
stá : A ieśliby ktho co niespráwiedli-
wego o Rádzie mowił / themu we-
dług możnośći moiey chce sye sprze-
ćiwić : A gdzie bym sye niemogł o-
przećiwić y obronić/tedy oświádczy-
wszy obiecuię to im powiedzieć.
Ták mi Pánie Boże
pomagay.

Przysyegá Slug Mieyskich.

JA .N. przysyegam P. Bogu wszechmogącemu/iże Panom Ráycom Miástá tego chce być wierzen y posłuszen wsłużbie moiey ná ktorą iestem przyiet/ to wszythko pilnie sprá wowáć y opátrowáć/ co mi od ich Mił: roskazano bedźie. A ieslibym sye iákich táiemnic mieyskich dowiedźiał/tych żadnemu nieobiáwie. Ale cobym rozumiał przynależeć ku pożytkowi mieyskiemu / kthemu sye záwżdy stáránim moim/ile bede mogl/ przykłonić chce. A tego nieprzestáne czynić/dla miłośći/nienawiśći/przyiáźni/álbo dárow. Ták mi Pánie Boże pomagay.

O Podwoyskim.

PОdwoyski ma być obieran przes Woythá y Przysyężniki z osyádłych ludźi / wszákże niebárzo znácznych/coby miał przynamniey pul łanu Osyádłośći. Spec: Sax: lib:iij, art:61.

Porządek przy obierániu Podwoyskiego.

POdwoyskiego s tą Ceremonią kreuią / Sędzia powiedzie go zá reke ku mieyscu sądowemu / y każe mu syedzieć przeciw swemu mieyscu ná stołku nákrytym poduszką álbo wezgłowim / á położy krzyż ná łonie iego. Spec: Saxon: lib: iij, art: 56. potym mu wyda rote Przysyegi iego / tymi słowy.

Przysyegá Podwoyskiego.

JA .N. Przysyegam Bogu wszechmogącemu / Pánom Ráycom / Woythowi y Przysyeżnikom / y wszytkiemu pospolstwu miástá tego / ták Bogátym iáko vbogim / thák Mieszczánom iáko gościom / iże chce być wiernym w służbie moiey / gdzie bede posłan: spráwiedliwie Arestowáć / pilnie pozywáć / prawdziwe szperunki y pozwy zeznáwáć: á wziąwszy od iednego ná pozew / od przeciwney strony nań niebráć / vtciwości Sądu przystrzegáć / y w innych posługách memu vrzedowi przystoynych / wierzen być. Ták mi Pánie Boże pomagay.

A Gdzieby w ktorym Mieyscie wiecey Sług

Woytowskich było/ z ktorych by był ieden stárszy/á zacnieysze posługi ná sobie nosił/tedy przysyegá iego ma być táka.

Przysyegá przednieyszego Sługi Woytowskiego.

JA.N. przysyegam Bogu wszechmogacemu/iże Pánu Woytowi y Pánom Przysyeżnikom/ chce być posłuszny y wierny w służbie moiey / gdźie bede posłan z vrzedu moiego/ spráwiedliwie Arestowáć/pilnie pozwy listowne oddáwáć/prawdźiwie szperunki y pozwy zeznáwáć. A wziawszy od iedney strony ná odniesyenie pozwu/od przećiwney strony niebráć/ vtćiwośći Sadu przestrzegáć. A ieslibym kogo obaczył v Sadu nieobyczaynie / nieutćiwie / á nie wedle práwá/y iákimkolwiek obyczáiem/nie przystoyniesye záchowuiacego/ták przećiw stronie iáko przećiw Sadowi / ná thákiego chce instygowáć/ zárázem przed Sadem. Wszytki Vrzedowe dochody/ y winy wszythki spráwiedliwie y pilnie wypominác / y spełná Sedziemu oddáwáć / á żadnemu nic nie przegledáć zá żadna przyiáźnia álbo dárem: Y w innych posługách á spráwách vrzedowi moiemu przystoynych chce wierzen być. Ták mi Pánie Boże pomagay.

Po Przy-

PO Przysyedze nákaże mu Sedźia przes wyrok/pokoy pospolity: Abowiem wedle Práwá / Podwoyski nie ma z bronią chodźić. A thám iuż będźie miał moc z roskazánia Sędźiego pozywáć / Arestowáć / y inne rzeczy podług swey przysyegi czynić / kromia wszelkiego przenágabánia. A gdyby go kto obráźił słowem álbo reką / nágrodzenie iemu ma być w dwoy nasob wietsze / niż innemu. A ieśliby go kto zábił / zapłátá też zá głowe w dwoy nasob wietsza niż zá inną Persone / wedle stanu iego. Specu: Saxon: lib: 1, art: 8.

Pokoy Podwoyskiego.

O Swiádectwie Podwoyskiego.

POdwoyski swym swiádectwem stoi zá dwu swiádkow: zá iednego s strony syebie / á zá drugiego s strony vrzedu swego: A to sye rozumie / gdźie ma być spráwá iáka wywiedźiona swiádectwem syedmi mężow. Ale gdźie dwiemá álbo trzemi / zá iednego waży. Specu: Saxon: lib: & articu: eodem.

Podwoyski co powinien mieć w sobie:

POdwoyski chceliby mian práwie zá Po-

stá Boże-

stá Bożego/iáko iest w práwie opisány/ma mieć wsobie trzy rzeczy. Naprzod áby złoczyńcow nie karał áni dręczył z nienawiści/ ále tylko z miłości spráwiedliwości. ¶ Wtore áby to czynił ná posługe bliźniego swego przeciw ktoremu on złoczyńcá wystąpił. ¶ Trzecie áby tho czynił dla Bogá/ to iest áby przes one pomste/ gniew Boży był vbłagan/ áby też zá onym karánim/ wysthepni wietszego sye karánia wystrzegáli. Speculo Saxon: lib: iij, articu: 56.

O Káćie.

Kath/ Personá nád złoczyńcą spráwiedliwość skuthkiem okázuiąca / áczkolwiek imie práwie v wszythkich ludźi ná sobie nienawisne niesye/dla tego iż vrząd iego zda sye być lekki/sprosny/okrutny/á krwáwy. A wszákże vczynkiem swoim/ ná sumnieniu nic nie grzeszy / áni przed Swiátem áni przed Bogiem/ktory iest początkiem wszytkiey Spráwiedliwośći. Abowiem co czyni/ wszytko zá skazánim spráwiedliwośći/nie zá żą-

dzámi swy-

dzámi swymi czyni/y owszem wedle Pawłá S. iest sługą Bożym/Sługą spráwiedliwośći/y vrząd iego iest bárzo potrzebny. Abowiem nic by po práwie pisánym ná złodzieie/nic ná cudzołożniki/nic ná zboyce/nic ná mężoboyce/nic ná inne złoczyńce / by niebyło tego ktoryby nád nimi to práwo skutkiem wypełniał. Frustra enim leges feruntur, si desint qui administrent & exequantur. Przeto s strony tey potrzeby Káth iest y ma być w obronie Krolewskiey / y innych przełożonych/áby mu dla thákiey (iáko mowią) sprosnośći vrzedu iego żaden gwałtu nieczynił. Pisze Iodocus Damuderius w ksyążkách in praxi rerum criminalium. ¶ Vrząd iego ná tym iest / áby Exekucyą czynił nád złoczyńcą wedle przewinienia rozmáithym karánim / y rozną śmiercią. Kthore karánia Przełożeni wynáyduią y skázuią ná złoczyńce wedle práwá: Aby sye złość niemnożyłá ná świecie / áby sye drudzy kárnośćią ich ná to pátrząc / bali / wedle Pismá Swietego: Peccantes coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeant. ¶ Ale iż Kátowie/ Opráwcy / Ceklarze w wielkiey nienawiśći y zelżywośći v ludźi bywáią / tho nieprzychodźi y przychodźić niema s strony ich vrzedu/ále s tąd iż vrzedu swego źle vżywáią/nie z miłośćią bliź-

nego / nie z żalem / nie zlutowánim / zá czymby mogli mieć przyiaźń ludzką / iże sye z złoczyńcámi nieináczey iedno iáko z innymi bestyámi obchodzą: bijąc / poszyykuiąc / tárgáiąc nielutościwie / morduiąc niezwyczáynie / odzieráiąc / ieszcze tho sobie poczytáiąc zá chwałe / gdy tyráństwo nád człowiekiem / ktory też iest stworzeniem Bożym / okázuią / iżby tylko chuci á żądzy swey nie rozumowi álbo Spráwiedliwości dosyć vczynili. Z strony thedy vrzedu swego Káth gdyż przed Swiátem áni przed Bogiem nic niegrzeszy / zelżywości niema żadney / y s Kościołá Krześciáńskiego dla thego niema być wyrzucon / Ale ku Swiątościam y ynnym obrzedom Kościelnym ma być przypuszczon. ⁂ ⁂ ⁂

O Zydziech.

Zydōm ktore rzeczy są s Práwá zábronione.

ZYdom ty rzeczy są s práwá zábronione. Naprzod iż żaden Krześcianin niema s nimi ieść áni pić. 2. Zadnego vrzedu

niemáią

niemáią mieć / ná ktorymby nád Krześciány mieli być przełożeni. 3. Lekárstwá niemáią być od nich bráne. 4. W wielki Piątek niemáią z domow wychodzić / ani okien mieć otwártych. 5. Krześciániná nie máią mieć zá ſługe. 6. Szkoł y Bużnic nowych niezakłádáć. 7. Niemáią też z żadną bronią chodzić: á to ná ich pohánbienie / iże oni s ſwoią máietnoſcią / ſą pod mocą Krześciánow. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 2.

Napiſano thámże o Duchownych iáko ſye máią záchowáć / chcąli być miáni v ludzi w powinowátey vćiwoſći / iże też z bronią niemáią chodzić / ſzat koſztownych / oſtrog pozłoćiſtych nienosić / do kárczmy niechodzić / s cudzymi żonámi niemieſzkáć / gry niepátrząć / około łowow ſye niebáwić / iáſtrząbow / ogárow nie chowáć / y innych rzeczy nie przyſtoynych ſye wiárowáć: ktore ia tu opuſzczam / áby kto niemniemał / żebym Duchowne álbo vczyć álbo z niewiernymi żydy łączyć miał / co mnie nieprzyſtoi / iedno mieć ie we wſzelákiey powinowátey vćiwoſći / iáko nápiſano: Qui benè præſunt, duplici honore ſunt digni. A ná drugim mieyſcu: Quàm ſpecioſi pedes euangelizantium pacem. A zwłaſzczá gdy tu tylko tá ieſth intencya moiá /

ábym krotko wypisał o Personách Mieyskiemu Sądowi przynależących/począwszy od nawyszszey aż do naniższszey. Aczkolwiek thež Zydowie nie są pod Mieyską władzą / wszákże iż w Práwie Mieyskim o nich społem też y o Duchownych nápisano/chciałem y to ná krotce tu przypomnieć. ∴ ∴ ∴

Sposob pokonánia Zydá w Swiádectwie.

Zyd gdyby miał pokonáć Swiádectwem Krześciániná / tho ma vczynić ze dwiemá Krześciány/y z iednym żydem. A Krześciánin żydá z iednym Krześciáninem y z iednym żydem. Specu: Saxon: lib: & articu: eodem.

In Civilibus secus in Criminalibus

Przysyegá Zydowská.

Notá przysyegi Zydowskiey wedle niektorych náuki/ tá iest: ∴ ∴

Jáko mi then wine dáie/iżebym iemu wtym. N. krzywde vdziáłał: tego nieiestem winien. Ták mi Pánie Boże pomagay / kthory stworzył Niebo / ziemie / ziołá / y inne rzeczy ná Niebie / ná powietrzu / w Morzu/ ná ziemi / y moy żydowski zakon vstáwił.

Niekto-

NJektorzy mienią iże żydowie máią przysyęge czynić ná ksyęgach Moyzeszowych/ przed ich Bożnicą/ stoiąc bosymi nogámi/ trzymáiąc łáncuch álbo wrzeciądz/ kthorym drzwi v Bożnice záwieráią/ tą Rotą.

Ták iáko mi wine dáie iżebym miał być winien vczynku thego / álbo był dłużen / tego nie iestem winien / tháк mi Boże pomagay/ ktory niebo y ziemie/ y wszytki inne rzeczy stworzył. A iesli niespráwiedliwie przysyęgam / áby mie Pan Bog zátrácił/ ktory w Korabiu osmioro ludzi czásu Potopu záchował. A ieslim iest fálszywy w tey przysyedze moiey / áby mie Pan Bog zágubił ktory Sodome y Gomorre Piekielnym ogniem spalil / áby mie Pan Bog pohánbił ktory z Moyzeszem ze krzá ognistego mowil. A ieslim wtym iest niespráwiedliwy / áby mie Pan Bog zátrácił / kthory Moyzeszowi zakon dał/ y pálcámi włásnymi ná tablicach kámiennych nápisał/ áby mie Pan Bog zágubił/ kthory Pháráoná w czerwonym Morzu stárł/ y żydy do Ziemie obfituiącey miodem y mlekiem przewiodł. A iesli niespráwiedliwie przysyęge mowie/ áby mie Pan Bog stłumił / ktory czterdzieści lat ná puszczy żydy karmił / Aby mie ná ostá-

tek do Piekłá s ciáłem y z duszą/postał ná wieczne potepienie. Iure Munic: artic: 139. Wszákże tu w tey rocie opisáney przysyegi / káżdą iedne cząstke álbo dwie może bráć/ y rozumieć zá cáłą przysyege: Z wymienienim rzeczy o ktorą ma być przysyegá. glos. ibidem. .·. .·. .·.

O Zástáwnych y o przedánych rzeczach krádzionych Zydowi.

Zyd gdżieby Kielichy / Ksyegi / álbo iákie vbiory Kościelne kupił/álbo iemu były zástáwione/ á niemogłby Istcá mieć/tedy ma być osądzon iáko złodżiey : wszákże żydowie rzeczy krádzione / ále nie Kościelne / mogą kupowáć y pieniedzy swych zá nie dánych nie trácą / á tho dla thego áby rzeczy krádzione mogły być łatwiey nalezione. Spec: Sax: lib: iij, artic: 7. Nápisano támze iż rzeczy Kościelne s pewnych przyczyn mogą być przedáne/ále nie żydom: tho iest gdżieby potrzebá vkázowáłá ná wykupienie y wyzwolenie niewolnikow / záchowánie á podpomożenie ludzi vbogich.

A Jesliby żyd inne rzeczy nie Kościelne kupił álbo mu były zástáwione niestrycie/ choć-

by były kradzione / Summy swoiey nie tráci / gdy tego sámotrzeć dowiedzie przysyegą iż tho kupił álbo iż mu zástáwiono w tey summie / o ktorey powiáda. A gdzieby Swiádkow co by snim przysyegli niemogł mieć/summe tráci. Specu: Saxon: lib: & articu: eodem.

Miedzy Zydem á Krześciáninem żadne Małżeństwo być niemoże : A iesliby sye złączyli wMałżeństwo/nie inácey máią być sądzeni/iedno iáko w cudzołostwie mieszkáiący.

Zyd Krześciániná ná swoie Sekte náwrácáć niema / á gdzieby náwrácał / ma być mieczem karan. ./. ./. ./. ./.

Zydá y odszczepienicá wiáry Krześciáńskiey káżdy w káżdey spráwie bliszszy iesth pokonáć Swiádectwem.).( ).( ).(

Zyd/ Pogánin/ Heretyk/ Krześciániná o cudzą krzywde niemoże winowáć/ ále o swoie ktorą sam cierpi/ skárżyć może.

JEsliby żyd swoie rzeczy własne s Fanty czyiemi sobie zástáwionymi / przes ogień álbo przes gwałt iáki vtrácił / álbo by mu ie vkrá dziono / á Krześciánin by go o swoie rzeczy zástáwne gábał / chcąc ie wykupić. Tedy żyd s strony fantow / przysyegą bywa wolen.

Státut Koronny.

Státut o Zebrakách.

Ioan: Albert: Petric: 1496.

IZ około Zebrakow w Miásteczkách ná dobrym rządzie bárzo schodzi / á wiele sye pod thym żebráczym płászczem złodzieystwá y innego łotrostwá zákrywa: przypisałem ná ostátek tey częśći ten Státut o żebrakách / kthory iest: Aby żebracy w Mieśćiech / w miásteczkach / y we wsiach / pod pewną liczbą / á pod znákiem Plebanim / álbo Rádzieckim chodzili. A kthorzy by byli krom znáku / ći máią być Stárośćie wydáni / á obroceni ná robotę Zamkową: Wszákże ktorzyby robić niemogli / tym Przełożeni mieyscá onego mogą dáć Swiádeczne listy / zá ktorymi by mogli bespieczniey bes znákow indzie Jálmużny prosić.

Porządku Sądow Mieyſkich

Czeſć wtora.

O Rozności Sądow Mieyſkich / á naprzod

O Burgrábſkiem wielkim Sądzie.

W Mieyſkim Práwie ſą rozne Sądy / ieſth inny Sąd wielki Burgrábſki / inny wyłożony / inny potoczny álbo potrzebny.

Burgrábski wielki Sąd/ trzy kroć do roku bywa. Pierwszy/ w dzień Swiętey Agáty. Drugi/ trzeciego dniá po S. Janie Krzcicielu. Trzeci/ w Oktawe S. Marciná. A iesliby kthory s tych to Sądow przypadł ná dzień swięty/ tedy on Sąd iuż ginie. Iure Mun:art:45. Tákowe Sądy nawyższy Sedzia w Máydeburgu spráwuie: Ale w Krákowie y we Lwowie ná mieysçu Burgrábie wedle stárego zwyczáiu/ Burmistrz syada/ álbo ieden z Rády/ ktorym Burmistrz záſádzi mieysçe swe/ A ná mieysçu Szołtysá Woyt/ bes ktorego Burgrábiá żadnego Sądu mieć niemoże.

Wywołánie wielkiego Sądu.

TEn Sąd przed thym niżli bywa / dwie niedzieli przes Podwoyskiego iáwnie ma być wywołan. ./. ./. ./.

Pozywánie ná wielki Sąd.

NA then Sąd Pozew przynamniey przed trzemá dniomá vprzedzić ma przes sługe Vrzedowego/ z námienienim sądu tego. Ale ná insze Sądy pozew może być thegoż dniá kiedy

Sąd iest/

x B.
actio tribus
dies an term
num ponend.

Sad iesth / wszákże przed thym nizli Práwo syedzie.):( ):( ):( ):(

Gáienie wielkiego Sadu.

TEn Sad thák bywa Gáiony. Naprzod Burgrábiá spyta Szoltyśá / iesli czás iest zágáić Sad? co gdy Szoltys odpowie iż czás iest. Spyta pothym iesli pokoy Sadowi przykázáć ma/y inne rzeczy ktore s Práwá máią być przykazáne? Odpowie Szoltys iż ma pokoy przykázáć wedle Práwá. A thák Burgrábiá zágai Sad / y przykaże pokoy tymi słowy mowiac: Gdyż mi s práwá nákazano iest / iż czás zágáić Sad wielki Burgrábski / y przykázáć thy rzeczy / ktore wedle Práwá przykazáne być máią. Tedy ia przodkiem moca Páná Bogá wszechmogacego/potym moca Oświeconego Páná nászego Krolá Jego Mił: y Rády iego / moca Burgrábska y Szoltysia/ moca Pánow Przysyeżnikow y wszytkiego pospolstwá / gáie wam Sad wielki / y przykázuie pokoy Páná Bogá wszechmogacego/ pokoy Naiáśnieyszego Páná nászego Krolá Jego Mił. Ten pokoy iesliby kto nieutćiwym słowem/ albo ktora inna krzywda náruszył/przećiw drugiemu w spráwie iego: Al-

bo ieſliby popędliwymi ſłowy przeciw vczćiwo-
ſći Sądu co rzekł : tákowy pieniężną winą ká-
ran będźie. A ieſliby groźną álbo zbroyną ręką
wyſtąpił/ tedy iáko Pan Bog y Práwo nákaże.
Potym obroćiwſzy ſye do przyſyeżniká młodſze-
go miánuiąc go imieniem włáſnym rzecze: Pá-
nie .N. ieſlim wedle biegu Práwá zágáił Sąd
y pokoy przykazał/ktory w tym to Sądźie káżdy
chowáć ma/álbo co ieſt wedle Práwá? y będźie
mu ſkazano/iże Sąd ieſt dobrze zágáiony/y we-
dle Práwa pokoy przykazány.

☞ Niewiem s kąd weſzło w obyczay w wie-
lu Miáſteczkach/iże Przyſyeżnicy/ ták ten Sąd
wielki/iáko y inne Sądy/ſchyliwſzy ſye wſzyſcy
zá Stołem / poſzeptem gáią/ iż żaden tego nie-
ſłyſzy. A ná niektorych też mieyſcách/ácz głoſem/
ále nie wyrozumnèm Iezykiem : Co záprawdę
rzecz ieſth nie bárzo przyſtoyna. Abowiem nie-
rozumnym iezykiem do Ludu mowić/ nic inne-
go nie ieſth/ iedno prozno słowá ná wiátr puſz-
czáć/á práwie ſye błaznem vkázowáć. Dla tego
y S. Páweł powiáda : Ieſlibym ia niewiádo-
mymi Iezyki mowił/á proſtacy by przyſzli/ izali
1 Cor:xiiij. nie rzeką iż ten ſzáleie? Et ſi incertam vocem tu-
ba dederit,quis apparabitur ad bellum? Przes to
też wiele kroć Sądowi ná powinowátey vczći-

wośći ſcho-

wośći schodzi / gdy drugi niesłyszac álbo też nierozumieiac thego gáienia/ łatwie wystápi słowem y vczynkiem. Acz káżdemu Sadowi/y káżdey zwirzchnośći/krom gáienia/vććiwość przystoi czynić/ wszákże thy śrzodki ku poważnośći y vććiwośći Sadowey dziwnie káżdego pobudzá ia. Przeto by przystáło/ nieposzeptem ále głosem y wyrozumnym wszem Jezykiem tho spráwowáć iáko v Niemcow po Niemiecku/ ták v Polakow po Polsku dla pospolithego człowieká / á niewstydźić sye swego Jezyká/y owszem ij ozdábiáć im nawiecey być może.

Obwieszczenie Pospolstwu Sadu wielkiego.

GDy iuż ták Sad Burgrábski bedzie zágaiony/potym sługá Vrzedowy z roskázánia Burgrábie/ Szołtysá/ y Przysyeżnikow/ wedle zwyczáiu miástá Krákowá/ opowie głosem wszytkiemu pospolstwu/iże ná tym Sadzie spráwy ktore sye ná wyłożonych y potrzebnych sadziech poczeły/á ná dźisyeyszy dźień przypádły/ mieyscá niemáia/y sadzone niebeda: spráwy też po vmárley rece/ spráwy o mnieysza summe/niż czterdźieśći groszy / spráwy o nieuććiwośći álbo

zhánbienia / spráwy żadnego s Przysyeżnikow ná ten czás ná Sądzie syedzących. A pothym káżdy w spráwách swoich záchowawszy zwyczáyną vććiwość Sądu tego postepowáć może. Iure Municip: articu: 16.

¶ Jest zwyczay dobry y ma być pilnie przystrzegány / iż przed tym Sądem / niż kto pocznie swoie rzecz spráwowáć / przodkiem bierze dozwolenie od Burgrábie y od szołtysá áby mogł to mowić / co by spráwnie mowić miał: y ná innych Sądziech przodkiem mowi / Pánie Woyćie sprzyiay mowić. Albo iáko indzie iesth obyczay / Pánie Woyćie dopuść spráwy. etc. Thákże ná tym Sądzie y ná káżdym innym / nie godzi sye żadnemu spráwe máiącemu / gdy ią zácznie s stroną / od Sądu odchodzić / krom dozwolenia Sedziego. A gdy otrzyma dozwolenie ku odstąpieniu / potym przystąpiwszy / niż swoie rzecz spráwowáć pocznie / dziekuie Sedziemu zá onto dozwolenie. Mowie iest tho obyczay dobry / y pilnie ma być przystrzegány: Abowiem zá thą Przemową wyszszey námienioną / y zá tym porządkiem bywa záchowaná vććiwość Sądu / iż ieden drugiemu nie przerywa spráwy / káżdy bywa státecznie wysłuchan / wołánie niepotrzebne bywa hámowáne / gdy żadnemu niegodzi

sye mowić/krom dozwolenia Sedziego/każdy sobie poważnie/ vtćiwie/ á státecznie poczyna/ nie ináczey iáko przed Sądem Bożym: Abowiem każdy Sedzia ná mieyscu Bożym syedzi/ á dla tego ma być názywan Pánem. Iure Mun: artic:8. Specu: Saxon: lib: iij, articu:52. A ieśliby też kogo winą skarano zá iáką nieśpráwnośćią/ tedy sye mu to sstánie wedle iego sámego osądzenia/ gdyż sobie tego tylko żądał sprzyiáć mowić coby spráwnego było. A thák tey Ceremoniey Sądu Mieyskiego żaden niema być przećiwny. Abowiem ná ktorych Sądziech tego nie vżywáią/ to iest gdźie wszythkim wolno rázem mowić/ każdy baczyć może iáka tám vtćiwość/ iáka poważność: wszytkim to iest iáwno/ iż czásem przed wielkimi á niepotrzebnymi tumulty/ Sedzia niewie kogo pierwey słucháć ma/ gdy wszyscy rázem wołáią/ ieden zdawam in contumacia, drugi in lucro, in euasione, zdawam/nie zdawam/puszczam/niedopuszczam: Pánie Sedzia godźi sye/niegodźi sye. Y drugiego by thák mogli zmyć bes ługu/ gdy przed tymi tumulty nie bedźie słyszał kiedy go przywoływáią. Ktore tumulty áby w Mieyskich Sądziech niebyły/przeto ty porządki záchowywáią/Sąd przodkiem gáią mocą Bożą/mocą Krolá Jego Mił.

y przes De=

y przes Dekret pokoy y wszeláką vćciwość przykázuią/ y winámi ná to vłożonymi karzą káżdego/ktoby sye nieutćiwie á nieporządnie ták iáko sye godźi spráwowáł: kczemu iest osobliwie Instigator officij. ⁂ ⁂ ⁂

Powáżność wielkiego Sądu.

Powáżność tego Sądu táka iesth/ iże ná nim stronie powáżney/ żadna odwłoká/ żadnym obyczáiem niebywa daná: Ale okrom wszelkiey rzeczy wymysloney/ ná żáłobe strony skarżącey/obwiniony záráżem poki Sąd trwa/ odpowiedáć/to iest znáć álbo przeć powinien/ o co bedzie obwinion: Iesliby znał/ tedy zapłátá do zachodu Słonca ma być skazána: A iesliby przał/ przysyegá ná trzeći dźień bywa przysądzoná/ álbo ná bliski Szołtisi Sąd/ iáko kedy iest obyczay. ⁂ ⁂ ⁂ ⁂

Spráwy wielkiego Sądu.

Wszytki krzywdy álbo wystepki/ktorych by sye kto dopuśćił czternaśćie dni przed tym/ niż táki Sąd przypádnie/ osobliwie záste powánia ná drogách/náiechánia ná dom/ gwałty Pánieńskie/ Burgrábiá sądzi: Wszákże tho

rozumieć

rozumieć mamy / wedle zwyczáiu rozmáithych Miast. Abowiem w Krákowie y we Lwowie gwalty Woyt s Przysyeżniki zwykł sądźić. Ná tym też Sądzie bywáią zapisy / przedawánia / y wzdawánia Imienia stoiącego / zeznánie długow / vgody / y inne Contrákty. Nád to ná tym Sadzie wielkim w máłych Miásteczkách y ná Wśiách bywa bádánie (co zową Rugiem) o záchowániu obyczáiow y wystepkow káżdego Mieszczánina / álbo też Wieyskiego Ludu / gdźie wystepni iáwnie bywáią karáni / ieśliby kto iáwnie pezeciw Bożemu Przykazániu / álbo vstáwom Kośćioła krześćiáńskiego wystąpił. A gdyby wystepny okazał sye nieukaránym / bywa s pospolstwá wyłączon iáko párszywa owcá : Aby pothym swym złym żyćim inszych w Mieśćie álbo we wsi przemieszkawáiących nie zgorszył. A ieśliby sye łacwi ku karániu okázował / vpokorzáiąc sye y vniżáiąc / tedy łáskáwszym karánim tho iest ná pieniądzoch álbo syedzenim ma być karan.

☞ Przy thym Sądźie / oprocz thego Rugu / snadźby też niewádźiło y dobrze przystáło / áby przy oblicznośći wszytkiego pospolstwá / Przywileie Mieyskie co potrzebnieysze / o kthorych przynależy wszythkiemu pospolstwu wiedźieć /

przez Piſárzá/ wyrozumnym wſzem iezykiem/ by ły czytáne/ żeby mieſzczánie wiedząc ie/ tym pilniey ich przyſtrzegáli/ y wedle nich ſye záchowywáli. Abowiem przytrafia ſye wiele przygod y gwałtow w Mieśćiech/ ktoreby wedle Przywileiow mogły być ſłuſznie hámowáne/ y inne porządki mogły by pilniey wedle przywileiow być przyſtrzegáne. Ale gdy ie tylko Przełożeni przy ſobie máią/ á inſzym ich nie oznáymuią/ przetoż y poſpolithy człowiek nie záchowuie ſye wedle nich: A ſtąd że też wiec bywa/ iż Ab ingratis tolluntur beneficia. Bo to ieſt nieiákie okazánie niewdzięcznośći/ y iákoby wzgárdzenie/ gdy kto Przywileiu álbo iákiego dobrodzieyſtwá nádánego ſobie od Pána ſwego/ nieużywa.

Czás czekánia káżdego Sądu.

WSzyſcy Ludzie iednego Práwá/ iáko mowią pod iednym Dzwonem/ nie dáley máią Sądu czekáć/ iedno od wſchodu ſłońcá áż do Południá: przyczyná tego ieſt/ iż káżdy Sąd trzeźwo ma być ſpráwowan. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 61.

Zdánie wielkiego Sądu.

Gdy iuż

GDy iuż Burgrábiá ma wstáć z mieystcá Sądu swego/ zda w moc Sądy wszytki Woytowi y Przysyężnikom/ przes Imie Bogá Oycá/ y Syná/ y Duchá Swietego. Potym Szołtysi Sąd bywa po Burgrábskim we dwu Niedziel. Iure Municip: articu: 45.

O Szołtyśim sądzie.

SZołtys álbo Woyt/ też trzy Sądy do roku miewa/ s kthorych Pierwszy wedle zwyczáiu Miástá Krákowá/ bywa w Piątek po Trzech Kroloch. Drugi w Piąthek po Przewodney Niedzieli. Trzeci w Piątek názáiutrz po Bożym Cyele. A po tákowych Sądziech wielkich swoich/ Woyt s Przysyężniki spráwuie Sądy swoie przes dwie Niedzieli. A iesliby Sąd iego ná kthory Dzień swiety przypadł/ tedy ná záiutrz álbo ná trzeci dzień może być przełożon. Iure Municicip: articu: 47. A ty Sądy pospolicie zową wyłożonymi/ o ktorych niżey masz mało szerzey pisano.

O Winách Burgrábſkiego y Szołtyſyego Sądu.

WIná Burgrábi / gdy ktho wyſtąpi przeciw vtćiwośći Sądowey słowem / álbo zá iakie nieposłuſzenſtwo / ieſth opiſána wedle Práwá. Iure Municip: art: 46. Et Spec: Sax: lib: iij, articu: 64. Sześćdźieſyąt ſzelągow / ktore wedle dawnego zwyczáiu Ławniczego ſądu Krákowſkiego / licząc káżdy ſzeląg po dwunaśćie pieniedzy / vczynią groſzy czterdźieśći. A Szołtyſia winá zá tákieſz przewinienie / ośm ſzelągow / ktore tymże ráchunkiem / vczynią pieć groſzy y ſzeląg. ∴ ∴ ∴ ∴

WIná Burgrábſka wedle Práwá / ma być płácona w ſześć Niedźiel: wſzákże przewiniony / może ią rychley odpráwić ieſli chce / Ale po ſześći Niedźielách / przedłużyć nie może / wyiąwſzy by to było ná łáſce Sedźiego.

W Krákowie tákże Burgrábſka winá wedle moderácyey / gdy ktho pozwány ná wielki Sąd nieſtánie / álbo ſye czego nieutćiwego v Sądu dopuśći / álbo po wywołániu Sądu tego /

Winy

du tego/przes dwu niedźielny czás/komu krwáwą ráne záda/ták Męzczyznie iáko Białey głowie/iest zá káżde tákie przewinienie/po czterdźieści groszy. Z ktorych win Burgrábiá pierwszą ná swą strone bierze/ Ławnicy w spolny dźiał wtorą/ á Szołtys wszythki inne ile ich będzie. Ale krom tego czásu wywołánia wielkiego Sądu/gdy kto kogo ráni/bądź Męzczyzne/bądź też Białą głowe: Woyt bierze/ groszy dwádźieśćiá y pięć y szeląg. A zá proste zekrwáwienie / ktore vłomnośći álbo oszpecenia nieponosi/ tylko pięć groszy y szeląg.

Wszákże około tákich ran w Práwie pospolitym szerzey iest opisano/ á bárzo potrzebnie: Bo iáko są rozmáite rány/ iedny szkodliwe drugie nieszkodliwe/ á tráfiáią sye thez rozmáitego stanu ludźiom / czásem zacnieyszym / czásem podleyszym: ták też rozmáita iesth winá zá nie opisána / y rozmáite stronie nágrodzenie/ co zową Wargieltem. Jáko kthoby komu ráne zádał w głowe/ w twarz/ ná oczu/ ná vszu/ ná rękach/w nogi/ktorym kolwiek obyczáiem/ bądź ćiętą/ bądź sztychem/ bądź pchnienim/bądź tłuczenim. Zá tákie rány szkodliwe/ktore slepote álbo chromote/ álbo iáką inną vłomność á oszpe-

Winá zá rány szkodliwe y wargielt.

cenie cielesne przynoszą/ Sedziemu ma być płácono sześć dziesyąt szelągow/ a stronie obrażoney połowice Wargieltu/ ktory s cálego poznasz: Abowiem cáły Wargielt wedle vczonych w práwie/ czyni dwádzieściá złotych Rynskich w Monecie/ kthore przychodzą ku wadze dwudziestu złotych Polskich ná Monethe. Ale zá proste zekrwáwienie/ ktore żadney vłomności nie niesye/ zá sine rány/ zá guz/ gdy mieysce od vderzenia spuchnie/ Nád to dgyby kto komu też/ álbo inne nieutciwe słowo zádał/ álbo włosy z głowy álbo z brody wyrwał: Tu stronie obrażoney płáci szelągow trzydzieści/ ktore wedle ráchunku námienionego czynią groszy dwádzieściá/ A Sedziemu osm szelągow/ ktore czynią groszy pieć y szeląg. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 16. Tákie odpráwienia wargieltow/ rozumieią sye s strony Meżczyzny/ Abowiem Białych głow Wargielt/ wszedy wedle práwá iest połowicą mnieyszy niż Meżczyzny. A gdyby ktho kogo obráził nie s przygody/ ále s chuci á ze złości/ ten nietylko Wargielt námieniony stronie powinien opráwić/ ále też y lekárstwá Bárwierzowi zápłácić. Nád to obrażonemu zámieszkánie y szkody/ ktoreby mu s tąd vrosły nágrodzić winien/ wedle rozeznánia á szácunku Sedziego. Co y Prá-

wem Bo-

Cáły wargielt.

Winá zá rány nieszkodliwe j wargielt

Winá o nieutciwość.

Winá zá obráżenie ze złości.

wem Bożym iest opátrzono: Jáko gdyby kto iákiemu Rzemieślnikowi dobremu/álbo Pisárzowi/álbo Málárzowi/rekę vćiął/ ktorą on sobie żywnosć zárabiał / powinien iest ránnemu poki będźie żyw/ná káżdy rok tyle płáćić/ ile on robotą swoią y dowćipem ná káżdy rok mogł nábyć. Wszákże Ránny pierwey ma przysyądz iáko ták wiele mogł zárábiáć. Co wszythko zależy ná rostropnośći Sędźiego/ktory sye ma w tákowych rzeczach dokłádáć Práwá pisánego / gdźieby co w pospolitey vchwale álbo w moderácyey miánowićie opisano nie było : Jáko o rozmáithym Wargielćie wedlę Ludźi roznego stanu/nápisano Specu: Saxon: lib: iij, articu: 45. lib: ij, arti: 16. y ná innych mieystcách. Bo Sędźia powinien to wiedźieć á pilnie tego przestrzegáć/áby żadnego áni wietszą áni mnieyszą winą niekarał / iedno iáko w Práwie nápisano. Czego ia thu teraz niewypisuie wszythkiego / folguiąc cześćią krothkiemu pisániu / cześćią trudnośćią vrzędu moiego. ¶ Jesliby sye też przydáło / iżby ktho miał wiele Ran zádánych/ tylko zá iedne Ránę nawietszą / połowicá Wargieltu obrážonemu idźie/á Sędźiemu groszy czterdźieśći. Abowiem gdyby cztery álbo pięć ran miał opłácáć / káżdą ránę połowicą Wargieltu / przenosiłoby tho

Exo: xxi.

Ran wiele

cały War=

cáły Wargielt / tho ieſt zapłáte człowieká zábitego. ./. ./. ./. ./.

☞ Ty pieniężne karánia/y nágrodzenia ſtronie obrážoney / dla tego ſą wynálezione dowćipem Ludzkim / áby pokoy poſpolity był záchowan/áby ieden drugiego nieobrażał: Ale ten dowćip ieſt nád Prawo Boże/ktore każe áby káždy trácił ząb zá ząb/oko zá oko/rekę zá rekę/ gárdło zá gárdło. By tu Prawo Boże záchowano/odrzućiwſzy ludzkie vſtáwy ná ſtronę/byłby więtſzy pokoy/niebyłyby ták wielkie bitwy/roſtyrki/mordowánia/ niezgody/iákie widzimy. A zá tą przyczyną wiele kroć/ iż gdy komu łacwie o pieniądze/ waży ſye drugiego zá ledá krzywdą vbić/ zábić / krew przelać / y w innym łotroſtwie ſwey woley doſyć vczynić.

Dentim pro denta

O Wyłożonym Sądźie.

Wyłożony Sąd to ieſt / kthory bywa czáſow wedle práwá zámierzonych/ á idźie ſwoim poſthępkiem záwżdy przes dwie niedźieli / począwſzy od

swoich czásow s Práwá álbo też z zwyczáiu ktorego Miástá vłożonych. Jáko wedle zwyczáiu Miástá Krákowá / pierwszy wyłożony Sąd / w pierwszy Piąthek po trzech Kroloch / tákże idzie záwżdy przes dwie Niedźieli / áż do Niedźiele Stárego Mięsopustu / ile dwu Niedziel zstawa. Potym wpierwszy Piątek po Przewodney Niedźieli / áż do Niedziele kthorą zową Krzyżową. Pothym ná záiutrz po Bożym Ciele áż do Niedźiele Adwentowey. Ná niekthorych mieystcách do S. Málgorzety. A potym w Piątek po S. Bártłomieiu áż do Adwentu. A iesli s tych to Sądow wyłożonych ktory przypádnie ná dźień swiety / thedy bywa przełożon ná inny dźień. Jesli też ktorego wyłożonego Sądu zaymie álbo zaydźie dwu niedźielny czás / ktory bywa przed káżdym wielkim Sądem od wywołánia / iáko iest wyższey opisano : tám iuż wyłożony Sąd dla wielkiego Sądu Burgrábskiego ginie / áż potym w swoie klobe po drugich dwu niedźielách wpádnie / od onego czásu kiedy miał być Sąd wyłożony / by był wielki nie przeszkodźił / tho iesth iesli nie zágrodzą drogi czásy wyższey námienione / iáko niedźielá Stárego Zapustu / niedźielá Krzyżowa / niedźielá Adwentowa.

Czás wyłożonych Sądow wedle Zwyczáiu Miásthá Krákowá.

¶ Zá długim zwyczáiem przyszło iż then Sąd

Czemu zowa wylozonym.

zowa wyłożonym/iákoby ná pewne á nieomylne czásy vłożonym/á práwie zámierzonym, nieinaczey iáko w Ziemskim Polskim Práwie Sady kthore zowa Roki / pewnych czásow wedle Státutu opisánych bywáia / áby ná tych Sadziech káždy spraw swoich pilnował/á žaden sye niewiádomościa nie wymawiał. A dla lepszey pewności y wietszey wiádomości / thedy ná táki Sad wyłożony trzy kroć thegoż dniá po ránu dzwonia.

Pomiátek

Pozywánie ná wyłożony Sad.

NA ten Sad može pozwáć tegož dniá ktorego ma byč obchodzon / wszákže przed tym niż bedzie zágáion. Abowiem gdy iuž Sad zágáia / pozew nic nieważy.

Gáienie Sadu wyłożonego.

SAD Wyłożony thymže obyczáiem przes Woytá iáko y Burgrábski bywa gáiony/ Abowiem gdy iuž Lawnicy ná Sadzie zásyeda/ thedy Woyt zwykł pytáć Stárszego Przysyežniká : Gdyž dzisya iesth dzień Wyłożonego Sadu / iesli czás iest zágáić Sad ? co gdy mu bedzie skazano/tedy postapi dáley tymže obyczá-

iem iáko wyższey nápisano przy Burgrábskim Sądzie. A iesliby Sąd był nie w then dzień/ ktory iest Wyłożonemu Sądowi náznáczony/ ále s potrzeby/ (kthory Sąd pospolicie zową potocznym álbo potrzebnym) tedy Sędzia inny postępek będzie chowáł. Abowiem thák ma pytáć: Gdyż wedle potrzeby żądáią Sądu/ máli być Sąd zágáion? A stárszy Przysyeżnik ská-że iże ma być zágáion. Dáley Sędzia záchowa sye w zágáienin ná thym Sądzie iáko wyższey iest opisano. Iure Municip: articu: 16. Specu: Saxon: lib: iij, artic: 61. A ma Sądy gáić pod tymi okolicznośćiámi: Ná mieystcu bespiecznym/ iáwnym/ nie pokątnym/ ktemu obránym/ ráno/ gdy Słonce wznidźie/ trzeźwo/ nie w dźień swięty. A powinien iest ná Sądźie syedźieć do Południa/ dáley nic.

Spráwy wyłożonego Sądu:

NA Wyłożonych Sądźiech/ bywáią sądzone spráwy wszelkie ták ty ktore sye śćiągáią ná Persone iáko y thy ktore ná rzecz/ ták vtćiwe iáko y sromotne/ tho iest około dźiedzictwá/ dárow/ spadkow/ długow/ krzywd/ złoczyństwá/ targi/ vmowy/ obwiązánia/ około wszel-

kich rzeczy ruchomych y nieruchomych/ zdawánia/ dziedzictwá/ zapisy dárow y wszelkich obowiąskow: A osobliwie/ Zdawánie imienia stoiącego.):( ):( ):( ):(

Obyczay zdawánia Imienia stoiącego.

PRzy tym Sądzie chowáią zwykłą Ceremonią opisáną Iure Municip: articu: 20, iż gdy kto przedawa Imienie ze wszythkim Práwem swoim/ iáko sam trzymał/ á zeznawa to iáwnie przed Sądem: tedy Sędzia potwierdzáiąc ono kupno / bierze czapke od tego ktory przedáie/ á kłádzie ią ná głowe tego/ ktory ono imienie kupuie: Albo iáko indzie iest obyczay / zieloną rozgę kupuiącemu w reke dáie / opowiádáiąc naprzod głosem on odstepek thymi słowy. Pan .N. zdawa dom/ własność / álbo dziedzictwo swoie/ ná tym á ná tym mieystcu leżące/ ze wszytkim práwem/ Pánstwem / dochody/ vżytki/ Panu .N. w thych że gránicach iáko sam do tego czásu miał y trzymał/ y iáko nań po smierci tego .N. przypádło/ álbo iáko dostał od thego .N. A ták z vrzedu moiego/ wedle Práwá/ tákie kupno vtwierdzam y vmacniam/ y opowiá-

Czapká.

Zielona rozgá.

dam wszyt-

dam wszytkim iásnie to zdánie / po pierwsze / po wtore / po trzecie / po czwarthe mimo Práwo. Przeto pytam ná Práwie / ktho tu kolwiek teraz iest v Sądu / á milczy / nic sye themu niesprzeciwia / ácz potym ná wieczne czásy milczeć niema? Potym stárszy Przysyeżnik ták skaże: Gdyż thu ći / ktorzy v Sądu są obliczni / milczą / á Sentencyą y Ortel słysząc / przedánie álbo dar widząc / nic sye niesprzeciwiáią / dla tego słusznie ná potomne czásy milczeć máią wedle práwá. Potym Sedzia włoży czapke ná kupuiącego iáko wyszszey powiedziano / y thym znákiem ono kupno / dar / álbo odstepek vtwirdzi y vmocni. A gdy sye to iuż ostánie / (ácz thego w Krákowie niechowáią / ále iest w Práwie opisano) potym kupuiący ono imienie / bedzie żądał áby mu było dano wwiązánie wnie / co mu bedzie przes wyrok nákazano. A ták Sedzia s Przysyeżniki poydzie do domu onego / kedy ma być wwiązánie / y rzecze kupuiącemu (kthory bedzie ná ten czás stał przed domem) wziąwszy go zá reke / thymi słowy. Potwierdzáiąc ten dar álbo zdánie ktore sye tobie dzis v Sądu ostálo / wto imienie álbo dziedzictwo ciebie wwiezuie / y w rece zá własność thobie podáie wedle skazánia Sądownego. Ktore wwiązánie potym bedzie w Ksyegi

Sadowe zápisano. ¶ Ty wzdánia iáko y gá-
ienie Sadow/ przystoi áby były włásnym wy-
rozumnym wszem iezykiem spráwowáne: Abo-
wiem iáko sye kto ma bedac v Sadu onemu w-
zdániu álbo odsthepkowi przećiwić / choć by go
dolegáło / gdy Sedźia nie rozumnym iezykiem
do Ludźi przysłucháiacych ták mowi: Kto teraz
milczy/áby wiecznie milczał: To pewna iż mil-
czeć musi/ gdy niewie co mowia/ y samby Se-
dźia milczał/gdyby do niego nierozumnym Je-
zykiem mowiono. .:. .:. .:.

Obroná tego obyczáiu przy zdániu Jmienia.

TA Ceremonia około zdawánia Jmienia wźietá iesth s stárádawnego zwyczáiu/ kthory był chowan miedzy Ludem Jzráelskim. Nápisano w Ksyegach Ruth/ iż gdy ieden drugiemu práwá swego odstepował / áby ono odstapienie álbo zdánie moc wźieło/ tedy ten ktory przedawał imienie / z zuwał bot álbo trzewik z nogi swoiey/ y dawał go kupuiacemu/przed dźieśyaćmi Mezmi stárszymi onego Miásthá / pod ktorego Jurisdicya było Jmienie. A to było swiádectwo wzdánia Jmienia w Ludu Jzráelskim/o czym

Ruth iiij.

Obyczay Stárego Zakonu zdawánia Jmienia.

skim / o czym kto chce może szerzey w Ksyegach wyższey námienionych czytáć. V nas ácz w tym iest nieiáka odmiáná / wszákże to snadź żadnego nieobráźi / gdy mu miásto botá czapke ná głowe włożą / álbo rozge źieloną w reke podádzą. Nápisano też Iure Muni: art: 20, iż tá około zdánia Ceremonia stąd poszłá / gdy Enoch Syn Caymow zbudował był Miásto y postánowił to / áby żaden nikomu nic niebrał coby własną prácą nábytego miał. A iesliby kto chciał co przedáć / álbo iákim obyczáiem swoie imienie od syebie oddálić / tego też niemogł vczynić / áżby od Páná swego znák przyzwolenia przyniosł / to iest grosz ná ktorym był wybit obraz Krolewski / przes co on przedawáiący znáczył / iż to z wolą páná swego czynił / y posłuszeństwo przećiw niemu tym vkázował. ¶ Przeto ty porządki máią być chowáne / niedbáiąc nic ná ony / kthorym wiec nieiáko wádzą: Abowiem tych tho czásem obráżą / ktorzy niedoczytáli / á zá iáką przyczyną co postánowiono pilnie sye nie przypátrzyli. Wiele bym rzeczy mogł okázáć / kthore s Práwá Bożego grunt máią: Ale folguiąc krotkiemu pisániu opuszczam. Wszákże ieszcze iedno przywiode około Dawnośći / co Łáćinnicy zową Præscriptio, też s Práwá Bożego. Nápisano in libi Leuit: Kto=

Iur: Mun: artic: 8.

Leuiti: xxv. Leuit: Ktoby przedał dom w Mieście/ może go odkupić poki rok nie przeminie. A iesli w rok nie odkupi/ tedy on kupiec będzie trzymał Imienie/ y Potomkowie iego wiecznie.

PRæscriptio. W.

Przyczyny prze ktore Rodzicy mogą Dzieci wydziedziczyć z Imienia.

PRzyczyny prze ktore Oyciec Syná z imienia wydziedziczyć może/ thy są. ¶ Pierwsza/ Jesliby Rodzicom swoim iáki gwałt álbo krzywdę vczynił / álbo ie bił/ álbo w wielką szkodę iákim oskárżenim álbo dobr rospraszánim przypráwił. ¶ Druga / Jesliby ie o gárdło winował z vczynku iákiego ktoryby niebył przeciw Krolowi álbo pospolitey rzeczy. ¶ Trzecia/Jesliby z niecnotliwymi ludzmi/ z Błazny/s kostyrámi obcował/ á w thym długo trwał. ¶ Czwarta/Jesliby sye około Czárnoksyeskiey náuki álbo Czárow obierał. ¶ Piąta/Jesliby Rodzice otruć chćiał. ¶ Szosta/Jesliby z Mácochą swoią álbo z miłośnicą Oycowską rzecz miał. ¶ Syodma / Jesliby Oycá w niewoli będącego rekoiemstwem álbo długiem ná swą Persone przyiętym/ile by mogł niewyzwalał wszákże

to tylo o meżczyznie ma być rozumiano. Ośma/ Jesliby Rodzicowi swemu zábraniał Cory álbo Wneczki wydáć zá Mąż wedle możnośći iego/ á Corá iesliby też zá wolą Oycowską niechćiáłá idź zá Mąż/ále by sye vdáłá ná Fryie/ też może być wydźiedźiczoná. ¶ Dźiewiąta/ Jesliby o Oycu ná rozumie zeszłym pracey niemiał. Dźiesyąta/ Jesliby odszczepienicem wiáry Krześćiáńskiey był. ¶ Jedennasta/ Jesliby gwałtem Jmienie zá żywotá Oycowskiego posyadł. Specu: Saxon: lib: i, articu: 17.

O Potocznym Sądzie.

Potoczny Sąd/álbo iáko zową Potrzebny/ iest then/ kthory okrom vłożonych pewnych dni/ ná żądánie czyie o Jmienie ruchome bywa: gdyby iáka potrzebá do tego przyćiskáłá/ to iesth/ álbo niemoc/ álbo stárość/ álbo rychła Spráwiedliwość/ álbo co innego tákiego. Też w osobnym

Potoczne sądy o ruchome Jmienie.

Judicium o potocznym

domu niemocnego ku vczynieniu Teſtámentu. A ku tákiemu Potocznemu Sądowi/doſyć ieſt dwá álbo trzey Przyſyężnikow z Woytem / ieſli ich ná ten czás niemoże być wiecey. Przed kthorym Sądem rzeczy ſpráwowáne máią być tákowey mocy/iákoby ſye przed gáynym wyłożonym Sądem działy. Wyiąwſzy ſpráwy około Imienia ſtoiącego / kthore tylko przed gaynym wyłożonym Sądem máią być ſpráwowáne/ná zwykłym á wſzytkim wiádomym / nie pokąthnym mieyſtcu. A wſzákże gdy by ná innym odmiennym mieyſtcu miał być Sąd/to może być/ ále ták / iżeby tho Sedzia pierwey opowiedział przes Podwoyſkiego iáwnie/známienieim przyczyny/ dla ktorey by to przemienienie mieyſcá ku Sądowi było. Iure Municip: articu: 10. in fine gloſſæ. Et Specu: Saxo: lib: iij, art: 61.

PRzy Potocznym Sądzie Pozywánie / Gáienie Sądu / y záchowánie wſzelákiey vtćiwośći tákże ma być rozumiano / iáko y przy wyłożonym Sądzie.

SPráwy tego Sądu ſą poſpolićie o ruchome Imienie / wſzákże y o ſtoiące Imienie mogą być ná tym Sądzie zápiſy/przedánia/obo-

wiązánia/

wiązánia/vgody y inne Contrákty/iáko y przed wyłożonym Sądem / okrom wzdánia / kthore tylko ná wyłożonym Sądzie ma być.

O Gościnnym sądzie.

Gościem kto ma być rozumian.

GOściem ten iest/ ktory ták dáleko mieszkánie ma / iż iednego dniá do Sądu przydź niemoże. A iesliby mu stroná wiáry w tym niedáłá / by miał być Gościem / tedy tego będzie powinien przysyęgą dowieść/y iáko ták dáleko mieszkánie ma/iż iednego dniá do Sądu przydź niemogł. Iur:Mun:art:46.

Ná Gościnny Sąd Sędzia záwżdy ma być gotow.

GDy Mieszczánin ná Gościá / álbo Gość ná Mieszczániná o dług álbo inne rzeczy żáłowáć ma: Sędzia káżdego dniá ku Sądo-

dowi powinien być gotow: A ku ſwemu Sądowi doſyć ma trzech Przyſyeżnikow / ieſli ich wiecey niemoże być. Zapłátá Goſcinnym Práwem ma być ſkázowaná do trzeciego dniá.

Goście przed obcym Sedziem niewinni odpowiádáć.

GDy obiedwie ſtronie ſą Gośćmi / niepowinni przed Sedziem inſzey Iurisdicyey/to ieſt inſzego Práwá odpowiádáć. A to ták ma być rozumiano / ieſli obwiniony ták ieſt oſyádły w ſwem Práwie / żeby ſye oná oſyádłość ták dáleko wynosiłá/ iáko ieſt dług/o ktory ieſt obżáłowan. Iure Munici: artic: 68. Wſzákże pozwány y do obcego Sedziego powinien ſtánąć wedle Reguł Práwnych/ In Ius vocati eant, Foro te para: A ſtánąwſzy / do ſwego ſye Práwá wyiąć/ álbo ſłuſzną przyczynę powiedzeć/przecz by nie winien odpowiádáć.

Gość przed obcym Sedziem winien odpowiádáć s pewnych przyczyn.

POzwány/w inſzym práwie powinien odpowiádáć s pewnych przyczyn. Naprzod

Ieſliby

Jesliby Jmienie miał w onym práwie / tedy ile s strony Jmienia winien odpowiádáć. ¶ Wtore / Jesliby tám co wystąpił / támże ma być karan/ wedle pospolitey przypowieści: Gdzie ktho zgrzeszy tám pokutuie. ¶ Trzecia/ Gdzie ktho Hándel wiedzie/ álbo sye zádłuży/ y płácić zápisze. ¶ Czwarte/ Gdzie ktho skárży/tám też stronie pozwáney/iesliby od niey o co był obwinon/ ma odpowiádáć / co w Práwie zowa / per modum reconuentionis. Iure Munic: artic:28. Spec: Saxon: lib:i, artic: 61. lib: iij, artic: 79.

Winá ktho Sąsyádá swego niepotrzebnie pociąga w inszym práwie.

Osyádły kupiec gdyby od sąsyádá swego ná drodze był hámowány / á przyzwány do obcego Sedziego o dług/á on pozwány wybił by sye słusznymi przyczynámi do práwá swego: thedy temu pozwánemu/gdyby przed własnym Sedzim o to czynił / ma być nágrodzona szkodá y lekkość od onego / przes kthorego był ná drodze niepotrzebnie gábány/álbo Arestowány. Ktorey rzeczy ten tho pozwány ma mieć świádectwo od obcego Sedziego do swego Sedziego przes list otworzysty/álbo Minute oney sprá-

wy ktorą by okazał własnemu Sędziemu przeciw stronie/ iesliby tey lekkości przáłá. Iure Municip: Articu: 68.

O Gorącym prawie

Gorące Prawo iest/ ktore wszelkiego czásu / y w swięto y czásow záwieszonych od Praw bywa / gdy iáki złoczyncá ná iásnym á swieżym złoczynstwie / iáko mowią / in manuali & recenti facto, będzie vłápiony/ ták iżeby mu szło o gárdło/ iáko ná złodzieystwie / ná łupiestwie/ ná morderstwie/ ná meżoboystwie / ná gwałceniu Pánienskim/ ná zápaleniu domow / álbo przy iákim kolwiek innym zgwałceniu pokoiu pospolitego/ bądź ręką/ mieczem/ ogniem/ y ktorym kolwiek innym obyczáiem. Iure Municip: arti: 114. & 115. Miedzy złoczynstwo thez poczytáią kiedy kto rzecz krádzioną ma wswoim schowániu/ do ktorego sam nosi klucz/ wyiąwszy by rzecz krádziona ták máła byłá/ iżeby oknem mogłá być wrzucona. Wszákże y około wielkich rzeczy náyduie sye iż nie

kożdy to złodziey/ v kogo rzecz kradziona nayda/ chocia by thák wielka była / iż by oknem niemogłá być wrzucona. Bo ma zá soba táki wiele obron wedle Práwá / iáko nápisano Iure Municip: artic: 92. & 135. Specu: Saxon: lib: ij, arti: 36.

Nie kożdy złodziey v kogo rzecz kradziona nayda.

Gorace Práwo gdy kogo zá swieżá poimáia / zwłaszczá ná Meżoboystwie á gwałcie / trwa cztery á dwádzieściá godzin. A gdy minie Gorace Práwo / tedy (oprocz słuszney przyczyny / iżby ná ten czás przeciw tákiemu niemożono postepić) o gárdło iuż tákiemu nieidzie / ále płáćić á dosyć czynić ma wargieltem w Práwie opisánym wedle Stanu.

Sposob odwodu y pokonánia ná Goracym Práwie.

Na tym Sadzie złoczyncá ná swieżym vczynku poimány / zárázem bywa sadzon. A ieśli bedzie pokonány przes powodna strone Swiádectwem siedmi Meżow / álbo sye sam przed Sadem zezna / zárázem ná gárdle bywa karan co zásłużył. Iure Municip: articu: 36. Spec: Saxon: lib: i, articu: 70. 66. lib: ij, arti: 10. Ale bedzieli táki człowiek nie ná swieżym złoczynstwie

wźiety/ná kthorego ſkárgá o złoczyńſtwo przed tym nieprzychodźiłá/y nic thákowego nie było nań ſłycháć/tedy on ieſt bliſzſzy ſam ſye odwieść przyſyegą niżli by go żáłuiący miał pokonáć. Iure Municip: Articu: 76.

Własnośći Gorącego Práwá.

TEgo Sądu trzy ſą własnośći przy złoczyńcy. ¶ Pierwſza/ iże poimány zá gorącá/ nie może być dan ná rękoiemſtwo. Rok inny iemu niema być náznáczony/ ále zárázem ma być ſądzon/y wnet ieſli będźie pokonány/ ma być ſkáran co záſłużył wedle Práwá: A niewinny zárázem ma być wolno puſzczon. Spec: Sax: lib: i, artic: 55. & 66. Iure Munic: articu: 27. ¶ Wtora/ iże poimány nie może przeć ſwego vczynku: Abowiem powodna ſtroná bliſzſza ieſt go pokonáć/iáko wyſzſzey o tym. ¶ Trzećia/iże ktore kolwiek ſkazánie przećiw niemu wynidźie/ tego niemoże nágánić/áni od niego áppellowáć. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 12. A tu wedle tych własnośći złoczyńcy tho Práwo bywa Gorące/ Bo mu wiec w nateſzſzy mroz bywa gorąco.

SĘdźia gdy by niebył ná then czás domá/ á przytráfiłá by ſye táka ſpráwá o złoczyńſtwo/tedy

ſtwo/tedy Mieſzczánie álbo Wieyſcy ludźie/wedle ſwego widzenia obieráią Sędźiego/ktorego Láćinnicy zową Gograuius. Ale poſpolićie ſtárſzy Przyſyężnik Woythowſkie mieyſtce wſzędy záſyada.

O Powołániu Mężoboyce.

Powołánie ieſt Sentencya álbo ſkazánie Sędźiego/wydáne ná kogo / dla nieposłuſzenſtwá álbo wyſtępku iákiego. Iure Municip: articu: 5. gloſ.

Spoſob Powołánia Mężoboyce.

Powołánie zbiegłego Mężoboyce ná świeżym vczynku/iáko Láćinnicy mowią in recenti facto, ták bywa. Przed gaynym Sądem/ przyiaćiel nabliſzſzy / á zwłaſzczá Mężczyzná człowieká zámordowánego/obżáłowawſzy Mężoboyce przes ſwego Prokuratorá/o zámordowánie przyiaćielá ſwego / będźie żądał ná-

Qui in causa que mortem aut membri amissionem debet tribus edictis citatus non comparuerit propter contumaciam proscribetur ... libro i de citatione

przod / áby mu ſługá z Vrzedu był przydan / ku przywołániu Mężoboyce / co go doydźie przes Sądowny wyrok. Sługá tedy z Vrzedu przydány / poydźie naprzod ná ono mieyſtce gdźie ſye zámordowánie sſtáło / y przywoła Mężoboyce głoſem wielkim / miánuiąc go właſnym Imieniem y przezwiſkiem / áby ſtánął do Práwá przećiw temu. N. A gdy go iuż ták po pierwſze przywoła / wroći ſye do Sądu y zezna ono przywołánie / ktore zá pytánim Prokuratorá bedźie potwierdzone przes Sądowny wyrok. Pothym Prokurator bedźieſye ná Mężoboyce przypowiádał / żáłuiąc nań o zámordowánie człowieká niewinnego. Drugą raz ſługá tákże iáko pierwey z Vrzedu ná żądánie Prokuratorá przydány / przywołą mężoboyce w poſrzod drogi / miedzy mieyſtcem Sądowym / á miedzy onym gdźie ſye zámordowánie sſtáło. Przywoła thákże v ćiáłá trzeći raz y czwarty nád práwo v Sądu / zeznawáiąc zá káżdym rázem przywołánie. Táka ſpráwá przywołánia / przypowiádánia / y obżáłowánia / bedźie przes cáłą godzinę. A gdy thák iuż trzy rázy y czwarty mimo práwo przywołány Mężoboycá nieſtánie / Prokurator ták bedźie pytał. Ponieważ tu ten. N. przywołány po pierwſze / po wtore / po trzećie / po czwarte mimo

Práwo ob=

Práwo obżáłowány o táki mord/niestánął/ ácż niema być poniżono práwo iego: Zátym Woyt s Przysyężniki powstawszy y podniowszy káżdy práwą rekę/á spuściwszy dwá pálcá ná doł/skáże go ná vpad y poniży práwo iego ták mowiąc: A zá Woytem też wszyscy Przysyężnicy mowić będą/ powtarzáiąc trzy kroć z nowu słowá niżey nápisáne/ z wymienienim Meżoboyce włásnym Imieniem y przezwiskiem.

GDyż tu .N. obżáłowány przed Sądem o zámordowánie tego .N. przywołány po pierwsze/ po wtore/ po trzecie/ po czwarte mimo práwo/ niestánął/áni przes sye/ áni przes swego mocnego człowieká. Przeto o tákowy mord vpadł iest w swey rzeczy/y práwo iego poniżamy/ Zone iego skázuiemy być wdową/dźiatki sierotámi / y bierzemy od niego práwo iego: A dáiemy go w moc nieprzyiaciołom iego / do tąd poki ku swemu práwu nieprzyydźie. Gdyż tu ꝛc.

Sentencya tegͦ po wołánia.

Formá Zapisu tego Powołánia.

COram hoc Iudicio comparens personaliter laboriosus Adam .N. ingenui olim Abel .N. nuper interfecti parens, quæstus est aduersus Caymum .N. & eius complices. Quia ille præfatum

Abel miserabilit',nullam penitus ob causam truci-
dauit, de viuoq; mortuum fecit, postulans vt ex
sententia Iudicij daretur illi Præco, eum ipsum
Caymum vocaturus, vt coram Iudicio comparẽs
sese de eiusmodi insinuatione purget:cui per Iuri-
dicam sententiam datus est Præco iuratus .N. cu
ius publicis vociferationibus ipse homicida,secũ-
dum Iuris obseruantiam vt se Iudicio sistat,voca-
tus & accersitus est. Primum in loco, quo homi-
cidium patratum est: Secundo in medio vię:Ter-
tio circa cadauer feretro impositum. Quarto ex
superabundanti coram Iudicio. Qui quidem
Caym, cum solenni more aduociferatus, neq; per
semetipsum, neq; per plenipotentem comparuis-
set: Supranominatus Adam aduersus eum pro-
posuit,quòd prædictum Abelem nullam penitus
ob causam immaniter trucidasset,et ex viuo mor-
tuum fecisset. Itaq; postulabat per sententiam de-
cerni, ex quo idem homicida toties ad purgandũ
vocatus non comparet,vt in causa commissæ cæ-
dis condemnaretur.

DECRETVM EST: Quandoquidem A-
dam aduersus Caymum proposuit, quòd prædi-
ctum Abelem miserabiliter trucidasset. Qui qui-
dem Caym per Præconem iuratum ad iustifican-
dum sese aduociferatus,neq; per se,neq; per suum

plenipoten-

plenipotentem comparuit. Proinde ob patratum homicidium per Sentẽtiam condemnatus eſt, ſuccubuitq; in hac cauſa commiſſæ cædis de forma Iuris. Deinde per Iudicem & Scabinos conſueta Iuris Teutonici Maydeburgeñ ſolennitate & vigore banitus et proſcriptus eſt. Cuius vxor pronunciata eſt vidua, & liberi orphani, ipſe etiam alienatus eſt ab amicis, & traditus hoſtiũ arbitrio atq; voluntati, donec purgando ſeſe, Ius ſuum recuperauerit, & ad priſtinum reſtitutus fuerit.

Obroná tego Porządku w Powołániu.

ACzkolwiek przeciw tháktiemu Porządkowi Powołania niektorzy mowią y piſzą / powiádáiąc ie być máłey ważnośći / dla thego iże Mężoboycá powołány nie bywa oblicznie pozywan trzy kroć / tylko przywoływan obyczáiem wyſzſzey opiſánym. A biorą ſobie ná pomoc Práwo piſáne / s textu Spec: Saxo: lib:1, artic:67, gdźie ták ieſt nápiſano. Qui tribus edictis citatus, in cauſa quę mortem vel membri amiſsionem inferat, proſcribi poterit. Kthore Práwo nie ináczey rozumieią / iedno o obliczným Pozywániu. Ale ći wſzyſcy / niedobrze ſye tu podobno wſzyt-

kim słowom wtym Práwie przypátrzyli/w ktorych miánowicie wyráżono obyczay pozywánia gdy położono/tribus edictis citatus, gdźie sye nie okázuie áby oblicznie miał być pozywan/ále per Edictum. Abowiem w káżdym Práwie rozmáity iesth obyczay pozywánia. Naprzod gdy Persone nieosiádłą álbo Práwem przekonáną biorą. Wtore/gdy Sędźia słudze swemu roskázuie kogo pozwáć vstnie. Trzecie/przes listowny pozew. Czwarte / przes przylepienie listownego Mándatu/ná drzwiách zbiegłego człowieká/álbo ná Ratuszu/ álbo ná innym iákim iáwnym mieystcu/ s ktorego by tho ku wiádomośći zbiegłego rychley przydź mogło. Kthory pozew vczeni wpráwie zową per Edictum,á bywa pospolićie ná Persone zbiegłą/kthora niema mieszkánia swego/álbo sye kryie/ták iż iey ná obliczny pozew trudno dostáć. Piąte/ bywa przes iáwne przywołánie co zową per proclama. A thák gdy w Práwie wyższey námienionym stoi:Qui tribus edictis citatus non comparuerit, dáie znáć áby Meżoboycá był pozwan przes przylepienie Mándatu Sędźiego ná iákim mieystcu iáwnym. A iże w Krákowie Meżoboycá tym obyczáiem niebywa pozywan per edictum, iedno przes przywołánie : toć sye wszytko wśćiąga ku

Pozywánie rozmáithe.

temuż prá=

temuż Prawu námienionemu/ dla thego iż pozew per proclama może być záwżdy zá thákimi przyczynámi/ zá kthorymi bywa pozew per edictum. Co iest opisano in Legibus, á wspomina Robertus in libello, qui inscribitur, Lumen Aduocatorum, De citationibus. Quod in omnibus casibus, in quibus lex permittit fieri cittationẽ per edictum, in illis etiam citatio fieri potest per proclama. A w they mierze ieszcze słuszniey y pewniey przes przywołánie / Bo gdy niekáżdy vmie czytáć/rychley sye to zbiegłego może doniesć/kiedy głos wołáiącego sługi przychodźi w vszy y tych ludźi co czytáć nieumieią. Przeto ten postepek pozywánia Mężoboyce przes przywołánie iest wedle Prawá/zwłasczá gdy ten kto kogo zámorduie/záwżdy sye Prawá chroni/y ná obliczny pozew go niedostánie. Z ktorego porządku powołánia y ten niemáły pożytek przychodźi wpospolstwie/iż drudzy pilnie przysłucháiąc tákiego ogromnego powołánia/ zá boiáźnią będą sye tym czuyniey wystrzegáć pijaństwá / łotrostwá/ przymowek/ rosterkow / zwad / y innych wiele przyczyn / przes kthore do Mężoboystwá wiele kroć łacwie sye drogá podáie. Oderunt enim peccare mali formidine pœnæ. A w tym sye pokoy pospolity mnoży. Poniewaz też iednák y on

Pożythek tákieǵ powołánia.

Mężoboycá ktory sye krye álbo zbieży/ iuż przes zbieżenie swoie niemáły dał znák do tego / że iest onego Mężoboystwá winien/álbo iáką przyczynę do niego dał/gdy sye iuż chroni Sądu/wątpiąc o swey spráwiedliwości. Et Reipub: maximè intereſt ne ſcelera maneant impunita. Kthorym znákiem zbieżenia/pan Bog ieszcze od stworzenia Swiátá/wszytki Mężoboyce pod personą Kaymową náznáczył mowiąc. Przeklety iestes ná Swiecie/ziemiá sye otworzyłá/y przyiełá krew brátá twego/zrąk twoich/kiedy bedziesz spráwowáł ziemie/ nieda thobie owocow swoich/bedziesz sye błąkał/y bedziesz vciekał. A ták gdy sye Mężoboycá krye álbo zbieży / á zbieżenie y tułánie znák iest mężoboystwá: słusznie go iuż iákoby zá winnego/ thák przes przywołánie pozywáią y powoływáią. Gdyż też to powołánie nic mu szkodzić niemoże/ieśli máiąc list gleytowy / álbo sobie od Sedziego ziednawszy pokoy pospolity/okaże potym niewinność swoie/ y vspráwiedliwi sye káżdemu wedle Práwá/ ktoby kolwiek nań o to Mężoboystwo fołdrował. Abowiem thęż w powołániu pod tym oblikiem skázuią. Dáiemy go w moc nieprzyiacielom iego/y poniżamy go poki ku Práwu swemu nieprzyydzie. Przeto też opisány iest porządek / iáko

Genesis iiij.

ſye kto ma od powołánia wyzwolić/ieſli będźie nieſłuſznie powołány. Abowiem ſye to trafia iż y Powod czáſem nie ſłuſznie kogo winuie / y świádkowie nie ſpráwiedliwie świádczą. Spec: Saxon: lib:ij, artic:4. Iure Municip: artic: 113.

Powołány ktorym porządkiem przychodźi ku Práwu ſwemu.

POwołány/ thym porządkiem przychodźi ku Práwu ſwemu. Ziednawſzy ſobie gleyt / álbo poſpolity pokoy od Sędźiego / áby beſpiecznie krom wſzelkiego przenágabánia niewinność ſwoie okazał / ſtánie przed zágáionym Sądem / y będźie ſye opowiádał/ iż thu iáwnie przed Sądem gotow ſye vſpráwiedliwić/y niewinność ſwoie vkázáć/nie tylko temu kto go dał o to .N. mordowánie powołáć / ále y káżdemu ktoby kolwiek go o to.N. Mężoboyſtwo winował. A ták naprzod okáże liſth gleytowy ieſli ij ma/ okáże też powołánie: Będźie pothym żądał ſługi z Vrzedu ku przywołániu onego kto go dał powołáć / ieſli go ná pozew obliczny nie może mieć/ y wſzytkich innych da przywoływáć/ ktorzyby nań chćieli ſołdrowáć. Sługá tedy Sądownym wyrokiem przydány/ przywoła go ná

onym mieyscu gdzie sye zámordowánie ostáło/ opowiádáiąc to głosem iż ten .N. ktory był powołány/stoi przedSądem/gotow sye vspráwiedliwić káżdemu/ kthoby kolwiek chćiał przećiw niemu czynić o zámordowánie nieboszczyká .N. Obwoła też y gleyt iego/ pothym sye wroći do Sądu ku zeznániu onego przywołánia. Vczyni ták sługá z Vrzedu przydány drugi raz w pośrzod drogi/ vczyni trzeći raz gdźie ćiáło stáło/ y czwarty raz v Sądu. A ten ktory sye spráwuie/ będźie sye opowiádał przed Sądem przes cáłą godzinę iż sye gotow káżdemu vspráwiedliwić. A gdy żaden przećiw niemu fołdrowáć niebędźie/ przedsye v Sądu vkaże niewinność swoie przysyegą álbo innemi dowody s ktoremi sye był nágotował. Nád tho rękoiemstwo postáwi osiádłe ludźi tym sposobem/ieslibysye kto przećiw niemu ozwał o toż mężoboystwo ná trzech Sądźiech pothym blisko będących/ áby był gotow odpowiádáć wedle práwá/ iáko nápisáno Iure Munici: arti:113. Potym Przysyeżnicy powstáną z Woytem/ y káżdy podniowszy dwá pálcá práwey ręki wzgorę/ ták powołánego przywrocą ku práwu swemu/ y powyższą Práwo iego/ mowiąc trzy kroć zá Woytem słowá powołániu przećiwne. Gdyż tu then .N. stánąwszy

przed Są=

Iuramento se expurgandum vide Przysięga

przed Sądem okazał wedle Prawá niewinnoſć ſwoie/chcąc ſye káżdemu ſpráwić o zámordowánego. N. ktorego przyiaciele przywołáni po pierwſze/po wtore/po trzecie/po czwarte mimo práwo / áni przes ſye áni przes mocnego człowieká nieſtáneli: Przeto thego . N. przywracamy ku Práwu ſwemu / y powyſzſzamy Práwo iego / bierzemy go z rąk nieprzyiaciol iego / y dáiemy go przyiacielom iego.

¶ Potym ná bliſkich trzech Sądziech/ kthore bywáią przes dwie Niedzieli/ zá rekoiemſtwem wyſzſzey námienionym / bedzie ſye oswiadczał iáwnie/ iż o to mężoboyſtwo kthoby kolwiek go winował/ gotow káżdemu odpowiádáć / y káżdemu ſye vſpráwiedliwić: y bedzie ſobie dawał tákowe oswiádczenie zápiſowáć. A gdy ſye żaden ná thych trzech Sądziech przeciw niemu nie ozowie/ tám iuż ma być wolny ſkazan przes Sądowny wyrok / zupełnie / doſtáthecznie / wolny od wſzelkiego nágabánia/ ták dobry y w teyże poćciwośći iáko pierwey był przed powołánim. ⁂ ⁂ ⁂

Inna drogá ku wyzwoleniu z Powołánia.

POwołány kto będzie/ á chce by tho poćciwośći iego nieszkodziło/dwoiá drogá iest ku temu. Pierwsza/Ziednáć sye przes przyiaćielá swego s tymi ktorzyby nań mieli foldrowáć. Druga/być wolen s strony Sądu: á tu ták postąpi/ Pozowie strone foldruiącą / kthora ná to ma być pierwey vmowioná y ziednaná/áby nie stánełá. A gdy pozwány niestánie/tedy od oney spráwy iuż vpada / á powołány s strony Sędziego bywa wolen: pozwány tylko Sędziemu wine przepada/ ktorą powołány rad zań zápłáći. O tym szerzey czytay Specu: Saxon: lib: iij, articu: 18. glos.

Trwáiący w powołániu rok y sześć niedźiel co ćierpi.

W Powołániu kthoby Rok y sześć niedźiel trwał/ Imienie iego ná Krolá álbo ná dziedzicznego Páná przychodźi/á sam iuż y wolnośći/y Prawo/y poćciwość/y gárdło tráći. Specu: Saxon: lib: i, articu: 38. Iure Municip: articu: 5. artic: 68. & 71. iesli przećiw niemu potym práwie będźie postąpiono / gdy powod ná to instyguie álbo Sędzia/wyższemu Sędźiemu ná instygácyą strony to powołánie oznaymi. Specu:

Saxon: lib:i, articu: 71. Wſzákże też to bywa ná łáſce zwierzchniego Páná/iże powołány po czáſye námienionym może być przywrocony ku práwu ſwoiemu / y wyzwolić ſye od onego powołánia. Specu:Saxon: lib:iij,articu:17. in gloſ. Ale to iuż potciwośći iego będzie ſzkodziło/ przeztho iż ono powołánie thák długo ćierpiał/ á niewyzwolił ſye s niego. Bo tym vkazał wzgárdę przećiw Krolowi álbo ſwemu Sedźiemu zwierzchniemu/iż ták długo wtym leżał/tylko w zdrowiu ſwoim iuż będzie beſpieczen. Specu: Saxon: lib: i, articu: 38.

Dźiedźicy powołánego/iáko Imienia dochodzą/ieſli będźie wźięto ná Krolá.

POwołánego imienie ieſliby ná Krolá było wźięte/ Dźiedźicy powołánego ták go doydź mogą/ gdy poki rok y ſześć niedźiel niewynidźie przyſyęgą v Krolá/ iże oni Oycowſkiego vczynku áni rádą áni żadną pomocą nieſą winni. A ieſliby thego rok y ſześć niedźiel vczynić omieſzkáli/ dźiedźictwo trácą: wyiąwſzy by ſye ſłuſzną iáką przyczyną záłożyli/ dla ktorey thego ták długo ćierpieli / kthorey przyczyny powinni

 też dowieść.

też dowieść. Nápisano Speculo Saxonum libro i, Articulo 38.):( ):( ):( ):(

POwołánemu żaden niepowinien náSądzie odpowiedáć / álbo sye vspráwiedliwiác ná żadne żáłoby: Ale powołány káżdemu sye vspráwiedliwić powinien. Spec: Sax: lib: iij, articu: 16. Iure Municip: articu: 4.

O Záwieszonych dni od Praw / ktore zową Feriae.

Feriæ.

DNi w ktore żadne Sądy nieidą / są troiákie. Naprzod Swietá ku chwale Bożey od Kościołá vstáwione. Drugie / ktore bywáią z roskazánia Krolewskiego / álbo ktorego zwierzchniego Páná / ku pospolitemu rádowániu / tho iest / gdy sye Krolowi Syn národzi / gdy żone poymie / gdy go Koronuią / álbo gdy nád nieprzyiácielem zwycięstwo otrzyma. Trzecie / kthore bywáią vstáwione czásu żniwá / áby káżdy przez żadnego przeszkodzenia / vrodzay ktory mu Pan Bog dał / s polá spráwił / áby sobie z látá gothował / czego by zimie pożywał. Wszákże y thego czásu / strony kthore nie odwłoczną spráwiedliwość chcą mieć / mogą sye sędzić sspolnego zezwolenia.

Ty dni

Ty dni wszytki wyższey opisáne/ od praw wolne/ dla tego są vstáwione / áby ludźie od kłopotow práwnych sobie spoczyneli/ á ku potrzebom dusznym / ku vżytkom też ćielesnym/ iáko ku roboćie y nábywániu máietnośći sye skłonili. Wszákże gdźieby byłá pilna potrzebá / iáko są Testámenty y insze chorych ludźi spráwy y potrzeby/ świeże złoczynstwá : tedy ná tákowe dni od Praw záwieszone/ Sedźia niema mieć żadnego baczenia/ ále y w dźień świety ná Sąd ma być gotow. Abowiem w vczynkach miłosyernych/ y w potrzebách wielkich / niema być tá rożność dni chowaná. A gdźieby iáka Sądowa spráwá / kromia potrzeby wyższey námienionych w ty dni záwieszone byłá/ tá nic nieważy/ áni skazánie/ iesliby iákie zászło.

Spec: Saxon: lib: ij,
articu: 10.

Vel in causa ... Vel miserabilium personarum

O ... falsiwi y oobrzezaniu ... tak talarow yako y czerwonych zlotych Articulo LXVIII.

Porządku

Recte Iudicate filij hominum
Nam Iudex in coelis Iudicabit vos

Porządku Sądow Mieyskich

Czesć trzecia. O Postepku Sądownym / á naprzod

O Pozwie.

O Pozwie áczem w wtorey Czesci nieco dothknął przy obronie powołánia zbiegłego Meżoboyce / Ale iż Pozew / wszelkiego Sądownego postepku iest gruntem / á ná słusznym pozywániu wiele zależy: zdáło sye zá rzecz potrzebną / ábym tu przed Postepkiem Sądownym o pozwie nieco szerzey przypisał / co iest pozew / iáko w káżdym Práwie iest rozmáity pozew / y co w pozwie nawiecey trzebá báczyć.

Opisánie Pozwu.

POzew tedy iest wezwánie Persony wedle Práwá / przes przysyegłego Sługe Mieyskiego/ przed oblicznosć Sedziego.

O rozności Pozwow.

POzew vczeni w Práwie opisuią być pieciorąki. ¶ Naprzod vstny álbo słowny/ kiedy Sedźia roskaże słudze swemu Vrzedowemu/ áby stronie náznáczył czás (ktory zową rokiem) stánąć przed sye náprzećiw komu.

Cittatio verbalis.

¶ Drugi iesth listowny / gdy Sedźia poruczy słudze/áby pozew nápisány stronie oddał. Táki pozew ná ludzi ná mieystcu mieszkáiące/nie iest s potrzeby: Abowiem to iest ná woli Sedziego kázáć pozwáć żywym głosem álbo pismem / okrom pewnych przypadkow / w ktorych listowny pozew iest potrzebny/zwłaszczá gdy iáka iest osobá zacna/choćia też tuteczna. Jáko ná niektorych mieystcách dla vtćiwośći/ wedle Przywileiow/álbo Wielkierzow/ álbo thez zwyczáiu dawnego/Ráyce/ Ludzie Rycerskiego stanu/ ktorzy pod Mieyską władzą imienie máią/listownym pozwem pod pieczecią Woytowską/ przes sługe Mieyskiego / thák bywáią pozywáni.

Cittatio literalis.

Nobilis vel Famate.N. dignemini coram Iudicio

nostro Ci-

nostrò ciuili .N. quod feria .N. ante meridiē celebrabitur comparere, ad instantiam Famati .N. Datum .N. Anno .N. Die .N. Sub Sigillo Aduocati Ciuilis, Ciuitatis .N.

Jesliby też ná ten czás strony ktora ma być pozwaná niebyło w Mieście / álbo w tym powiecie / álbo w Krolestwie: tedy Woyt dáie Woznemu Ziemskiemu przysyęgłemu moc ku pozywániu tákim listownym pozwem / álbo innem iáko kedy zwyczay y potrzebá niesye.

S. G. Woyth przysyegly Miástá .N. oznáymuie tym to pisánim káżdemu komu to przynależy wiedzieć / iże ná żądánie thego .N. dałem y dawam zupełną moc .N. Woznemu Ziemskiemu przysyegłemu vkázycielowi listu tego / áby on ná mieystcu sługi mego Vrzedowego pozwał oblicznie slachetnego .N. náprzeciw wyższey námienionemu .N. kthory nań chce żáłowáć przed Sądem nászym Mieyskim o dług .N. álbo o dziedzictwo .N. tu pod nászym Práwem mieyskim leżące / áby stánął przes sye álbo przes swego mocnego człowieká przed Sądem nászym / ktory będzie w then dzień .N. po Swietym .N. bliski przed Południem / ná mieystcu zwykłym Sądowym. Aby ná żáłobe iego wedle Práwá nászego odpowiádał / o thym wiedząc gdzieby

 niestánął/

niestánąl / iże przeciw iemu będzie postąpiono / co iesth wedle Práwá. Ná kthorey rzeczy lepszą wiáre y świádectwo Pieczeć Vrzedu mego iest przyciśnioná. Dat: .N. Anno .N. Die .N.

Cittatio p Edictum.

¶ Trzeci pozew bywa ná kstalth Mándatu Sedziego/ ktory pozew vczeni wpráwie p Edictum zową. A bywa ná ten czás kiedy ktho nie-może być pozwan/áni oblicznie/ áni listownym pozwem/kiedy sye ktho kryie/ mieszkánia swego niema/ álbo kiedy mieystce ná ktorym przemieszkawa iest niebespieczne / kiedy też są Aduersarze nieznáiomi/ álbo Persona zbiegla. Ná thákiego pozew ná kstalt Mándatu nápisány/z wyrażenim roku ná dzień dwudziesty álbo trzydziesty wedle woley Sedziego / ma być przybit przy oblicznośći dwu álbo trzech świádkow / ná Ratuszu/ álbo ná drzwiách onego ktory ma być pozwan/iesli dom ma/álbo ná Bramie/ álbo ná iákim innym mieystcu/ s ktorego by to ku wiádomośći strony rychley przydz moglo. Táki pozew iáko dlugo ma stáć przybity / ná woley iest Sedziego: A dosyć ná tym kiedy Slugá przysyegly zezna iże ij przybil ná thym á ná tym mieystcu/ choć nie zezna iáko dlugo przybity trwal.

Cittatio p proclama.

¶ Czwarty pozew bywa przes przywolánie/ co vczeni w Práwie zową per Proclama, kiedy

Podwoyski wielkim á wyrozumnym głosem ná Rynku álbo w Vlicy przywoływa kogo áby do Sądu stánął. A táki pozew może być zá tymiż przyczynámi/zá kthorymi pozew bywa per Edictum. Też w ten czás kiedy ktho dziedzictwo zmárłego Przyiaćielá przyiete/ zás dla długow wielkich/ták spełná iáko przyiął puśćić chce: tám Credytorowie iże ich pospolićie wiele bywa tá-iemnych/máią być tákim przywołánim pozwá-ni/z námienienim roku we trzy Miesyące. Kiedy też máią kogo wwiezowáć w imienie sierotki/ktory lat y obrony żadney niema/ y przyiaciele iego są nieznáiomi. Tám máią być wszyscy iego krewni/przywołánim przypozwáni/áby stáneli ku obronie sieroty / iesliby sye onemu wwiązániu czym przećiwić mogli. Ale ty rzeczy s strony sierot záleżą ná opátrznośći Rádźieckiey/ktorzy są Supremi omnium Orphanorũ tutores.

¶ Piąty pozew iest kiedy Personę imuią. Táki pozew z wiádomośćią á z dozwolenim Sedziego w ten czás bywa/ kiedy ktho iest nieosyádły/ nieposłuszny/álbo dłużnik wzbieżeniu podezrzány / á w płacy niepewny. O czym Sedźia ma mieć dostáteczną spráwe. A tho sye rozumie w spráwách kthore nie nárusząią vczciwośći/ co zową in Ciuilibus. Ale w spráwách o złoczyństwo

Cittatio personalis siue realis.

kthore zową Criminales, Sędzia nie oglądáiąc sye ná przyczyny námienione / záwżdy Persone ma roskázáć wziąć do więzienia.

W Listownym Pozwie co trzebá báczyć.

Listownego Pozwu thy są Okoliczności gruntowne / ktore trzebá Powodowi pilnie báczyć / áby ná pozwie były wyrázone. Imie y przezwisko onego kogo pozywáią / przeciw komu / o co / gdzie / ná ktory dzień. A iżby przes sye álbo przes włásnego Prokuratorá / álbo mocnego człowieká stánął.

W káżdym Pozwie co napotrzebnieyszego báczyć.

W Káżdym pozwie trzy są rzeczy ktore napotrzebniey máią być obaczáne. Jedná z strony Sędziego / A druga z strony Sługi Vrzedowego. Z strony Sędziego / áby pozywánie było zá dozwolenim iego. Wszákże to ná wiele mieystcách wedle pospolithego zwyczáiu w Mieyskich spráwách chowáią / iże przysyegli słudzy / ktorym wiárá bywa daná / mogą pozy=

wáć ná żądánie tylko strony/ krom dozwolenia Sędziego. Z strony sługi dwie rzeczy: Jedná áby pozwał / Druga áby pozwánie záwżdy v Ksiąg zeznał. Abowiem Contumacia pozwánego niemoże sye innym obyczáiem słuszna okázáć iedno s tákiego wyznánia zápisánego w Ksyegách. A s tądże też iesli Sędzia skázuie co przeciw nieposłusznemu zá nieposłuszeństwem iego/ pierwey niżliby sługá pozew zeznał/ tedy y skázánie ono y wszytek postępek nic niewáża/ iesli pierwey niebędzie zeznánia Pozwu sługi przysyęgłego. Ktore zeznánie może być przed sámym tylko Pisárzem/ w niebytności Sędziego. A ták ty dwie rzeczy s strony sługi/ w káżdym pozwie są ták potrzebne/ iż y skazánie/ y postępek/ y przezyski bes nich bywáią niczemne/ wyiąwszy by strony bes pozwu dobrowolnie sye Sędziemu ná rozsądek dáły.

Obyczay pozywánia.

JEśli kto kogo pozwáć chce/ potrzebá iesth áby ten obyczay záchował. Naprzod ma iść do Sędziego żedáć áby sługi dożyczył ná pozwánie swego winowáyce. A Sędzia ma spytáć/ o co by go chciał pozwáć/ on powie o dług álbo o ktorą inną krzywdę. Sędzia potym obaczywszy

nb. ... potest fieri

czywszy Persone kthora ma być pozwaná / iesli iest pod władza iego / dopuści mu pozwu przes sługe Vrzedowego. A iesliby sye strony zá tym zgodziły / máia przydź do Sedziego y podziekowáć / opowiádáiac zgode: Bo gdy ták vczynia / iuż Sedziemu żadney winy nieprzepádna. Iure Municip: articu: 47. glos.

Czás pozywánia:

Pozywánie ma być miedzy wschodem á záchodem Słonicá / w domu tego kthory ma być pozwan / álbo ná iákim mieysćcu słusznym / nie w dźień świety / nie w nocy / nie w Kościele / nie ná Cmyntarzu / nie ná Krolewskim Pałacu / nie ná weselu / nie włáźni / nie w domu nierzadnym.

Pozwánego winá gdy do Sadu niestánie:

Pozwány gdyby do Sadu niestánał / winę Sedziemu przepada pieć groszy y szelag / álbo iáke kedy vchwała pospolitha niesye / Specu: Saxon: lib: ij, articu: 6. y ku odpowiedźi niebywa przypuszczon / áż thy winy y nakłády stronie powodney odłoży wedle ráchunku Se-

dźiego álbo Pisárskiego. Spec: Saxo: lib:1, art:67.

Nieposłuszeństwo Pozwánego rozmáite.

NIeposłuszeństwo Pozwánego nie thylko sye w then czás rozumie/ kiedy pozwány do Práwá niestánie / ále y w then czás gdy stánąwszy nieopowiáda sye / áni ná żałobe odpowiáda. Kiedy też odstąpi od Sądu bes dozwolenia. Kiedy sye kryie aby go niepozwano. Kiedy wedle skazánia Sedziego stronie nieuczyni dosyć. ∴ ∴ ∴

Karánia nieposłusznego.

KAránia Pozwánego zá rozmáithe nieposłuszeństwá ty są w Práwie opisáne. Winy Sedziemu odpráwienie/ nakłádow Powodowi odłożenie/ wedle przezyskow fantowánie/ w Imienie wwiązánie/ z Ziemie wywołánie.

Contumacia est erga iudicem commissa inobedientia: Et dicitur comissa quia [illegible] licet obediens est

Nulla sententia abſentem lata ligat, niſi ſit abſens ex contumacia Spe libro 2 art 114

Poſtepek práwá przećiw pozwánemu/ gdy do Sadu nieſtawa.

JEſliby Pozwány ná pierwßym roku do Sadu nieſtánął: Powod przypowiádáiąc ſye nań przed ſądem/ poki Práwo ſyedzi/ vſtánie przećiw iemu pierwßy Sadowny rok/ ná ktorym da zápiſáć Contumácyą/ tho ieſt nieposłußeńſtwo pozwánego/ z námienienim długu álbo inney rzeczy/ o ktorą by nań żáłował/ gdyby ſtánął/ y koßth oney rzeczy/ z wyznánim też ſługi przyſyeglego Vrzedowego/ iże go pozwał oblicznie. Potym Powod da go pozwáć ku wtoremu bliſkiemu Sadowi/ A ieſliby nieſtánął: tedy tymże ſpoſobem powod vſtánie rok przećiw iemu/ y da zápiſáć Contumácyą iego o rzecz wpierwßey Contumácyey námienioną/ z wyznánim też ſługi Vrzedowego iż go pozwał. Tymże obczáiem trzeći raz ma vczynić.

Citatus non comparens cadit in causa

S:S:li:1,ar:67.

Ieſt ná

☞ Jest ná niektórych mieystcách zwyczay zá práwo wzięty / iż gdy kto raz będzie oblicznie pozwan / nie trzebá go drugi raz y trzeci oblicznie pozywáć / tylko w mieszkániu iego przed Czeládzią tho opowiedzieć przez sługę Vrzędowego / áby do Práwá stanął. A słusznie to bywa: Abowiem złego dłużniká / raz oblicznie pozwánego / ná drugi y trzeci obliczny pozew mogł by nigdy nie wyszpiegowáć / gdy by sye iuż chronił vchodząc ná sye przezysków álbo przewodu Práwá / wedle troiákiego pozwánia oblicznego. Acz niektorzy przeciw tákiemu opowiadániu mowią y piszą. Ale niemáią zbytnie o co vciążáć / ponieważ iednák káżdy wedle Práwá wszelkiego / powinien do Sędziego ná iedno wezwánie álbo roskazánie stánąć. A iesli sye kto sádzi ná práwie pisánym / iż Reus ma być ter citatus, powiádáiąc iżby niebyło w Práwie pisánym nigdzie denunciatus, niechay ten weźrzy w gloze Specu: Saxo: lib: ij, articu: 14, tám obaczy iż sye ná tym bárzo myli.

Opowiádánie miásto pozywánia słuszne.

Jesliby tedy pozwány trzeci raz niestánął / potym ná żądánie powodu po czytániu s Ksyąg tákiego troygá iego nieposłuszeństwá / Sędzia go skáże ná vpad / záchowawszy mu ieszcze po czwarte wniesyenie pomocney rzeczy / to iesth /

przyczyny słuszney dla ktorey niestánął kiedy go pozywano / co zową Legale Impedimentum. Ktorey przyczyny iesli niewniesye ná bliszki Sąd we dwu niedzielach: tedy powod da to sobie zápisáć. Potym ná innym Sądzie ná żądánie iego gdy sye ták iuż s Ksyąg okáże / iże pozwány pomocney rzeczy / iáko mu było záchowano niewniosł / tákowego Sedzia skaże ná fantowánie / to iest áby iuż pozwány w tym długu o ktory ták iesth przezyskan / był fantowan y ciążan przes sługi Vrzedowe. A gdzieby fantu niewydał / to iest iákiey rzeczy / ktora by dług przezyskány ważyłá / y osiádłości by nieukazał / áby był do Vrzedu wziet / y záchowan ták długo / ażby powodowi w przezyskánym długu dosyć vczynił. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 39.

Legale Impedim: | fantowánie | [illegible]

Exekucia s przezwi stow rozna wedle roznych żałob.

Táki przewod Práwá gdy iuż ná kogo wynidzie / Sedzia ná żądánie Powodu obaczywszy iesli przezyski dobre / bedzie winien Powodowi Spráwiedliwość vczynić s Pozwánego / wziąwszy sniego winy zá káżde nieposłuszeństwo po piąci groszy y po szelągu / álbo iáko iest kedy obyczay wedle pospolitey vchwały. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 39.

Skárgá o imienie stoiące

Jesli by skárgá byłá trzy kroć o Jmienie stoiace / á Pozwány niestánąłby / tedy Powodowi ma

być przysą=

być przyſądzono wwiązánie w iego Imienie/ ktore Powod będzie trzymał rok y ſześć niedziel. A niema być s niego ruſzon/áże by był práwem o to pociągnion/ choć by ie thież zá nieſłuſznym obżáłowánim poſyadł. Potym dłużnik przes on czás może odeprzeć właſność ſwoie y otrzymáć/ zápłáciwſzy Powodowi dług y nakłády Práwá. Specu: Saxon: lib: i, articu: 70.

Ale ieſliby byłá táka żáłobá kthora by ſye miáłá ściągáć ná gárdło pozwánego: thám pozwány niema być s ſámego nieſtawánia oſądzon/ áżeby ſye w vczynku ſwoim álbo wyznał/álbo ſłuſznym dowodem był pokonan. A s tąd że thież chociaby Złodziey ná kogo zeznawał złoczynſtwo/y śmiercią by to ſwoią potwierdzał: tedy ten ná kogo zeznawa bliſzſzy ſye odwieść przyſyegą/ wyiąwſzy by iákie inne znáki były do tego. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 39.

O Pomocney rzeczy w Práwie/ co zową Legale impedimentum.

LEgale Impedimentum wPráwie zową/ſłu=

Wwiązánie

Legalia im=pedimenta

szną iáką przyczynę / kthorą sye Pozwány może wymowić / przecz ná Roku náznáczony mniestánął / álbo Sądownemu skazániu dosyć nie vczynił. Ty przyczyny pospolicie są czterzy w Prawie opisáne. I. Niemoc ták cieszka prze ktorą by do Prawá przydź niemogł. 2. Wiezienie. 3. Pielgrzymowánie / iesliby niebył przed tym zápozwány. 4. Wypráwá Woienna. W tych przyczynách y innesye słuszne zámykáią / prze ktore pozwány stánąć niemoże / iáko iesth wylanie wod / gdy przebyć niemoże / álbo gdy koniá stráci / álbo ná kupiectwie winnych ziemiách bedzie. Jesli żeby tedy ktora s tákich przyczyn zászlá / iuż pozwány ná tym nic niebedzie szkodował / gdy niestánie / á táką przyczynę ná bliski Sąd / po chorobie swoiey / álbo po wyszciu z wiezienia / álbo po Pielgrzymowániu / álbo po odpráwie Woienney / przypozwawszy stronę oznaymi / y wedle prawá (iesli powod powieści iego wiáry nieda) Przysyegą oney przyczyny potwierdzi. A gdzieby przekáze swoie przes Posłá oznaymił / tedy y Poseł powieści swey powinien przysyegą popráwić / bedzieli powod po nim thego żądał / áby przysyągł iáko iego Pan ták bárzo chor iest / iż do Sądu przydź niemoże. Abowiem tho ná woli iego iest / komu w tym wiáry niechce dáć:

iesli Posłowi / zárázem odda przysyege / A iesli pozwánemu / thedy czásu wyszszey námienionego / post cessationem causę ad primum iudicialem terminum, to iest ná bliski Sąd po vstániu oney przyczyny / ktora mu ná przekázie byłá / iż do Sądu ná czás wedle pozwu náznáczony niestánął / á to przypozwawszy strone. Specu: Sax: lib: ij, articu:7. Iure Municip: articu: 47. A iesli by strony powodney / ktora ná nim Práwo przewodźiłá / niemogł dostáć ná pozwánie / ku wnieśyeniu rzeczy pomocney. To sługá Woytowski ma v Ksyąg zeznáć / á zeznánie iego ma być zápisáne áby to było Vrzędowi iáwno.

O Fantowániu.

FAnt / iest rzecz ktora sye dłużnik wierzyćielowi swemu w długu broni / gdy czym innym płáćić niema. A zową ij też Zakłádem.

SLudzy Vrzędowi żadnego dłużniká fanthowáć y ćiążáć niemáią / áże Práwem

przezyskáne=

przezyskánego y skazánego ná fantowánie / z wiádomością á z dozwolenim Sędziego. Spec: Saxon: lib:i, articu: 53. Et lib: iij, articu:56.

Sposob dochodzenia długu ná przezyskánym dłużniku.

ISciec álbo Wierzyciel / ktorego Łácinnicy Creditor zową / długu swego dochodzić ma przodkiem ná ruchomych rzeczách dłużnikowych / potym ná stoiącym Imieniu iego. A gdzieby Imienia ruchomego y stoiącego niebyło / tedy ná Personie dłużniká / ktory ma być przes Vrząd ták długo záchowan/áż Powodowi w długu wedle przezyskow dosyć vczyni/álbo go Powod wolno puści. Iure Municip: articu: 27. Może też Iściec dłużniká swego ná iáką robotę ieśli chce przyiąć/ á co by zárobił to iemu ná dług ma wyráżić. Specu: Saxo: lib: iij,art:39. A ieśliby dłużnik iákie rzeczy podłe/miásto zapłáty dawał/A powod by rozumiał o nim iż by co lepszego miał : może dłużniká ná tho przywieść/ áby przysyągł iáko niema srebrá/ złotá/ gotowych pieniedzy/álbo innego lepszego fantu/ktorym by dług mogł zápłácić.

Czás odkupienia Fantu.

DLużnik gdy ſye Iſtcowi fantem broni w długu/ ma czás s Práwá ſześć niedziel ku odkupieniu fantu ſwego. A ieſli go w ſześć niedziel nieodkupi: iuż Iśćiec (gdy dłużnikowi wedle Práwá będźie opowiádał v Sądu trzy kroć w onych ſześć niedzielách/ záwżdy we dwu niedźiel po ſobie idących / áby fant wykupił / álbo dług płáćił) może tháki fant przedáć pod świádomem dobrych ludźi/ wedle oſzácowánia tych ktorzy ſye ná tym znáią. A gdźieby on fant wynosił ſye koſztem nád dług / oſtátek dłużnikowi ma wroćić. A ieſliby też fantu ku opłáceniu długu nie sſtawáło/ Iśćiec oſtátká ná Perſonie ma ſzukáć. Czego wſzytkiego powod ma ſye v Sądu domowić/ áby mu tho było nákazano przes Sądowny wyrok. Specu: Saxon: lib:1, artic:70. Wſzákże ieſli Pozwány dopuśći Iſtcowi fant/ ktorym ſye iemu w płáceniu długu broni / przedáć / może ſześći Niedziel ku przedániu nieczekáć. ∴ ∴ ∴ ∴

Fantu Iśćiec dłużnikowi niepłáći/ gdy mu s przygody zginie.

FAntu przyietego od dłużniká ktho dobrze ſtrzeże / ták pilnie iáko ſwey włáſney rzeczy/á potym by mu ij vkrádziono/ álbo mu iáko s przygody zginął : iuż go płáćić niepowinien/ áni dziedzicy iego/ gdy thego dowiedźie przyſyegą/iż mu ij vkrádziono/álbo mu zginął/y ſtrzegł go ták pilno iáko ſwego włáſnego. A tho prze te przyczyne iż fant dla pożytku obudwu ſtron bywa:Bo go Dłużnik dáie áby mu pieniedzy wierzono/A Iśćiec ij też bierze/áby w ſwoim długu był pewien y beſpieczen. Sp:Sax:lib: ij articu: 60.

Res accomodata

KTo komu ſwey rzeczy pożyczy / á then by zás ſobie pożyczoną innemu záſtáwił: tedy ten czyiá ieſt/nie v inego iey ma ſzukáć/iedno v tego komu iey zwierzył/wyiąwſzy by mu one rzecz vkrádziono / thedy ſye iey może iąć v kogo ią záſtánie. Spec: Sax: lib: & artic: eodem.

Res furto oblata

WIerzyćiel Fant winien dłużnikowi táki wroćić iáko od niego przyiął nie nákázony/álbo koſzt iego zápłáćić.Spec:Sax:lib:iij,art:5.

KOni álbo inne źwierze w fanćie dáne ieſli by zdechło/ tedy ten ktho ie przyiął niebedźie go winien płáćić/ieſli tego iáko Práwo nie=

ſye dowiedźie / iż ſye tho bes winy iego y bes żadnego oſzukánia ſſtáło. Wſzákże Summe w kthorey ono źwierze zaſtáwne miał / tráći: wyiąwſzy by inną winowe około thego z dłużnikiem miał. Specu: Saxon: lib: & articu: eodem.

Czás ku zapłácie długow.

DŁużnik ktory zezna dług / zapłátá bywa ſkázowana naprzod do dwu niedźiel / á ieſli we dwu niedźielách nieuczyni doſyć / tedy do tegodniá / potym do trzećiego dniá / pothym do dwu dniu / ná oſtátek do ſłońcá zachodu. A ile kroć ſkazániu Sądownemu doſyć nieuczyni / tyle kroć Sędźiemu zwykłą winę przepada. A gdźieby y Sędźiemu winy / y długu wierzyćielowi ſwoiemu zá ſantowánim nie odpráwił / áni by oſiádłośći / áni rękoymi miał / iuż kedykolwiek może być poiman. Iure Municip: artic:93. Wſzákże tho poćiwośći iego nic niebedźie ſzkodziło / gdy zá niedoſtátkiem rękoiemſtwá będźie do więzienia wźięt. Iure Municip: articu:27.

Dług rozmáitym ſye obyczáiem rozumie.

DŁużnikiem kto bywa z wiela obyczáiow.

Naprzod / gdy v kogo co pożyczy / gdy zá kogo reczy/gdy co kupi / gdy obieca zá kogo dług płáćić. Abowiem tho iest rzecz przyrodzona y vtćiwa/ obietnice dobrą wypełnić. Kiedy thez dłużnik da ná sye Szulbryw / álbo sye Sądownie zápisze. Iure Municip: articu: eodem.

O Rekoiemstwie.

Rekoymie są dwoiácy: Jedni co zá kogo przed Sądem reczą/ták wspráwách vtćiwych iáko tez hániebnych/ w ktorych obwinionemu idzie o gárdło. A tácy niemogą sye od rekoiemstwá wyzwolić / ále powinni zá strone wyreczoną tylą summe płáćić iáko reczyli. Drudzy są co nie przed Sądem reczą. A ći iesli sye rekoiemstwá záprzą / mogą przysyegą sniego wynidz/gdzieby ná nie dowodu niebyło. Specu: Saxon: lib: iij, articu:9. Et Iure Municip: articu: 27. & 117.

Náuki Rekoymiom opisáne w Prawie.

Náuki re=

Naukí rękoymiom ty są opisáne w Práwie. ¶ Pierwsza / iże Powod álbo Creditor ktory wierzył długu / powinien pierwey szukáć y winowáć swego dłużniká/ieśli go może ná pozew dostáć niż rękoymiego. Fideiussor enim molestari non debet, quamdiu principalis haberi poterit. A gdzieby dłużniká niemogł dostáć / á w Krolestwie go niebyło/tedy Rękoymia ma czás ku postáwieniu iego osmnaście niedziel. A ieśli iest w Krolestwie/sześć niedziel. ¶ Wtora/Wierzyciel ná swego dłużniká dobrá/nie pierwey sye ma targáć y imowáć sye ich/áż by pierwey przeciw rękoymiemu práwem czynił. ¶ Trzecia/ieśliby dłużnik pieniądze obiecał/á niemiał by ich/ále ma dobrá stoiące álbo ruchome/tedy innymi dobrámi ma czynić zapłáte. A przez tho bywa wolen. ¶ Czwarta / Jeśli rękoymi iest więcey/ ktorzy spolną ręką ręczyli / kthory kolwiek by s nich dług zápłácił/ wszythki inne wyzwala/ wszákże przeciw drugim kthorzy s nim ręczyli záchowawszy sobie przeciw nim Akcyą/może czynić/co ná ich cześć przyydzie. ¶ Piąta/ Wierzyciel ktory swego dłużniká zakład ma/niemoże rękoymi gábáć/áż by im on zakład oddał. ¶ Szosta / Jeśli miedzy Credytorem á dłużnikiem od-

mienił by sye Contrákt / y odnowił krom przyzwolenia rekoymiego / tedy przes tho odnowienie Rekoymia od rekoiemsthwá bywa wolen. Specu: Saxon: lib: iij, artic: 9. Iure Municip: articu: 31. & 117. ¶ Syodma/Po smierci rekoymiego / brzemie rekoiemstwá spada ná dziedzicá iego. Wszákże to Specu: Saxon: lib: i, articu:6, in glosa ták miárkowano/ iż sye tho ma rozumieć/ iesli zmárłemu Rekoymiemu były dáne pieniądze w depozyt od onego zá kogo reczył / álbo iesli przećiw zmárłemu rekoymiemu o tákie rekoiemstwo czyniono. ./. ./. ./.

Rekoymia przećiw temu zá ktorego reczył może czynić s pewnych przyczyn.

Rekoymia przećiw dłużnikowi zá kthorego reczył w ty czásy może czynić o reczony dług. Naprzod iesli od dawnego czásu iest dłużen. 2. Jesli máietność swoie vtraca. 3. Jesli rekoymia skazan iest áby płáćił Credytorowi. 4. Jesli ná poczatku rekoiemstwá taka zmowá byłá/ áby go wyzwolił z rekoiemstwá gdyby w nim wiecey niechćiał być. In Sum. Ray.

O Rekoiemstwie w sprawach vtciwych y haniebnych.

Rekoiemstwo w sprawach vtciwych mieyskich / cieższe iesth niżli w haniebnych / gdźie komu idźie o gardło: prze te przyczyne / iże w sprawach ktore czci nie naruszaią / Rekoymia musi wszytki brzemiona dłużnikowe na sye przyiąć. Ale w sprawach o gardło / zapłaciwszy Powodowi głowe wedle opisania Prawa / co zową Wargeltem / iuż Rekoymia od wszythkiey sprawy bywa wolen / y owszem gdźie rekoiemstwo zaydźie / iuż oną srogość prawa nad Rekoymiem vstawa / ktora sye nad Mężoboycą wściągać miała. Przeto tu Sędźia barzo ma być ostrożny / aby przes takie rekoiemstwa źli ludźie karania nie vchodźili. Specu: Saxon: lib: i, artic: 65. Iure Municip: art: 31. Abowiem y złoczyńce na świeżym złoczyństwie poimani / na rekoiemstwo niemaią być dani. Iure Municip: art: 117.

Rekoiemstwo spolney reki.

Gdy ich wiele za iednego ręczą spolną reką / a iednego s nich pozową / thedy pozwany musi wszytek dług płaćić. Wszakże tho

tak ma być

thák ma być rozumiano/ iesli że towárzysze iego społem ręczący/ álbo nie zápłácili/álbo Credytor niemoże ich dostáć. Abowiem iesli ich może dostáć/káżdy musi swoie część płáćić. Specu: Saxo: lib: iij, articu: 85. Iure Municip: articu: 31.

Rękoiemstwo zá dłużniká zmárłego.

JEsli kto zá dłużniká obwinionego á ieszcze w długu nieprzekonánego ręczył / á w tym by on dłużnik vmárł:tedy Rękoymia od rękoiemstwá bywa wolen / iesli okaże iż dłużnik vmárł. Specu: Saxon: lib:iij, articu:10.

Obroná Rękoymiego po zmárłym dłużniku.

Rękoymiemu ná kthorego brzemioná dłużnikowe spádáią/godźisye vżywáć wszytkich obron Práwá y wszythkich odmow / odporow / kthorych miał vżywáć dłużnik by był nie zmárł. Iure Municip: articu:34. glos.

KThorzy máią osyádłość / nie powinni w sprawách swych żadnego rękoiemstwá stronie stáwiáć. Specu: Saxon: lib:ij, articu:5.

Rekoiemstwo ku przysyedze zá zmárłego dłużniká.

Rękoymia ktory zá dłużniká reczył ku oddániu przysyegi/á on dłużnik nie oddawszy przysyegi zmárłby/ powinien iest przysyege wypełnić / álbo Rękoymia álbo dźiedźic zmárłego dłużniká. Ale iż ku zbáwieniu nie iest rzecz bespieczna przysyegáć komu o rzeczách niewiádomych/dla tego opisány iest kstałt przysyegi Spec: Saxon: lib:iij, articu:11, iáko Rękoymia ma przysyądz á iáko Dźiedźic. Rękoymia ták przysyęże: iże ia wierze / że nieboszczyk tháktego długu Powodowi nie iest dłużen. A Dźiedzicy: iż my o tym długu nic niewiemy. A gdźie by Rękoymia dla obrążenia Sumnienia swego przysyegi niechćiał podiąć / thedy bywa skazan w onym długu / kthorego záśye od dźiedźicow zmárłego bedźie szukał tyle ileby przysądzono.

O Więźieniu.

Więźienie iest dwoiákie / iedno gdy kiedy kogo do ciemnice wsádzą / álbo w peto okowáią. Drugie kiedy kto wi-

nowáyce swego zá suknią álbo ktorym innym obyczáiem trzyma/ áby mu nie vćiekł. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 34.

POwod ktory da kogo do więzienia/powinien iest odpowiádáć wszytkim kthorzyby kolwiek o Więźnia mowić y wyzwolić go chćieli. Specu:Saxon: lib: & articu: eodem.

WIęźień wypuszczony z więzienia/ gdy iáką vgode s stroną vczyni dobrowolnie około rzeczy o ktorą śyedźiał: powinien onę vgode pełnić. Bo vgodá táką moc ma iáko y dekret/od ktorego nie áppelluią/ choć by też był nie słuszny á nie spráwiedliwy. A gdźieby iáką vgode zá przymuszenim vczynił /. obiecuiąc pewną Summę: thákiey vgody niepowinien trzymáć/ iesli przysyęże iż te vmowę vczynił zá boiáźnią więźienia y zá przymuszenim. Promissa em et Iuramenta contra Iuris ordinem facta, tenere non oportet. Specu: Saxon: lib: iij, articu:41.

Sędźiego winá gdy Więźień vćiecze z więźienia:

IEsli by ktho ná czyie instygácyą dan był

do kaźni

do kaźni pospolitey/s pomocą práwá/ná obżáło wánie o dług álbo o iáką inną rzecz ktoraby nie wiodłá ná gárdło / á Wieźień by z więźienia vciekł: Sedźia obwiniony o to/bedźie wolen gdy sam przysyeże iż Wieźień bes iego winy álbo iákiey przyczyny vciekł. Ale iesli by dan był do więźienia o złoczynstwo/zá ktorym by więźniowi szło o gárdło/tám Sedźia przysyęgą niemoże być wolen: Ale powinien tho bedźie onemu/ ktory go dał do więźienia/nágrodźić cáłym wargieltem/iesli więźniowi szło o gárdło: á iesli szło o reke/tedy połowicą wargieltu/á przedsye przysyądz musi/ iż bes winy iego Wieźień vciekł/ gdźieby mu stroná w tym wiáry nie dáłá. Iure Municip: articu: 17.

Postepek práwá przeciw stronie pozwáney gdy do Sądu stánie.

POwod ná pierwszym roku poki Práwo syedźi / przestrzegszy sobie Opráwy/dowody/y głowną żáłobe: powinien iest pozwánemu dobrowol Iur: Mun: arti:23.

Dilatio ad procuratorem

nie ziáwić o co go pozwał / kthore dobrowolne ziáwienie pozwány może ieśli chce zárázem zá głowną żáłobę przyiąć / y odpowiádáć álbo żędáć odwłoki do drugiego Sądu przes dwie niedzieli / ku ziednániu sobie Rzecznikà / co go ma doydź wedle práwá. A gdy wynidą dwie Niedzieli / tedy pozwány przes sye álbo Prokuratorá swego / vdziáławszy Opráwy wedle práwá / ma słucháć głowney żáłoby / ktorą stroná powodna vczyniwszy tákże opráwy / wyda s potrzebnymi dowody swoimi / potwierdzáiąc przes nie żáłobę swoie pierwszą / álbo dobrowolne ziáwienie pierwey vczynione / da stronie odporney zá głowną żáłobę / ktorą pozwány wysłyszawszy / może ieszcze chceli sobie wziąć do dwu Niedziel ná odpowiedź. Abowiem podług Práwá Sáskiego Niemieckiego / odwłoká stronie Pozwáney bywa daná ku odpowiedzi tylko ad bina proxima Iudicia, to iest do czterech Niedziel / ná ziednánie Prokuratorá y ná odpowiedź. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 2. A wedle Práwá Cesárskiego dwádzieśćiá dni. Przyczyná tego iest / iż Powod dosyć długi czás miał ku rozmyślániu ná żáłobę / Tákże też trzebá pozwáney stronie czásu ku rozmyśleniu ná odpowiedź. Quod enim licet Actori, licet & Reo. Może też zárázem po-

Na odpowiedź

zwány ch-

zwány chceli od Powodu żedáć Gwaru/ ktory iemu winien powod po żałobie vczynić. A gdy Powod Gwar vczyni/ iuż stroná odporna dálszey odwłoki mieć nie może/ ále záráżem przestrzegszy sobie dowody/ świádectwá/ y wszytki rzeczy pomocne/ bedźie winien ná żałobe odpowiádáć. A ty odwłoki máią sye rozumieć w sprawách vtćiwych/ gdźie rzecz idźie o dług/ o Jmienie/ co zową in Ciuilibus, Ale w spráwách ktore zową Criminales, gdźieby komu szło o gárdło/ zwłasczá in recenti facto, żadne odwłoki niebywáią dane/ záráżem poki práwo syedźi ná żałobe winien odpowiádáć.

☞ W Krákowie ten iest z dawnego zwyczáiu w odwłokách wźięty postepek/ iże pozwány ná pierwszym roku wysłyszawszy dobrowolne ziáwienie/ bierze sobie do dwu niedźiel ná Rzecznıká/ co mu przes wyrok bywa dano. Potym po czytániu s Ksyąg Sprawy/ iáko było dano ná Rzecznıká/ do drugich dwu niedźiel ná zmowe. A gdy drugie dwie Niedźieli wynidą/ Oprawy sobie czynią obiedwie Stronie po czytániu s Ksyąg oney sprawy/ iáko było dano ná zmowe. Po Oprawách thámże záráżem Powod wedle pierwszey żałoby/ kthorą s Ksyąg da czytáć/ w dobrey woli ziáwi y popráwić może iesli co ma.

Gwar.

Dilatio Rafie

Dylácye podług zwyczaiu Miásthá Krákow.

Dilácia ná Prokurato.

Dilácia ná zmowe.

Dilácia po Oprawách.

Co wysłyszawszy pozwány/ieszcze do dwu niedźiel sobie bierze ná zmowę po opráwách. A gdy ty trzecie dwie niedźieli wynidą/powod głowną żáłobę czyni/to iest onego dobrowolnego ziáwienia/ ktore gołymi słowy ná początku vczynił/ potwierdza Vrzędowymi listy/ świádectwy/y inszymi dowody/kthore ku swey rzeczy nalepsze może mieć. A wysłyszawszy głowną żáłobę pozwána stroná/ ieszcze czás do dwu niedźiel otrzymawa ná odpowiedź: dálsze odwłoki iuż nie idą. Wszákże pozwány ná káżdym tákim stopniu/ może odpowiádáć y swoie rzecz skończyć iesli chce. A dla tego powod ná káżdym Terminie bywa álbo ma być s swoią rzeczą y z dowody gotow/ áby mu stroná odpowiedna gwarem nie záskoczyłá.

Głowna żáłobá.

Dylácya po głowney żáłobie.

¶ Ten postępek ácz ták dálece nie iesth wedle Práwá/ wszákże ile bacżę zá wielkimi potrzebámi á zá ważnymi spráwámi wwiedźion iest w obyczay. Abowiem w Krákowie iáko w przednieyszym Mieyscie w Krolestwie Polskim/miedzy zacnymi osobámi/y o wielkie rzeczy bywáią tákie spráwy/ ná ktore stroná obwiniona/ przes táki czás ieszcze sye ledwie może zgotowáć/ gdy sobie dowody z inszego Krolestwá/ Pánstwá/ z innych Miasth/ z wielkimi nakłády y trudno-

ſciámi iednáć muſi. Ktory poſtepek y vboſzſzych Perſon máło obráża. Abowiem tym czáſem nie przychodząc do ſkończenia Práwá / mogą ſye ſtrony poiednáć / pogroziwſzy ſobie máło Práwem y nakłádem prawnym. Bo vporni Litygantowie thák ſobie czeſto mowią: Chceć ſye práwá zemną/ dam ći go doſtátek / odważyłem ná ćie Sto złotych / nie vſtąpieć kroku. Rzecze druga ſtroná: Y ia go tobie dam doſtátek/odważyłem ná ćie dwie/nieuſtąpieć ná piądź/náuczymy ſye práwá. Ale táki ſpor rzadko ku dobremu przychodźi. Lepſza bywa zgodá bes nakłádow/ trudnośći/zámieſzkánia/ Quoniã dubius eſt ſemper euentus litis. Bo niewiedźieć komu pádnie cetno / komu licho / y iáko ſye długo powlecze Práwo: iákoż czáſem y do dwudźieſtu lat ſye powlecze / niż ku ſkończeniu przyydźie. A thák w tych dylácyách mnieyſzych/ ſtrony rozmyſláiąc to ſobie á pilnie vważáiąc/ mogą ſye zgodźić/ y ieden drugiemu nieco vſtąpić.

¶ Ty odwłoki wyżſzey ták wedle Práwá iáko y wedle zwyczáiu Miáſtá Krákowá opiſáne / záchowywáią ſye tylko miedzy Sąſyády á nie miedzy gośćmi. Aczkolwiek y miedzy gośćmi tyle też idźie odwłok/ ále przes trzeci dźień / nie przes dwie niedźieli. A áppellácya do wyżſzego

Práwá mie,

Práwá miedzy Gośćmi dziewiątego dnia. O czym bedźie niżey przy Appellácyách.

O Wybićiu rozmáitym/ kthorym sye pozwány stánąwszy do Práwá może od spráwy Sądowey wyiąć/ iáko Láćinnicy zową/ Exceptiones.

aks odpor/ wyiećie/ odmowá.

EXCEPTIO, to sye Polskim ięzykiem rozumie/odpor álbo przyczyná iáka słuszna/prze ktorey zá dánie álbo wthoczenie przećiw Personie/może sye kto wybić od spráwy Sądowey. A przynależy Excepcya stronie pozwáney/ iáko replica to iest odpor ná Excepcyą stronie powodney. Spe:Sax:lib:iij,art:16.

Excepcye Práwem Mieyskim wszythkie máią być ná iednym roku żądáne/ ile ich kto ma. Abowiem po odpowiedźi ná żálobę vczynioney/iuż mieystcá niemáią/wszákże niekto-

re y po odpowiedzi mieyſtce máią/iáko gdy ieſth Powod klety/álbo Prokurator fálſzywy. &c.

O dwoiákim wybiciu.

EXcepcya ieſt dwoiáka / Jedna kthora odwłacza tylko ſpráwe ná inny ſłuſzny czás wedle Práwá/ iáko gdy ſobie kto bierze fryſt do Prokuratorá álbo ná odpowiedz. Te Láćinnicy zową dilatoriam exceptionem. Druga ieſt ktora gási y niſzczy ſpráwe/iáko gdy ná cie żáłuie o pewny dług/ á ty mi okázuieſz y dowodziſz iżes mi ſye vſpráwiedliwił / álbos mi przyſyegą wyſzedł: iuż moie żáłobe przeciw ſobie niſzczyſz. Te Láćinnicy zową peremptoriam exceptionem.

EXceptio dilatoria.

EXceptio perēptoria.

Wybićie s ſtrony Powodu.

PRzećiw powodowi ty ſą Excepcye/przes kthorych zádánie / odporna ſtroná może mu nie odpowiádáć / áni ſye s nim w rzecz wdáć. Jeſli ieſt wywołány/ ieſli bezecny/ ieſli klety/ ieſli dźiećie/ álbo sierotá bes Opiekuná/ ieſli márnotrawcá/ktoremu dla łotroſtwá odiete ſą dobrá ku ſzáffowániu/ieſli ieſth ſzalony/głuchy/ niemy bes ſprawce á rzedźićielá ſwego/ieſli niewiáſtá bes Mężá/ álbo Opiekuná ſwego.

Qui est in Magistratu

Wybicie z strony Prokuratorá.

PRokurator ten rzeczy spráwowáć niemoże/ kthory iest klęty / ná potściwości iáką zmázą nárużony/młodszy niż 21 lat/ iesli iesth Ksiądz/ Mnich/ iesli szalony/ iesli o iáki hániebny vczynek obwiniony / iesli od Páná swego nie ma słuszney plenipotencyey álbo poruczenstwá/iáko sye godzi wedle práwá/iesli go v Pręgi bito/iesli wiáry nie chowa/iesli kogo zdrádził. Ktorzy są názwáni iednym Łácińskim słowem Iure priuati, podług wykłádu Specu: Saxon: lib: iij, articu: 16. glos.

Wybicie z strony Sędziego.

SEdzić niemoże/ iesli iest podezrzány/ klęty/ wywołány / krzywoprzysyężcá/ iáką niesławą zmázány / głuchy / szalony / od dostoienstwá dla iákiey szkárádości oddalony/ Heretyk/ żyd/niewiástá/nieprzyiaciel/ od Adwersarzá iáką przyiáźnią/namową/naymem/boiáźnią/obietnicą nákázony / iesli krewny/ iesli niema Páná Bogá przed oczymá/iesli brákuie Personámi. &c.

Wybicie z strony Jurisdycyey.

Pozwány

POzwány ieśli nie iesth pod władzą oney zwierzchności Mieyskiey / gdźie iesth pozwan/może sye wyiąć do práwá swego/iáko iest Ksyądz/ Mnich/Rycerski człowiek/ Student/ oprocz przyczyn wyższey opisánych przy gośćinnym Sądźie.

Wybićie s strony Mocy.

PLenipotencyą ták odbyć może / ieśli iesth niedostáteczna/ ieśli w obec we wszytkich sprawách vczyniona / á rzecz osobliwey mocy ktemu potrzebuie/ ieśli sye też wśćiąga ku iedney cześći spráwy/nie ku wszytkiey. Jeśli tylko podána iest ku czynieniu przećiw komu/ á nie ku broniemu / iáko mowią Láćinnnicy / ad agendum non ad defendendum, álbo ieśli moc iest odietá komu przes Principałá / álbo sam Plenipotent moc dobrowolnie spuśćił.

Wybićie s strony Pozwu.

POzew ták zbić może / ieśli iest ná mieystce nie prześpieczne/morem záráżone/ ieśli w swieto pozwano / ieśli ná dźień swiety rok ná znáczono/ieśli w Láźni/ w Kośćiele/ ná Cmyntarzu/ ná Krolewskim Páłacu. etc.

Wybicie s strony Swiádkow iesth nizey miedzy Sadownymi dowody nápisáne.

Skutek tych wybicia albo odporow.

SKutek y pożytek tych wszytkich odporow ten iest/ iże káżdy przes nie może swa spráwe odwlec/ álbo sye vwiarowáć Persony Sedziego á zwierzchnośći iego/ álbo odpedzić od Akcyey Prokuratorá/ Powod/ Swiádká/ álbo Akcya od Powodu przeciw sobie żádána zágásić/ iáko iest Exceptio peremptoria. Specu: Sax: lib: iij, articu: 16.

O Zágruntowániu spráwy przed Sadem/ co Łácinnicy zowa/ Litis Contestatio.

LItis Contestatio, iest głowney rzeczy gruntowne wtoczenie przed Sad od obudwu stron/ przes żáłobe y odpowiedź. Narratio em̃ cum contradictiõe faciunt litis cõtestationẽ. S.S.li:ij, ar:2.

Co to iest

Co to iest wdáć sye w Prawo.

GDy ktho wysłyszawszy żałobe / przeciw niey vczyni odpowiedź / iuż sye wdawa w Práwo / iáko zową litem conteſtatur, ápprobuiąc y dawáiąc mieyſtce zwierzchnośći Sedźiego nád sobą / od ktorego sye iuż wyymowáć niemoże. Nam per litis conteſtationem Reus ſubíj‑citur Iudici. Wszákże wtey mierze nie ledá rzecz ſtrony odporney zá odpowiedź ma być poczytaná / ále tá tylko / ktora ieſt práwie ná żałobe vczyniona. Abowiem poki sye kto odpowiedźi zbrania / przes iáki odpor / ieszcześ nie odpowiáda. Quàm diu me non debere reſpondere defendo, tam diu non reſpondeo. Ná przykład / gdy ná mie żáłuieſz o dług / á ia powiádam iżeſmy obádwá innego Práwá / y żądam być odeſtan do ſwego Sedźiego / tu ieſzcze nie ieſt odpowiedź / ále zbrániánie odpowiedźi. Specu: Saxon: lib: íj, articu: 9. Et lib: iíj, artic: 30. A ták w tey mierze pozwány kiedy sye niechce s powodem wdáć w práwo / ma pilno báczyć / co ma mowić / áby mowá iego nie byłá poczytaná zá gruntowną odpowiedź ná żałobe. Bo práwą odpowiedźią ná żałobe / Pozwány iuż sye wdawa w rzecz / y ap‑

probuie nád sobą zwierzchność onego Sędziego/ przed kthorym sye sądźi/ y oná spráwá spada po nim ná ieg° dźiedźice/ iż muszą ná mieystcu iego odpowiádáć. Per litis enim contestationem perpetuatur actio, fitq; transitoria ad hæredes.

GDy sye kto v Sądu ná swey powieśći omyli/ iże nie z vmysłu rzecze/ może sye popráwić bes szkody swey. Spec:Sax:lib:i, art:61.

KTo poczyna odpowiádáć/ á spráwá by sye niestkoniczyłá/ ále ná inny czas byłáby odłożoná: iesli ná on czás z odkłádu przypádły pozwána stroná niestánie/ iuż iáko pokonána vpáda w swey rzeczy. Spec:Sax: lib:ij, articu:9.

O spolnym obudwu stron vspráwiedliwieniu przed iednym Sędźiem/ co Łáćinnicy zową/ Reconuentio.

REconuentio sye rozumie/ gdy stroná odpowiedna wysłyszawszy żałobę/ żąda przed odpo-

wiedźią swoią/áby sye mu też Powod vspráwie dliwił w tym o co by go też potym winił.

Postępek około spolnego vspráwiedliwienia.

W Tey spráwie o spolnym vspráwiedliwieniu podług Práwá Mieyskiego táki postępek iest/ gdy ná mie ktho żáłuie y przykażą mi odpowiádáć: tedy przed odpowiádánim będę pytał/ ácz mi sye też Powod niema vspráwiedliwić o co bym go obwinił. Skaże Sędźia iże sye będźie powinien vspráwiedliwić. A ták gdy iuż obwiniony spráwi sye powodowi/ y będźie wolen od niego/ támże też może ná powodną stronę żáłowáć. Specu: Saxon: lib:i, articu: 61. Wszákże w pewnych spráwách thámże opisánych spolne vspráwiedliwienie nie bywa przed iednym Sędźiem/ zwłaszczá w spráwách Duchownych/ o Wiáre/ o Dźiesyęciny/ o podawánia Beneficyy/ o Małżeństwo. &c. in causa depositi

Ubi quis aliquem convenerit ibi licite etiam reconveniet.

PErsony Duchowne/ iáko Ksyężá/ Mnißy/ ieśli przed Práwem Swieckim ná kogo żáłuią/ támże też obwinionemu powinni odpowiádáć/ o co by ná nie żáłował/ krom rzeczy

wyższey ná-

Fideiussoriem statuere tenebitur si qui ibidem bona aut haereditatem non habeat SS. libro 3 art 13,

wyższey námienionych Práwu Duchownemu włáśnie przynależących. Specu: Sax: lib:i, art:61.

Rękoiemstwo w spolnym vspráwiedliwieniu.

Odporna stroná wysłyszawszy żáłobe/ może żedáć od Powodu / ktory nie iest osiádły/ rękoiemstwá o to áby mu sye też vspráwiedliwił/ oco by mu wine dał/ y o nakłády áby mu ie zápłácił/ gdźieby Práwem nic ná nim niewygrał. Powod thez może żedáć rękoiemstwá od obwinioney strony nie osyádłey o dostánie práwá/ o nakłády/ y o dosyć vczynienie rzeczy osądzoney. Spe:Sax: lib:i, arti:61. Et lib:iij, artic:13.

O Opráwách.

Opráwy zową przestrzeżenie w práwie obudwu stron/ ták powodney iáko odporney. Powodney przed głowną żáłobą/ Odporney przed głowną odpowiedźią. Kthore opráwy obiedwie stronie

mogą sobie vczynić ná iednym roku iesli chcą tym sposobem.

¶ Naprzod Prokurator Powodney strony będzie pytał ná práwie. Acz iego Principała opráwy niemáią doydź / álbo co iest wedle Práwá. Skaże mu Sędzia ták. Gdyż Prokurator strony Powodney w czás y w godzinę żąda sobie opraw w spráwie swoiey potrzebnych / tedy go máią doydź wedle práwá. A ták Prokurator Powodney strony po pierwsze to sobie opráwi / iesli by rzeczy swego Páná do konicá przewieść niemogł / áby on przes wtorego / trzeciego / czwartego / y tyle ile by było potrzebá Prokuratorá / álbo też sam przes sye zá porádzenim y lepszą spráwą rzecz swoie dokończyć / y ku skuthkowi przywieść mogł. Skaże Sędzia iże co Prokurator strony powodney wedle biegu Práwá nászego Mieyskiego Máydeburskiego sobie opráwia y przestrzega / tho go ma doydź wedle Práwá.

¶ Wtore tenże Prokurator przestrzeże y opráwi sobie / áby wedle swey potrzeby mogł mieć słuszne odwłoki ku okazániu dowodow swoich / ná odstąpienie / ná porádzenie / świádectwá żywych ludzi / Aktá / Listy Krolewskie / vczliwey Rády / Gáynego Sądu y wszelkiego vrzedu /

tak tego iako innego Krolestwa y Pánstwa/ regestra/ Cyrografa/ y wszythki inne dowody iakim kolwiek obyczáiem ku swey spráwie przynależące. A gdy to sobie w czás y w godzinę przestrzeże/ będzie pytał ná Práwie. Acz by tego on y Principał iego otrzymác niemiał/ álbo co by było ná Práwie. Skaże mu Sędzia / iako iesth wyszszey opisano.

¶ Trzecie tenże Prokurator opráwi y przestrzeże sobie / iesli by co nowego álbo trudnego od strony w odpowiedzi vsłyszał / áby mogł mieć frist álbo czás ná zmowę/ná porádzenie do dwu niedziel s swym Principałem. Co też przes skázánie Sędziego otrzyma. Tymże obyczáiem stroná odporna álbo iey Prokurator Opráwy sobie vczyni/áby go też to wszytko doszło/co stronę powodną / iesliby co nowego przed żałobą y po żałobie vsłyszał/áby mogł mieć ná porádzenie do dwu niedziel/y inne wszytkie rzeczy w opráwách powodu opisánych.

W zápisániu thákich Opraw/Pisárze wiele kroć sye niepotrzebnie báwią / gdy ty wszythki przestrzeżenia wypisuią. Ale dosyć iest ná tym gdy ták zápisze. Decretum est parti Actoreæ, omnes reformatiões, iuxta cursum Iuris Teutonici Maydeburgeñ, permitteñ esse de forma Iuris. Decretum est

cretum est

cretum est quoq; parti respondenti. &c. Abowiem iuż zá tym skazánim/ krotko sye wszythko zámknie co kthorey stronie iest potrzebá wedle biegu Práwá Máydeburskiego. A iże Opráwy máią być czynione/ nápisano Iure Municip: articu: 23. glos. quæstione prima de Gerada.

Po Opráwách stroná odporna / álbo głowney żáłoby słucháć ma/ álbo dobrowolne ziáwienie zá głowną żáłobę przyiąć. Co vczyniwszy może od powodu żędáć Gwaru/ ieśli chce.

O Gwarze.

GWar iesth nieiákie wedle Práwá rękoiemsthwo álbo zástąpienie/ná żądánie pozwáney strony / od Powodu vczynione / dla vwiárowánia iákiey szkody y trudnośći.

Gwar iáko bywa czynion.

GWar thym sposobem bywa czyniony. Prokurator pozwáney strony wysłyszawszy dobrowolne ziáwienie/álbo głowną żáło-

Są niektorzy Prokuratorowie / kthorzy od strony pozwáney spráwuiąc rzecz żądáią od Powodu/áby obreczył Gwar/ gdy go vczyni/co iest od nich wymyslono nie wedle práwá/ Ale złym vmystem / áby Stronę Powodną od spráwy swey odegnáli. Abowiem tym obyczáiem vbogiego człowieká/ gdy niema kthoby zań Gwar obreczył/łacwie od spráwy iego odżenie. To tedy ponieważ iest zwielkim vbliżenim spráwiedliwośći / á nie według Práwá / niema być dopuszczono/ áni w obyczay wwodzono.

O Odpowiedzi.

Odpowiedna stroná ma pilnie báczyć / áby swey niewinnośći y spráwiedliwośći mądrze/z dobrym rozmyslenim / y z dobrą porádą broniłá / áby sye głupią swoią odpowiedźią niezáwiodłá. A dla tego bespiecznieу iest mieć Rzecznıká spráwnego/á ktemu cnotliwego. Abowiem przes swoie niebáczną odpowiedź łacwie może w błąd wpáść/y ku szkodźie sye przywieść. Specu: Saxo: lib:1,artic:62.

Odpowiedź Dwoiáka.

ODpowiedź po żáłobie iest dwoiáka. ¶ Jedná gdy sye pozwány zbrania áby nie odpowiádał. A to w ten czás bywa/ kiedy przeciw powodowi odpor ma/ iż iest powołány álbo klety/ álbo sierotá bes Opiekuná/ álbo iż ná dzień swiety od niego iest pozwány/ álbo iż oná spráwá byłá przed thym v Sądu/ y skończyłá sye przes wyrok álbo przes vgode/ álbo iż sye rzecz toczy przed tym Sedziem/ pod ktorego władzą stroná odpowiedna nie iest/ álbo kiedy Powod nań żáłuie iezykiem ktorego on nierozumie. Abowiem sądownie żaden niema być przymuszon ku odpowiedzi/ áż by dobrze wyrozumiał co mu żądáią/ y o co nań żáłuią. Wszákże Powod może innym iezykiem żáłowáć/ á pozwány też innym odpowiádáć/ w ten czás gdy sye obádwá rozumieią/ álbo przes sye/ álbo przes swoie Rzeczniki. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 71. Y zá innymi odpory wyższey przy mieystcu o Wybiciu opisánymi/ s kthorych gdy pozwány iedne álbo wiecey ma/ może sye obronić áby nie odpowiádał. ¶ Druga iest odpowiedź/ gdy kto práwie á gruntownie ná żáłobe odpowiáda/ przes co sye iuż s Powodem w rzecz wdawa/ iáko mo-

Żaden nie ma bydz przymuszon,

wią litem contestatur. Spec: Saxo: lib:ij, arti:30.

KTo pocznie ná żałobe odpowiádáć á sprá- wá sye nieskonczy/ále będzie ná inny czás odłożoná/ potym by ná dzień z odkłádu przypá- dły niestánął/tedy iuż ten to ktory począł odpo- wiádáć/ma być zá przekonánego skazan. Specu: Saxon: lib:ij, artic: 9. Ale wyszszey o tym.

Lizsze magis ere: dunt respondenti quam pr ærulanti SS. libro 1 art: 15

ODpowiedney stronie práwo záwżdy iest przychylnieysze niż Powodowi. Iure Mu- nicip: articu: 35. et 38. glos. A s tądże iesli by kto był o złoczyństwo poiman / á nie ná swieżym vczynku iáko mowią nie zá gorącá / tedy obwi- niony bliszszy iest sye odwieść/niż by go kto miał pokonáć. Ius enim fauorabilius est ad conseruan- dum quam ad condemnandum. Iure Municip: Articu: 32.

O Dowodziech/ktori- mi strony swoie rzecz v Sądu twierdzą.

DOwod przeciw stronie ná Sądzie by- wa rozmáithym obyczáiem / przes

Swiadki/

świádki/przes włáſne ſtrony obwinioney zezná-nie/przes Vrzedowe liſty/ przes przyſyege.

O Swiádkoch.

Swiádek ieſt Perſoná po-zwána/ ktora świádectwo prá-wdy wydawa ná Sądzie pod Przyſyegą.

Dowod pierwſzy.

¶ Káżdy świádkiem bedzie/ kto-rego ſłuſzna przyczyná od tego nie odwiedzie.

Przyczyny prze ktore kto niemoże ſwiádczyć.

PRzyczyny od Swiádectwá odwodzace ty ſą. ¶ Naprzod látá/s ſtrony młodośći ktoby był młodſzy niż czternaśćie lat/ ná wydá-nie świádectwá niema być przypuſzczon. A to ſye ma rozumieć w ſpráwách vtćiwych / o dług álbo o Jmienie. Ale w Spráwách hániebnych/ gdźie idźie komu o cześć álbo o gárdło / żaden ś-wiádectwá wydáć niemoże/ktory by był młod-ſzy niż dwádźieśćiá lat. ¶ A s ſtrony Stárośći/ kthoby miał ſyedmi dźieſyąt lat / świádczyć nie-

Młody.

Stáry.

 może. Slu-

Sługá. | może. ¶ Sługá thez zá Pánem swiádczyć niema/ dla tego ize zá boiáznia Páná swego/ czesto kroć prawdy zámilczeć musi. ¶ Niewiásty tez swiádczyć niemoga/ Abowiem ony sa odmienne w słowiech / á swiádectwá rozne wydawáia / y zadna ich spráwá Sadowna bes Opiekuná nie iest wazna. Jáko tez przeciw temu/ swiádectwem niemoga być pokonáne/ Bo ony nieumieia sye szkody vwiárowáć/ y práwá vmieć nie sa powinny. Specu: Saxon: lib: i, artic: 46. Wyiawszy by w spráwie o Mezoboystwo/ álbo iesli by co przeciw rzeczy pospolitey ktora broilá: tedy swiádkámi može być pokonána. Može sye tez odwieść syedmia swiádkow / obwiniona o złoczynstwo/ iesliby byłá dana ná rekoiemstwo. Iure Munici: artic: 22. 91. Spec: Saxo: lib: i, artic: 21.

Niewiásta. xB

Bezecni. ¶ Bezecni/ Krzywoprzysyezce/ złodzieie / łotrowie/ ktorych v Pregi bito/ álbo sye od tego odkupili. Lupiezce/ Swietokupcy/ zdrayce/ błaznowie/ Mezoboyce/ wywołánie do roku y do sześci niedziel cierpiacy/ swiádkowie przenaieci / y pospolicie ktorzy iaka szkárádościa zyćia sa pomázáni/ Abowiem hániebnym ludziom wszytki vtciwe spráwy bywáia zábronione. ¶ Thez nie swiádczy vbogi sprosny/ to iest/ ktoryby był kosterá/ pijánicá/ nierzadny/ dla thego ize táki bywa

xB vbodzy łotrowie.

podezrzány/

podeźrzány / by niebył przenáiety. ¶ Żydowie / Pogáni / Odszczepiency / nie mogą być swiádkámi przećiw Krześciánom. A iesliby sye przydáło iżeby Żyd miał swiádczyć przećiw Krześciáninowi / to ma vczynić ze dwiemá Krześciány y z iednym żydem. A Krześcianin przećiw żydowi może swiádczyć z iednym Krześciáninem / iáko iest wyszszey o tym. A kthoby swiádkowi iáką niegodność ku swiádczeniu zádał / tákiey ma zárázem dowodźić. Spec: Saxo: lib:i, artic:51. glos.

Żydowie / Pogáni / Heretikowie.

Czás wiedzienia Swiádkow.

Swiádki kożdy wieść ma wdawszy sye iuż w Práwo: wszákże gdźieby tego byłá słuszna przyczyná / może ie przed thym wieść / iáko gdyby sye bał / áby swiádek nie zmárł / álbo iesli stáry / iesli chory / álbo sye ná Woyne gotuie / y dla innych przyczyn / o ktorych pisze Alcyatus. A komu skażą dowod ná swiádki / bedźie miał sześć niedźiel ku wiedźieniu ich. Może ie też zárázem wieść iesli chce. Iure Municip: articu:75. A gdy by ná Roku náznáczonym zámieszkał ich wieść / vpada w swey rzeczy / y Sedźiemu wine przepada dla swego kłamstwá / iż thego nie dowiodł ná co sye brał. Specu: Saxon: lib:i, arti:53.

Wszákże może sye założyć pomocną rzeczą / ktorey bedzie powinien potwierdźić przysyegą/iesli mu stroná wiáry w tym nieda. To vczyniwszy otrzymawa ieszcze dwie niedźieli ku wiedźieniu świádkow. Dálszey odwłoki iuż mieć nie może. Iure Municip: articu: 32.

Wiele ma być Swiádkow.

W Káżdey spráwie dosyć iest mieć dwu álbo trzech świádkow/wedle pismá świetego: In ore duorum vel trium, stat omne verum testimoniũ. Wszákże w pewnych spráwách wedle práwá potrzebá ich wiecey/iáko w spráwách hániebnych/w spráwách po vmárłey rece/ Spec: Saxon: lib:i, articu: 6, trzebá syedmi świádkow. A świádectwem iednego żaden niebywa pokonan/wedle pospolitey powieśći/ Vox vnius, vox nullius. Wszákże w spráwách kthore nie niosą wielkiey szkody/y iednemu Swiádkowi wiárá bywa daná/ iáko Pásterzowi około szkody/ ktorá by sye przes bydle w stádźie sstáłá. Abowiem częstokroć sam przy pásyeniu bywa. Specu: Sax: lib:ij, articu: 54.

Obyczay wiedzienia Swiádkow.

KTo thedy chce wiesc swiadki / ma ie pozwac / y strone przeciw kthorey swiadki wiedzie / aby tego przysluchala. A gdy iuz na roku stana / Powod opowiedziawszy ie / bedzie zadal aby byli do Kola ku mieystcu Sadowemu wpuszczeni y wysluchani. Potym swiadkowie kazdy z osobna ku wysluchaniu przykladem Daniela Proroka ma byc przypuszczan / A niz pocznie swiadczyc / tedy na roskazanie Sedziego albo Starszego Przysyeznika / przysyeze thymi slowy. Ia .N. przysyegam Panu Bogu wszytke prawde powiedziec w tey sprawie / kthora iest miedzy tymi .N. N. stronami. A they prawdy niechce taic dla przyiazni / nienawsci / darow / tak mi Boze pomagay. Albo miasto takowey przysyegi / iako w Krakowie ten iest obyczay / z roskazania Starszego Przysyeznika / podniesye dwa palca y zas spusci / potym starszy Przysyeznik rzecze swiadkowi / zachowawszy vczciwosc kazdemu wedle stanu iego. Pod ta Przysyega ktoras vczynil ku Panu Bogu y ku Vrzedowi / abys w tym Prawde zeznal / o co iestes pozwan / y inne napominanie moze vczynic wedle swey rostropnosci: wiodac go ktemu / aby prawde zeznal wedle Pana Boga y sumnienia swego. Po takim vpo-

Daniel: xiij.

Przysyega Swiadkow.

kim vpominániu Swiádek bedźie powiádał/ á Pisarz ma pilnie spisowáć wszytki słowá iego. A gdy sye iuż wszyscy swiádkowie odpráwią/ Pisarz ná żądánie Powodu bedźie zárázem iáwnie czytał ich swiádectwá.

O Pytániu przy słuchániu Swiádkow.

PRzy słuchániu Swiádkow niekthorzy ten obyczay chowáią / co theż iest wedle Prawá Specu: Saxon: lib: ij, articu: 22, iż Sedźia pyta od Swiádkow/ mieysthcá/ czásu/ godźiny/ kiedy sye tá spráwá działá o ktorey swiádczy / iesli też to sam widźiał álbo o tym słyszał/ y innych okoliczności/ktore stroná powodna Sedźiemu potáiemnie dáie ná kárcie spisáne wedle żáłoby á potrzeby swey/ co Láćinnicy zową Interrogatoria. Ale ten obyczay nie wszedy chowáią/iuż ná tym Sedźia y stroná przestawa/kiedy swiádek obowiązany przysyegą swiádczy wedle Sumnienia swego to co nalepiey wie w oney spráwie. Wszákże ná długą powieść swiádkow Sedźia niema sye ogledáć / ále rzeczy tylko gruntownieysze obáczáć/á ku spráwie o ktorą przą idźie pilnie á bácznie stosowáć. Pisze Alcyatus.

Odmowy przeciw swiádectwu.

ODmowy w swiádectwie moga być náprzeciw tym personam/ ktore sa wyszszey opisáne. Miedzy kthore też poczytáia Mnichá/ Ksyedzá/ y niewiásty/ iże swiádczyć niemoga/ wszákże w pewnych trafunkách swiádcza/ iáko gdy rzecz iest o dzieciećiu/ iesli iest krzczone/ iesli sye żywo národziło álbo nie. Spe:Sax:lib:1,ar:33.

Ktore swiádectwo bywa ważne.

SWiádkowie iesli sye w powieśći swey zgadzáia/ tákie ich swiádectwo bywa ważne/ á żadney odmowy niemász przeciw niemu. A gdyby sobie w rzeczy przeciwni byli/ żadnemu wiárá niebywa dána.

SWiádek iesli sam sobie w swey mowie iest przeciwny/ álbo w iednym prawde powie/ á w drugim nieprawde/ tákowy bywa od Sadu odłaczon.

POwiesć Swiádkow watpliwa/ záwżdy przes thego/ przeciw komu swiádectwo iest wiedziono/ ma być wykłádaná. Abowiem

kto czego

NB Mnich. Ksi[...] niewiasta [...] być niemoga

NB swiadectwo [...] ważne [...]

NB

kto czego dowodzi / ma iáśnie á otworzyście bes żadney wątpliwośći dowodźić / gdźieby ináczey było / thedy on dowod trudny á wątpliwy nic nieważy. Specu: Saxon: lib: i, articu: 15. glos.

B-O

O świádectwie Dłużniká przećiw Credytorowi.

DLużnik gdy mieni iże dług swemu Wierzyćielowi zapłáćił / ma tego dowieść sámotrzeć zedwiemá świádki / ktorzy przy zapłáćie byli. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 6.

IAkim dowodem Powod náprzećiw obwinioney stronie długu álbo inney swey żáłoby podpiera / Tákowym odwodem obwiniony / przed długu / bronić sye ma. Ná przykład przećiw obligácyey vrzednie zápisáney / quitem vrzednie zápisánym / przećiw Cyrográffowi / quitem własney reki / álbo też vrzednym. Przećiw Swiádkom / świádectwem tyle Person ile ich Powod miał. A gdźieby thego obwiniony nie okazał / tedy wedle dowodu Powodowego w swey rzeczy vpada. Ale przećiw tákiemu porządkowi Práwá / tymi czásy dłużnikowi o dług Cyrográffem zápisány przysyege sámotrzećiemu

dopuszczáią. Z kąd przychodźi iże Cyrograffy máłey wagi bywáią/ nád kthore ku dowodowi niewiem możeli być co ważnieyszego. A złego sumnienia dłużnikowi/nic niełatwiey iedno zapłáte mienić/ná przysyegę sye brać/ powiádáć iż zádźierżány Cyrográff / A ku swey Przysyedze dwu chłopu álbo ile potrzebá sobie ziednáć y przenáiąć / kthorzy áni ná Bogá áni ná swe sumnienie niebáczac/tylko propter mammona iniquitatis s nim krzywoprzysyegáią.Acz niektorzy powiádáią iże s tákimi chłopy ku przysyedze dobrze iest / gdy Credytorowie czestokroć wziąwszy zapłáte wedle Cyrográffu od dłużniká swego / Cyrográff v syebie zátrzymawáią. Ale tá potrzebá v thákich krzywoprzysyeżcow niechay mieystce ma. Wszákże dłużnik ktory ták niedbáły iest/iże zápłáciwszy dług / zapłáty swey od Credytorá quitu niebierze / gdyby raz álbo dwá tákową niedbáłosć s swą szkodą odniosł / był by potym w swey spráwie czuynieyszy. Abowiem co iest łatwiey iáko quit nápisáć? á ku zápłáceniu żadnego przystoynieyszego dowodu nieiest przeciw Cyrográffowi/ iáko quit álbo własną reką álbo vrzednie nápisány: powiáda Justinianus/ Nihil tam naturale est, quàm eodē genere quodq; dissoluere quo colligatum est. Z ktorey Senten-

cyey Iustynianowey okázuie sye / iże dowod zapłáty przeciw Cyrográffowi nie przes swiádki/ ále przes quit ma być. Ale to medrszych rozsądkowi niechay bedzie zostáwiono.

GDy Powod gołymi słowy żáłuie/obwiniony z żáłoby iego Przysyegą sye swoią wybiie.

O Wyznániu Pozwánego.

Dowod wtory.

WYznánie/ iest pewna á iásna odpowiedz álbo zezwolenie strony odpowiedney ná żáłobe strony Powodney / przed właśnym Sedziem vczynione.

SKutek zeznánia ná Sądzie ten iest/iże odporna stroná/gdy zeznánie vczyni/iuż powod od potwierdzenia swey żáłoby bywa wolen. Vbi enim adest Rei confeſsio, non est neceſsaria Actoris probatio.

Obwiniony

OBwiniony z zeznánia swego iuż bywa mian zá przekonánego. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 18. & 22. glos. (.) (.)

ZLoczyńcá gdy swoy zły vczynek zezna / ma być wedle przewinienia skazan/wszákże tho zeznánie/ gdy sye wściąga ku karániu ná gárdle/ ma być nie poniewolne/nie mekámi wydławione/ ále dobrowolne przed Sądem. Wyiąwszy by przed mekámi były inne pewne licá álbo znáki onego złoczyństwá zeznánego. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 18. O czym iest w czwartey cześci.

Wyznánie kiedy nie iest ważne.

ZEznánia ty nie są ważne. Naprzod gdy sierotá kromia Opiekuná zeznawa. Abowiem sierotá wedle lat niewie co czyni. Kto thez zeznawa zá boiáźnią śmierći álbo mąk/wyiąwszy by w onym zeznániu trwał. ¶ Item/Kto zá sobą ku swemu pożytkowi zeznawa. Szalonego zeznánie też nic nieważy. ¶ Item/Z omylnośći iákiey vczynione / á s tądże czásem przed skazánim może być odmienione. ¶ Item/Obwiniony o cudzołostwo/ gdy iest przes przyrod-

nych narzedow ktemu / zeznánie iego nic nieważy. ¶ Item/Zeznánie kthore by było przećiw Práwu.

O Listiech.

Dowod trzeci.

LIst / iest pisánie Vrzedowe ku wywiedzieniu á potwierdzeniu iákiey Spráwy vczynione. Tákowe listy Łáćinnicy zową czworákim názwiskiem/ Instrumenta, documenta, munimenta, probationes, dla tego iże stroná przes nie w spráwie swey bywa náuczoná / vpewnioná / y przećiw swemu Adwersarzowi obronna.

O iawnych y osobliwych Listiech.

LIsty są dwoiákie / Jáwne y Osobliwe. ¶ Jáwny List iest/kthory reką iáwnego Pisárzá bywa nápisány álbo podpisány / álbo pieczecią Vrzedową zápieczetowány. Kthory thez pod Jmieniem Sedziego bywa widimowány/to iest przepisány. Nád to ktory v Sadu przy Aktach bywa pisány. Ktory tez ma w sobie pod=

bie podpisánie trzech álbo dwu świádkow/choć by od osobliwey Persony był nápisány. W tey liczbie poczytáią Ksyęgi z Mieyskiey Cancellá-ryey vkazáne zá wyznánim Sędziego álbo Pi-sárzá iż Mieyskie są. Też káżde pisánie ktoremu wedle zwyczáiu mieystcá bywa wierzono/ zá iáwne bywa poczytano.

¶ Osobliwy záśye List iest/ktory od osobliwey Persony/nie iáwnego Pisárzá reką bywa pisá-ny/iáko iest Cyrograff/Ausczug/Missywy. Jáwnemu Listowi bywa wiárá daná/ále ták iesli sye ná nim fálsz iáki nie okaże. A s tądże Li-sty gdy do Sądu bywáią przyniesyone/ pilnie máią być obaczone y czytáne/ iesli thám co nie-mász wyskrobánego/álbo miedzy Liniiámi pisá-nego. A iesliby Literá ná mieystcu szkodliwym byłá odnowioná/ kthora by iákie podeżrzenie przynosiłá/táki list má być odrzucon. Specu: Sa-xon: lib: ij, artic: 42. Osobliwemu też Listowi dáią wiáre w ten czás/gdy bywa vkazány prze-ciw onemu kthory ij pisał/ á nie przy sye pisánia swego. Abowiem ktho sye przy iż nie iest pismo iego/táki ma przysyądz sámotrzeć/ iż ono pismo nie iest iego/áni pieczeć iego/áni kiedy było: Gdy to vczyni/ będzie wolen. Specu: Saxon: lib: i, ar-ticu: 15. glos. in fine. Wszákże wedle Práwá Du-

chownego y Cesárskiego / táki bywa pokonány przes swiádki y przes przyrownánie Liter.

O Pieczeciách.

Pieczeci są dwoiákie / Jedny ważne / kthore do listu przyłozone potwierdzáią wszelką Spráwe / iáko są Pieczeci Krolewskie / Mieyskie / y wszelkich Person ná Vrzedzie bedących / w spráwách ktore sye przed ich Sądem toczą. ¶ Drugie nie ważne / kthore żadney rzeczy wieczney potwierdzáć niemogą / iáko są pieczeci osobliwych Person.

Pieczeć troiákim obyczáiem bywa nágániona. ¶ Naprzod / iesli napis ná niey iest prawie zágłádzony. ¶ Wtore / iesli pieczeć nárzezána albo nałamána. ¶ Trzecie / iesli nikomu nie znáioma. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 42. Et Sum: Ray.

O Przysyedze.

WRzyſyegá komu ieſt ná⸗kazana / ma ią vczynić wedle ſu⸗mnienia dobrego/áby iáko w ſer⸗cu rozumie / ták vſty wyznał / z dobrym rozmyſlenim/zdobrą bá⸗cznoſcią/ ſpráwiedliwie: Aby nie obráźił przod⸗kiem páná Bogá/biorąc Imie iego ná dáremno/ potym bliźniego ſwego/ vſzkadzáiąc go nieſprá⸗wiedliwą przyſyegą ná máietnoſci iego/ná oſtá⸗tek Sumnienia ſwego / potąpiáiąc ſam ſyebie. Ma ná ten czás mieć ná dobrey bácznoſci Przy⸗kazánie Boże / Nie bierz ná dáremno Imienia Bożego. Abowiem kto bierze ná dáremno Imie Boże/ á ſwego fáłſzu nim potwierdza: pewna á nie omylna rzecz ieſt/iż pomſty od Bogá nie vy⸗dźie. Nápiſano w Zakonie Bożym: Non habe⸗bit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit no⸗men Domini Dei ſui fruſtra. A mimo to wedle Práwá/ Krzywoprzyſyeżcá oſtawa ſye beze⸗cnym/a ku swiádectwu y ku żadnemu doſtoień⸗ſtwu nie bywa przypuſzczon. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 11.

Dowod czwarty.

Exo: xx.

Przyſyegá iáko ma być oddaná.

PRzysyegá wedle żáloby ma być oddána. Iure Munici: artic:98. ¶ Ná przykład/iesli kto o dziedzictwo iest obwinion / ták przysyeże. Iże dziedzictwo o kthore iestem obwinion mam od tego .N. kupione/álbo dárowáne/álbo s spadku Oyczystego dostąpione. etc. ¶ A iesli o Mężoboystwo/tedy táką rotą przysyeże. Jákom iest obwinion przes tego .N. iże bym przyiáciela iego álbo brátá .N. zábił/álbo ránił/tego vczynku nie iestem winien. Ták mi Pánie Boże pomagay. ./. ./. ./. ./.

Przysyegá Swiádkow twierdzących glowną przysyege.

PRzysyegá Swiádkow kthorzy drugiego Przysyege potwierdząć chcą/ktorych Łácinnicy zową Compurgatores, tháka ma być. Przysyegá ktorą vczynił ten .N. około dárownego Jmienia / álbo zádánego sobie Mężoboystwá .N. iest prawdziwa y sprawiedliwa. Ták mi Pánie Boże pomagay. Dla tego ći społem przysyegáiący máią być tákowi/ktorzyby dobrze ználi tego zá ktorym przysyegáią/ y záchowánia iego dobrze byli swiádomi / áby táką przysyegą swoią Páná Bogá y sumnienia swego nie obrá-

żili. Specu:

źili. Specu:Saxon: lib:1,articu:39. Nie z onych liczby/ ktorzy snadź zá koffel piwá á zá pare groszy przysyegliby iż Bogá niemász ná niebie / nie rozważáiąc sobie co iest przysyegá/ á iáko Pan Bog krzywoprzysyeżce srodze záwżdy karał / y karze. O czym dosyć swiádczą Historie / ták pismá swietego iáko y swieckie.

Przysyegá Pomocnikow.

PRzysyegá onych kthorych winuią / iże by mieli dáć przyczyne złego vczynku/ tháka bywa. Jáko mie winuią iżebym ia ku temu meżoboystwu rády y pomocy dodawał / y miał bym o tym wiedźieć/ tego nie iestem winien/ták mi Pánie Boże pomagay. A oni zás kthorzy s nim przysyegáią / thák będą mowić. Przysyegá kthorą ten vczynił / iże niebył ku pomocy temu Meżoboystwu / iesth spráwiedliwa y prawdźiwa. Tákowe wszythki przysyegi máią być wedle skazánia/ wedle żáłoby/ odmieniwszy rzecz y Persony/ co ma być odmieniono.

O Przysyędze ná Roku nie oddáney.

JEsliby ktho Przysyegi sobie o cokolwiek

rzenim/Sedziemu wine przepádnie. Dáley bedzie pytał Prokurator/iáko do znáku meki Páńskiey Principał iego ku oddániu przysyegi przystepić ma. Skaże Sedzia / iż pokleknawszy. Spyta ieszcze/ácz iuż czás położyć pálce ná znáku meki Páńskiey. Skaże Sedzia/iże czás. Tu mamy wiedzieć/ieśli Mężczyzná przysyege przed Sadem vczynić ma : słusznie może pálce ná Krzyżu położyć/y ziać bes dozwolenia Sedziego. A przes to nic nie vtraca/y Sedziemu winy nieprzepada. Iure Municip: Articu: 97. Dáley Prokurator bedzie pytał / ieśli iuż czás przysyege oddáć. Skaże Sedzia/iż czás. Przytym Prokurator tey strony ktora ma przysyegáć/gdy iuż ták ku Przysyedze bedzie spráwioná / może słusznie bes winy prosbe vczynić do Strony Przysyegi przysłucháiacey/áby iego Principałowi przysyegá byłá odpuszczoná. Ktora ieśli sprzyzwolenim Sedziego bedzie odpuszczoná : thedy iuż stroná bedzie wolna od tego o co byłá obwinioná / y winy Sedziemu nie bedzie winná dáć. A ieśli Przysyegá bes przyzwolenia Sedziego bedzie odpuszczoná (Abowiem snadź Sedzia rzecze / możesz odpuścić przysyege práwu memu nieszkodzac) thedy Sedziemu wine da. Iure Municip: Articu: 98.

Ieśli by

¶ Jesli by zás stroná przysyegi odpuścić niechćiáłá / bedzie ią powinien vczynić wedle Dekretu y żáłoby/iáko iest wyszszey opisano. A wypełniwszy słusznie przysyege/ bedzie Prokurator pytał ná práwie. Acz iuż słusznie y wedle biegu práwá przysyegá iest wypełnioná. Skaże Sedźia/iż słusznie y wedle práwá. Dáley bedźe pytał/ácz iuż czás z znáku mekiPáńskiey pálce ziąć. Skaże Sedźia iż czás. Pothym bedźie pytał/ ácz iuż czás wstáć. Skaże iże czás. Ná ostátek spyta/iesli iuż o te rzecz o ktorą był od strony obwinion / ma mieć iákie vćierpienie. Skaże Sedźia. Gdyż o tho .N. w swey odpowiedźi mienił iż tego niewinien / y Przysyege iemu przysądzoną wedle práwá oddał/dla tego ma być wolen od spráwy tákowey / y żadnego dáley o te rzecz vćierpienia niema mieć wedle práwá.

☞ Ten Postepek około Przysyąg ná wielu mieystcách iest abrogowány / ná wielu go theż przystrzegáią/ á ile ia bacze/dobrze to czynią. Abowiem ty Ceremonie/ ktore sye tu dźieią przes pytánia y skázowánia / mogą drugiego sumnienie zmiekczyć/ku skrusze przywieść/ y od przysyegi odwieść/ktore iednák nigdy niebywáią bes obráżenia Máiestatu Bożego z iedney Strony/

álbo tey kthora wiedźie ná przyśyęgę / iż źle wiedźie / álbo tey kthora przyśyęże / iże źle przyśyęże. Chowáią w innych stronách większe przy tym Ceremonie: iáko gdy kto ma przyśyądz / prowádzą go ná Rynek álbo ná pole do znáku męki Páńskiey / idźie przy nim Kápłan / rozważáiąc mu co iest przyśyęgá / iáko pan Bog krzywoprzyśyężce karze / niosą przed nim znák męki Páńskiey / dzwonią we wszythki dzwony / áby ták przed oblicznośćią wiele ludźi przyśyągł / ná iákim mieystcu wzgorę wydánym / áby był widźian od wszytkich ludźi. Co śye ieszcze bárzo rzadko przytrafia / musi być spor o wielką rzecz / iż by śye táka przyśyęgá tráfić miáłá: Nie ták iáko tu ná wielu mieystcách w Polszcze ták śye ty przyśyęgi spospolitowáły / iż rzadki tydźień kthorego by nie były. A niewiem by thez wiele kroć nie zá przyczyną álbo zá namową niebogoboynych Prokuratorow / kthorzy chcąc y myto więtsze od Principałá swego otrzymáć / y nakłády ná przezyskáney stronie pozyskáć / wiodą stronę swoię ná przyśyęgę / nie máiąc wiecey ná swoim iezyku przedáynym iedno to. Przyśyęż nic to nie iest / iákobys Paciez zmowił. Iuste iurare est Deum orare, nie rozważáiąc namniey iesli spráwiedliwie ma przyśyądz álbo nie. ¶ Pisze Pierius

Válerius/ iż ná niekthorych mieystcách á zwłasczá w Islanciech był then sposob przysyegi / iż ten ktory miał przysyegáć/ musiał rospalone żelázo / wyiete s posrzod wegla goráiącego w rece bráć/y ták sye przed Sedziem/y przed stroną żáluiącą vkázáć. Jesli by od onego żelázá naminiey niebył obrážon/iuż sye sstawał wolnym iáko niewinny. A gdżieby onego żelazá rospalonego w rece wźiąć niechćiał / iuż w onym o co go winowano vpadał/ y był mian zá winnego y przekonánego. A iże tá przysyegá nie byłá ku zdrowiu bespieczna: tedy ten kthory miał przysyegáć/przyprávwiał sye ktemu przed tym/posty/spowiedźią/przyiećim swiątośći Ciáłá y Krwie Páńskiey. A v nas gdy ktho przysyegáć ma/nic innego niemász/iedno Prokurator spyta / może kleknąć? może. Może dwá pálcá położyć? może. Może wstáć? może. Przeszedł? przeszedł. Wolen? wolen. Tákże drugi bywa wolen/ iże vbogiego człowieká z máiethnośći wyprzysyega. Záprawde by też ten obyczay około przysyąg tu w Polszcze chowano/ o ktorym powiedźiałem wyszszey: mniemáiąc drugi áby go wiecznie w w pole álbo ná Rynek wiedźiono / s kąd by sye nigdy nie wrocil/iednáło by sye ich wiele/vchodząc gniewu Bożego / záchowáiąc sumnienie

lib:xlvi Hieroglificorum.

dobre. A w zgodzie / w miłości Krześciáńskiey mieszkáliby/wiáruiąc sye trudności/nakłádow/ zámieszkánia / nie prágnął by ieden drugiego máietności/ nie wiele by było bogaczow s przy= syąg/kážđy by ná swym skromnie przestał / s potciwością á z dobrym sumnienim/co mu pan Bog dał. Bo Sálomon powiáda. Melius est pugillus cum requie, quàm plena vtraq; manus cum labore & afflictione. Wszákże to Przełożo= nych opátrznośći niechay bedźie poruczono.

O wolnośći przysyegáiącego.

WPráwie gdy ieden drugiemu zdawa przysyege / iuż nie może dáley przećiw niemu czynić w oney spráwie/ iesliby przysyągł. Przyczyná thego iest/iże przes przysyege stał sye wolen. ¶ Nie może też Powod przećiw niemu czynić o krzywoprzysyestwo / Abowiem tá iuż spráwá nie iemu przynależy / ále Pánu Bogu/ ktory zna sercá Ludzkie tho ma być poruczono. Specu: Saxon: lib:ij, articu: 34. lib:i,artic: 18.

Gdźie sye Przysyega odwieść niemoże.

W Wszytki krzywdy ná ktore dowod iest/

żaden niemoże przyſyegą odeydź. Ale gdźieby nie było żadnego dowodu/tedy obwiniony rychley ſye może odwieść przyſyegą / niż by go Powod miał pokonáć: przyczyná thego ieſt / iż Práwo przychylnieyſze ieſt ſtronie obwinioney/ niż powodney. Ius fauorabilius eſt Reo, quàm Actori. Specu: Saxon: lib:i, articu:18. gloſ.

PRzyſyege Plenipotentowi od Páná ſwego ſpráwuiącemu przyſądzoną/pan á nie Plenipotent ią oddáć powinien. Specu: Saxon: lib:ij, artic: 42. A gdy też bywa niewieśćie przyſyegá przyſądzoná / nie Opiekun iey przez ktorego ſpráwuie/ále ſámá przyſyądz ma. Prza/odpowiedź / żáłobá iey ma być przez Opiekuná. Specu: Saxon: lib:i, articu:46.

NA przyſyege żaden ſye niema bráć/áż gdźie by innych dowodow nie oſtawáło. Spec: Saxon: lib: i, articu:18. To ieſt/gdźieby niemogł mieć Swiádkow / álbo Vrzedownych Liſtow pod Pieczęcią / álbo Kſyąg Vrzedowych / y innych ważnych dowodow/ kthorym bywa wiárá daná. (:) (:) (:) (:)

Przysyegá Zydowska / nápisána w Chronice Czeskiey / s Práwá Iustyniána Cesárzá.

Zyd káżdy ma przysyegáć sámowtor. Then ktory bedźie przysyegał / ma stáć bossymi nogámi / tylko w koszuli / ná swiniey skorze nowo odártey. A drugi żyd bedźie stał ná ziemi przećiwko iemu / twierdząc iego przysyege.

Rotá tego ktory bedźie przysyegał.

IAkom iest obwinion od thego .N. o máietnosć iego / o kleynoty / o száty / iáko on twierdźi przećiw mnie w swoiey żałobie / ábych ie k sobie przyiął / álbo ie miał / y o nich wiedźiał. Przysyegam pánu Bogu / ktory stworzył Niebo y Ziemie / y wszytki rzeczy ktore w nich są. Przysyegam przes wszytki Imioná iego swiete / ktore nápisał Moyzesz służebnik iego. Przysyegam przes pieciory ksyegi Moyzeszowe / w kthorych iest nápisáne Dźiesyećioro przykazánia iego / ktore sam Bog práwą reką nápisał / á mnie niespráwiedliwie przysyegáć zákazał : iże ia tey máiethnośći niemam / áni kleynotow / áni szat / iżem ich

áni od tego .N. áni od żadnego innego (ták iáko mię winuie) ku sobie nieprzyiął / ánim tego miał / áni mam / áni o tym wiem. Ták mi pomożi Bog ktory iest pocżątkiem y dokonczenim / kthorego Imie Adonay. ./. ./. ./.

Potym drugi Zyd przeciw niemu stoiąc ták ma mowić.

.N. Jákos przysyegę vczynił / że tego .N. máietności / szat / kleynotow .N. niemasz / ánis miał / ánis iey ksobie od niego áni od kogo innego nie przyiął / áni w swych skrzyniách / áni w gmáchách / áni w swey ziemi nie chował / áni żadna czeladź twoiá. Jeslizes spráwiedliwie przysyągł / ták tobie pánie Boże pomoż / ten ktory stworzył z niczego Niebo y ziemię / Gory y przepáści / Powietrza y wody / drzewá / liscia / y trawę / y ciebie.

¶ A iesli niespráwiedliwie á krzywie przysyęgasz / day pánie Boże thobie zá Błogosławieństwo przekleństwo / áby twoiá modlitwá kthora iest w Ksyęgách Táffrkáſſym nápisána / tobie nie pożyteczna byłá / áby ná cię żadna miłosć Boża nie przyszłá / abys vsechł iáko Gory Gelboe / ktore przekląl Dawid / ná ktorych zábit iest Saul y trzey Synowie iego / Aby ná cię przyszedł

¶ Przeklectwo strászliwe zá niespráwiedliwą przysyęgę.

Malchimelech / áby ná ćie przestąpił trąd Náámánow / iáko ná sługe Elizeuszowego Gezy. Aby ná ćie przyszłá Iszkopá / ná twą żone / y ná twe dźieći / y ná twoy wszytek rod.

¶ Iesliże nie spráwiedliwie przysięgasz / day Bog áby ná ćie spádłá śiárká / smołá / y ogień pałáiący / iáko spadáłá ná Sodome dźiewięć dni y dźiewięć nocy. Aby ćie spalił ogień iáko Nádábá y Abiu / iáko pięćdźieśiąt mężow ná modlitwę Eliaszá Proroká / Aby źiemiá twey niespráwiedliwey przysięgi nie zniosłá / ále ćiebie iáko Datáná y Abironá żywego pożárłá.

¶ Iesliże nie spráwiedliwie przysięgasz / day Pan Bog áby twoie dźieći / y przyiaćiele twoi / y narod wszytek twoy nieprzyszli miedzy dźiedźictwo Abráhámowe. A ty abyś nigdy nie przyszedł do Ieruzálem. A Moyzesz w przyszłym żywoćie áby thobie niedał pożywáć Szerábárá á Lewiáchám. Ták tobie pomoż pan Bog wieczny / ktorego Imie świete Adonáy. Amen.

O Ortelu.

ORtel / Sentencya / skazánie / zá iedne rzecz iest / gdy Sędźia wysłyszawszy

obudwu stron żałobe y odpowiedź y wywody/ wyda rok/ktorym iednego czyni wolnym á drugiego winnym. Specu:Saxon: lib:i, articu:62. A ma wydáć wyrok zá tymi okolicznościámi/przed południem/syedząc/ náczczo / nie w dzień swiety/záchowawszy przy tym porządek práwá/przy oblicznośći obudwu stron / wedle żáłoby y odpowiedźi stron / á nie wedle swey wiádomośći. Specu: Saxon: lib:iij, articu:69.

Okoliczność Ortelu.

Sedźia iesli ma sedźić wedle swey wiádomośći.

RZeczono iest iż Sedźia ma sedźić wedle obudwu stron wywodow.) Bywa thu gadká miedzy wielemi/ iesli Sedźia ma sedźić wedle swey wiádomośći/ czyli s powieśći á wywodu stron. Ná przykład: Winuią kogo o Meżoboystwo / á Sedźia wie człowieká być niewinnego/ á obwiniony ná żáłobe nic nie odpowiáda / zá ktorym milczenim zda sye iż ná obżáłowánie przyzwala. Aczkolwiek thu rozumieią ich wiele / iżeby Sedźia wiecey miał sedźić wedle swey pewney wiádomośći / niżli z wątpliwey stron powieśći / aby sye nie zdał być Piłatem/ ktory fáłszywie Zbáwićielá nászego wydał

wiedząc/ iáko pismo swiádczy/ iż go Zydowie z nienawiści wydáli. Wszákże wiecey ich tهák zámykáią y rozumieią być rzecz bespiecznieysza/ áby Sedzia sadził wedle powieści stron y wedle wywodow. Abowiem w ten czás Sedzia iest Persona iáwna/ktoremu z własney Persony nie przynależy w oney spráwie nic wiedzieć / y owszem gdyby z własney wiádomości sadził/ mogł by sye omylić y stronam wiele vbliżyć/mniemáiąc áby o tym dobrą á pewną wiádomość miał. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 41. Ale Sedzia ktory ma przed oczymá páná Bogá / ktory prawde y spráwiedliwość swietą miłuie/pámietáiąc ná to iż go też pan Bog w dzień Sądny będzie sądził / iesli by miał co wątpliwego y swemu sumnieniu przećiwnego : thedy dla lepszego vznánia prawdy / spráwę one ná inny czás odłoży/ zwłaszczá gdzie idzie rzecz o zágubienie człowieká/non ex recenti facto, zá ktorego pan Krystus żywot swoy ták iáko y zá onego Sedziego wydał.

¶ Rzeczono iest wyższey / iż Sentencya ma być wydaná przy oblicznośći stron.) Abowiem gdy by powod niestánął ku wydániu Sentencyey/ stroná odporná da mu Contumácyą/ tho iest iego nieposłuszeństwo zápisáć/ dla kthorego

iuż powod musi znowu pozwáć ſtronę będźieli chćiał / zápłáćiwſzy iey pierwey nakłády Práwne. A gdy by obwiniony nieſtánął ku wydaniu Sentencyey/vpada wtym o co nań żáłowano/ á to dla tego iż iuż vczynił odpowiedź. Specu:Saxon: lib:ij, articu: 9. Abowiem ieſliby odpowiedźi ſtroná ieſzcze nie vczyniłá / powod ią będźie przezyſkawał dáley podług práwá iáko wyſzſzey nápiſano.

Strony w czym vpadáią/ gdy ktora ku ſłuchániu Ortelu nie ſtánie.

¶ Rzeczono też/ wyſłyſzawſzy obiedwie ſtronie.) Jeſt ktemu przykład piękny o Krolu Alexándrze/ ktory ile kroć ſye przydáło/ iżby powod ná Sądźie rzecz ſwoię powiádał w niebytnośći oney ſtrony ná ktorą żáluie/ iednym go tylko vchem zwykł ſłucháć/á drugie reką zátuláć/dáiąc przes to znáć / iże drugie vcho ku ſłuchániu drugiey ſtrony chował. Co przynáleży ná dobrego Przełożonego á Spráwiedliwego Sędźiego. Dał tu przykład Krol Alexánder/wſzytkim Sędźiom / áby obiedwie ſtronie ku wyſłuchániu rownie przypuſzczáli. Jákoż v Athenienczykow Sędźiowie obráni/ná to nawięcey przyſyęgáli/ podług práwá piſánego ſędźić/ á obiedwie ſtronie zárowno ſłucháć. Mogą ſye tu obáczyć ći przełożeni / ktorzy vbogiego człowieká s proſtey tylko czyiey powieśći / á s ſwey nienawiśći álbo

Sędźiemu przyſthoi obiedwie ſtronie ſłucháć.

vporu / wnet zdádzą do wiezienia / wnet mowią : Biegay wskok po thego Chłopá / prosto s nim do Kabatá.

Roznosć Ortelow.

Accessoria Sententia.

Diffinitiua Sententia.

ORtel álbo Sentencya iest dwoiáka. ¶ Jedná kthora bywa wydaná nie o głowną rzecz o kthorą żáłuią / ále sye przytoczy s przypádley gadki ktora od Prokuratorow bywa wrzucona miedzy początek á dokonánie spráwy / iáko około Mocy / Odwłok / Opraw / Gwaru / Odmow. etc. Táką Sentencyą Łácinnicy zową / Interlocutoriam aut Accessoriam. ¶ Druga Sentencya iest / ktora bywa z żáłoby á práwey odpowiedzi wydána : Ktora iuż w sobie zámyka wolnosć iedney strony / á drugiey winnosć álbo vpad. Táką Sentencyą zową Łácinnicy Diffinitiua.

O Appellácyách.

APpellátio / zową odezwánie od obćiężliwego skazánia niższego Sedźiego / do wyższego / dla popráwienia tego / coby od niższe-

go prze nie-

go prze nieumieietność/álbo nieopátrznośc/álbo też iáki vpor/ było opuszczono / z vbliżenim iedney strony.

Czás Appellácyey.

OD Sentencyey obćiężliwey/zárázem ma być Appellowano do wyższego Sedziego/podług porządku prawá: A od ktorey Sentencyey zárázem poki prawo syedzi nie áppelluią/ tá przychodźi w rzecz osądzoną/ y czyni Prawo miedzy stronámi. Specu: Saxon: lib:ij, art:6. Iure Municip: articu: 10, 11, & 13. Aczkolwiek to Prawo wielem nieiáko iest obćiężliwe/gdy ieden bes rozmyślenia/ bes rády przyiaćielskiey/ y tych co sye w prawie rozumieią zárázem ma áppellowáć/zwłaszczá ten ktory iest ták niedowćipny/iż áni rzeczy oney Sentencyey áni słow zárázem nie poymie. Wszákże iż to iest wedle Prawá / ták musi być trzymano. Przetho według Prawá Cesárskiego dozwolono dźiesyeć dni ku Appellowániu / y kthemu iesliby co przed pierwszym Sedźiem było opuszczono / mogą obiedwie stronie przed wyższymi Sedźiámi/od ktorych sye iuż nie godźi áppellowáć / dołożyć y okázáć. ∴ ∴ ∴ ∴

OdSentencyey zárázem ma być áppellowano.

Qui tacet consentire Videtur vel qui tacet ... in causa Spec... Sax... lib... 3 ...

Do kad ma być porzadnie Appellowano.

APpellácya w Krolestwie Polskim z Miast y z Miásteczek/ná Práwie Niemieckim záśádzonych/przodkiem idźie do Práwá wyższego ná Zamku Krákowskim záłożonego/ przes Kázimierzá Wielkiego/ Swietey pámieci Krolá Polskiego. A od Práwá wyższego / iuż do nayuwyższego Sedziego / do Máiestatu Krolewskiego/álbo do Comissarzow szesci Miast/ná to vprzywileiowánych/ Iure Municip:articu: 11.in glos. marg. ktorzy ku rozstrzygnieniu tákowych Appellácyy trzy kroć sye schodza ná Rathusz Krák: do roku/ Ná Gromnice/ ná S. Stánisław Máiá/ y ná S. Michał/po dwu z Rády s tych Miasth: s Krákowá / s Szacá/ s Kázimierza/ z Bochnie/ z Wieliczki/ z Ilkuszá.

Ale w Rusi z Miast y z Miásteczek appelluia do Rádziec Lwowskich / dla tego iż we wszytkiey Ruskiey Ziemi/Lwow iest Miásto naprzednieysze y nagłownieysze. A słusznie to bywa/ Bo y wedle Práwá/ kthoreby Miásto w ktorey Prowincyey było głownieysze y przednieysze/to ma być głowa Praw innym Miástheczkom y

Wsiam. Iure Municip: articu: 11. et 12. glos. A zás od Rádziec Lwowskich/ do Práwá wyszsze- go Máydeburskiego Zamku Krák. pothym do Máiestatu Krolewskiego / álbo do Comissa- rzow sześci Miast.

Czás ku wypráwieniu Appel- lácyey.

KU wypráwieniu á skonczeniu Appellácy- ey kthora idzie ná wyszsze Práwo/ dálszy dzień iest sześć niedziel / licząc then czás/ od tego dniá / w ktory sye ostánie Appellácya. Iure Mu- nicip: artic: 11. Specu: Saxon: lib: i, articu: 2, et lib: ij, articu: 12.

A zásye od Sentencyey wyszszego Práwá / do Comissarzow sześci Miast wyszszey miánowá- nych skłádáią czás ná pierwsze ich zeszcie ná Ra- tusz Krákowski. A iesli do Krolá / thedy wsześć niedziel: co ma być rozumiano/gdyby był w Zie- mi. Abowiem gdy nie iest w Ziemi / thedy w osminaście niedziel.

Ale Práwem Gościnnym ku wypráwieniu Ap- pellácyey do wyszszego práwá czás iest dziewięć dni. Od Sentencyey wyszszego práwá do Kro- lá/tákże dziewięć dni/ iesli iesth w Ziemi: A iesli

nie iest w Ziemi / tedy troiá dziewięć dni.

Jesli od káżdey Sentencyey ma być áppellowano.

KAżdy ktory sye rozumie być iákim niespráwiedliwym skazánim obćiążony / w káżdey spráwie od káżdego vćiążenia może áppellowáć. ij. q. 6. c. Omnis oppressus. Wszákże tu Sędziowie máią pilnie przestrzegáć / áby nie potrzebnych áppellácyy nie dopuszczali / á zwłaszczá tám gdźie Sentencya iest Accessoria, tho iest nie o głowną rzecz ieszcze wydána. Bo drugi będźie áppellowáł nie dla iákiey obćiężliwośći / iedno iżby vbogiemu człowiekowi z vporu swego á z dostátku pieniędzy Spráwiedliwość przedłużał / A przes ten czás niż sye skończy spráwá pożythkow sye z Imienia názobał. A snadź by tu Powod nie bárzo sumnienia swego obráźił / gdy by in friuolis Appellationibus, (mowię gdźie iáwna rzecz iest / iż sye ktho do wyższego Sędźiego niepotrzebnie odzywa) stronie áppelluiącey niechćiał wtym wiáry dáć / iáko dla obćiężliwośći / álbo dla vbliżenia swey spráwiedliwośći / á nie dla przewłoczenia tylko áppelluie / áby ná to przysyągł: Przes tho by sye zábiegáło

Appelluiąca Stroná / przysyądź ma iákonie dla przewłaczánia áppelluie.

niepotrzebne-

niepotrzebnemu przewlaczániu spráwiedliwo=
ści Ludzkiey. Co też iest wedle práwá Feu: c. 70.
Et Specu: Saxon: lib: ij, articu: 12.

Obyczay áppellowánia.

PO wydániu Sentencyey / Stroná kto=
ra sye rozumie być obciążona/będzie sobie
żądáłá od Sędziego dozwolenia ná odstąpie=
nie y ná porádzenie / iesli ma od oney Senten=
cyey áppellowáć álbo nie. A gdzieby odstąpi=
wszy nie wróciłá sye/ thedy Powod da iey przy=
wołáć trzy kroć / áby przystąpiłá do Práwá/
przyymuieli Sentencyą álbo nie. Iesli by sye
niewróciłá poki Práwo syedzi/ thedy oná Sen=
tencya przychodzi w rzecz osądzoną / y czyni
Práwo miedzy stronámi. A iesliby sye ku áppel=
lowániu wróciłá / ták iey Prokurator w áppel=
lowániu postąpi. Pánie Sędzia Principał moy
przodkiem dziękuie zá dozwolenie ku odstąpie=
niu y ku porádzeniu / Sentencya tá widzi sye
mu być obćieżliwa/nie przyymuie iey zá práwo/
y zákłáda sye pieniądzmi do Komory Iego Kr.
Mił. ćiągnąć sye thám gdzie sye spráwnie ćią=
gnąć ma / y pyta ná Práwie/ ácz go Appellácya
y dálszy dzień niema doydź. Co mu Sędzia ná=
każe. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 12. Iure Muni=

Posthepek przy áppellowániu.

cip: articu: 74. Potym strona appelluiaca położy przed Sad Kope/ albo (iako iest kedy obyczay) trzy złote/ s ktorych w skrzynce Przysyeżnicey zostaia pieć y dwadzieściá groszy/ á s tych potym Przysyeżnicy biora groszy dwadzieściá/ w spolny dział ktorzy przy Appellacyey byli: A Woyt pieć/to iest iesli potwierdza ich Sentencya na wyższym Prawie. Abowiem iesli nie potwierdza/ thedy stronie ktora appellowáła ty pieć y dwadzieściá groszy wracaia. Insze pieniadze od trzech Złotych obracaia cześć na Pisarza/ cześć do wyższego Prawa/cześć słudze ktory Kotni odnosi/ iako kedy zwyczay niesye. Może też sobie strona appelluiaca przestrzedz/ iesli by sye z Appellacya rychley niż sześć niedziel wynidá mogła zgotowáć/ áby ia mogła odpráwić. Co mu Sedzia przes Sentencya nakaże/ iż może vczynić przypozwawszy strone wedle Prawa. Potym Przysyeżnicy spisany przes Pisarza wszytek postepek oney sprawy/odesla wczas do wyższego Prawa przes posla swego/ ze wszytkimi dowody ktorych obiedwie stronie vżywały/ nic nie opuszczaiac/ á to zapieczetowawszy w swoy list na całym Arkuszu tak napisany/ iesli chca po Łacinie. ./. ./. ./.

Famatis et Prudentibus Dominis, Aduocato prouinciali, et Scabinis Iuris ſupremi Teutonici Maydeburgeñ Caſtri Cracco: Amicis chariſsimis & honorañ.

Prudentes ac honorati Domini amici chariſsimi ac honorañ: Salutem & omnem fœlicitatem cum omni gratificandi ſtudio. Habita eſt coram Iudicio noſtro actio inter .N. ab vna et inter .N. partibus ab altera, occaſione .N. Deindè ſententiam noſtram, quam inter partes pronunciauimus, prædictus .N. pro Iure non ſuſcepit, verùm ad Ius ſupremum Teutonicum Caſtri Crac: D. veſtrarum appellauit, id quod ex proceſſu cauſæ quẽ præſentibus incluſum transmittimus, D. veſtræ rectius cognoſcent. Proinde D. veſtras rogamus, vt nos de Sententia ſua ſecundum Iuris formam velint reddere certiores. Dat. N. à prolatione Sententiæ, Feria &c.

Scabini Ciuitatis .N.

Otworzenie Rotuſu przynieſyonego od wyſzſzego Práwá.

Rotut od wyſzſzego Práwá ná dálſzym dniu przynieſyony / nie indzie ma być otworzony / iedno ná mieyſtcu ſądownym Przy-

syeżnicym przy obliczności obudwu stron. A iestliby tá stroná ktora áppellowáłá/ niestáneła ná dalszym dniu/ y Rotułu by nie wniosłá: thedy druga stroná da swoie pilność zápisáć. Potym ná drugim bliskim Sadzie będzie pytáć/ ácz ono skazánie od kthorego stroná appellowáłá/ á Appellácyey swoiey niekonczyłá/niema w swey mocy zostáć? Skaże Sedzia/ iż iuż ma w swey mocy zostáć/y wnidź wrzecz osadzoną. Wszákże iesli by sye iáką pomocną przyczyną wymowiłá/ przecz Appellácyey ná dálszym dniu nie odpráwiáłá/nic ná tym nie tráci. Specu: Saxo: lib: ŋ, articu: 12. glos. A gdy by stroná áppelluiąca stáneła/á przećiwney by strony niebyło/tedy tá áppelluiąca/da tákże swoie pilność zápisáć/ y da przypozywáć strone przećiwną po wtore/y po trzecie/ku otworzeniu rotułu. A gdzieby przećiwna stroná ták po wtore y po trzecie przypozwána niestáneła/y po czwarte pomocney przyczyny niestánia nie wniosłá: Już Sentencya wyższego práwá ma być otworzoná y czytaná. Ktora iesli będzie ku szkodzie strony v Sadu bedącey/ á ku pożytkowi oney ktorey niebędzie: tedy tá ktora niestawáłá/práwo swoie tráci/dla swey niewdzięczności. Iure Municip: articu: 11. A iesli by obiedwie stronie stáneły/ tedy ná zą-

Posthepek strony/ ktora ná dálszym Dniu z áppellácyey sthánie/ przećiw tey ktora niestánie.

dánie ich z roſkazánia Sedźiego Rotuł ma być przes Piſárzá Mieyſkiego otworzon/ y Sentencya iáwnie czytaná przed Sądem. Od kthorey ieſli żadna ſtroná nie áppelluie/ wnidźie w rzecz oſądzoną/ y vczyni Práwo miedzy ſtronámi. A ieſliby ten przećiw komu ieſt wydána rozumiał być ſobie obćiężliwą / y chćiał od niey áppellowáć / thák bedźie poſtepował. Pánie Sedźia/ Sentencya wyſzſzego Práwá / widźi mi ſye ku mey ſpráwiedliwośći być obćiężliwa / ktorey zá Práwo nie przyymuie / ále od niey áppelluie do Krolá Jego Miłośći. (álbo) do Comiſſarzow ſzeći Miaſt / thám gdźie ſpráwnie áppellowáć mam / pytáiąc ná Práwie / ácz mie tho niema doydź. Skaże mu Sedźia/ iż go tho doydź ma. Skaże thez ná pytánie iego / iż táką Appellácyą odpráwić ma/ ná pierwſzą ſeſſyą Comiſſarzow ſześći Miaſt. Tám záſye Przyſyeżnicy zápieczetowawſzy tákże iáko y pierwey wſzythek poſtepek ſpráwy oney s Sentencyą Práwá wyſzſzego/ ſtronie áppelluiącey oddádzą / zápráwiwſzy w ſwoy Liſt thák nápiſány / ieſli do Krolá poydźie Appellácya.

SERENISSIMO AC INVICTISSIMO Principi & Domino, Domino SIGISMVNDO AVGVSTO, Dei Gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Litua-

niæ, Rußiæ, Prußiæ, Masouiæ, Samogitiæ &c. Domino et Hæredi, Domino Clementißimo.

Serenissime ac inuictissime Rex Domine, Domine clementissime, post humillimorum obsequiorum nostrorum ac subiectionis nostræ accuratam commendationem. Cum causa inter famatum .N. ab vna, et inter .N. partibus ex altera occasione mille florenorum per Appellationem ad examen Iuris Supremi Teutonici Maydeburgeñ Castri Crac: deuoluta, ac tandem in termino diei vlterioris sex septimanarum eiusdem Iuris Supremi Sententia coram Iudicio nostro lecta fuisset. Eandem prędictus .N. grauatum se esse asserens pro Iure nõ suscepit, verùm ad Sacram Maiestatẽ Vestrã R. appellauit. Cui Appellatiõi nos desereñ eandem causam ad audientiam Vestrę S. M. R. tanquam ad Dominum nostrum clementissimum, & iudicem Superiorem cum præsentibus literis nostris, & rotulo totius eiusdem causæ in vtroq; Iudicio agitatæ remisimus. His nos Gratię S. M. V. R. humillimè commendamus. In prẹmissorũ fidem Sigillo nostro pręsentes roborauimus. Actum et Datum .N. die. Anno &c̃.

Eiusdem S. M. V. R.

Humillimi Subditi et obsequentißimi Seruitores.

Scabini Ciuitatis .N.

¶ A iesli do Comissarzow szesci Miast poydzie Appellácya / ták list bedzie nápisány.

Spectabilibus Dominis Sex Ciuitatum Consulibus, Commissarijs Priuilegiatis, Dominis & Amicis obseruañ.

Spectabiles Domini Amici charissimi & honorañ: Salutem ac fœlicitatem. Cum causa inter .N. ab vna, & inter .N. partibus ab altera, occasione .N. per Appellationem ad Ius supremũ Teutonicum Maydeburgeñ Castri Crac: esset deuoluta, ac tandem in termino diei vlterioris sex septimanarum eiusdem Iuris supremi Sententia coram Iudicio nostro lecta fuisset, confirmans sententiam nostram. Eam prædictus .N. grauatum se esse asserens pro Iure non suscepit, verùm ab ea ad D. vestras vtpote priuilegiatos Commissarios Sex Ciuitatum appellauit. Cui quidem Appellationi, nos vt par est defereñ, eam ipsam causam vna cum Rotulo ad tribunal D. vestrarum remisimus. Quas fœliciter valere exoptamus. Dat Die. Anno. &c̃.

Scabini Ciuitatis .N.

W Sprawie o gárdło kiedy może być Appellácya.

xB appella in Criminali

Pod Appellácya nic niema być znawiano.

APpellácya poki sye niestoncży/ poty w spráwie oney nic nie ma być przes Sedziego noczynano/ áni przes strone znawiano. Specu: Saxon: libr: ij, articu: 12. & 13. Et Iure Municip: articu: 17.

Od ktorych Sedziow áppellácya nie idzie/ á w ktorych Spráwách.

APpellowáć żaden niemoże od Dekretu Krolewskiego. od Dekretu Commissarzow sześci Miast. od Sentencyey Jednaczow/ ktore sobie strony s spolnego zezwolenia biorą. W spráwách thez hániebnych gdzieby komu szło o gárdło/ to iest/ ten złoczyncá ná ktorego iest złoczynstwo iáwne meżoboystwá/ cudzołostwá/ gwałtu/ morderstwá/ y innego kthorego hániebnego vczynku/ ktoryby złoczyncá był pokonány iásnymi dowody / álbo by ná swieżym złoczynstwie był poimány/ álbo sye sam wyznał/ tákowy áppellowáć niemoże/ ále zárázem nád tákim Exekucya wedle zasługi ma być vczynioná. L. Obseruare. C. Quorum Appel, in hæc verba. Ne quis homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, itemq; eorum, qui manifestam vio-

lentiam commiserunt, argumentis conuictus, testibus superatus, voce etiam propria vicium scelusq́ꝫ confessus audiatur appellans. &c. Ale ná kogo by niebyło nigdy nic tákowego słychano/ zá co by miał być godzien karánia ná gárdle/ álbo by niebył poimán ná swieżym złoczyństwie/ álbo dowodu nań słusznego niebyło / thákowy może sye bráć do wyższego Sedziego / y niema mu to być broniono wedle Práwá. L. Eos. C. De Appel: et Consult: Et eodem titu. L. Si quis. Abowiem iesli w tych spráwách máłych kthore są o iáki dług álbo o troche Jmienia godzi sye áppellowáć / á czemu by sye też tám niegodziło/ gdzie idzie o gárdło vbogiemu człowiekowi / zá ktorego Bog Oyciec Niebieski Syná swego iednorodzonego Páná nászego Jezu Krystá ná okrutną smierć rownie wydał / iáko zá nabogátszego. Wszákże przes ten czás niż sye skończy Appellácya/ma być w więzieniu trzymán. Przeto Sedzia w tákowych Spráwách niema sye ná człowieká skwapiáć / iáko ieden nadobnie vpomina De officio Principis tymi słowy piszać.

W Spráwie o gárdło kie dy może być áppellácya.

Sit piger ad pœnas Princeps, ad præmia velox.
Indoleat, quoties cogitur esse ferox.

Skazánie Jednáckie nie iesth ważne / iesli

niebedźie pod zakłádem wydáne. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 11. glos.

O Exekucyey rzeczy osądzoney.

Exekucya/ iest vczynienie spráwiedliwości Powodowi nád stroną obwinioną/ wedle osądzoney rzeczy/álbo wedle práwá pisánego/áby ono práwo álbo skazánie swoy skutek wźieło przes sługi vrzedowe z roskazánia Sedźiego. Abowiem káżde skazánie y káżde práwo bywa proznie / ktore skutku swego nie weźmie. Frustra enim feruntur leges, frustra decreta, si debitum non consequuntur executionis effectum. A dla thego Sedźia ma pilnie przestrzegáć/ áby przewrotni ludźie / ládá iákiey przyczyny wrzucenim/drogi do tego nie zágradzáli/ żeby Powodowi Spráwiedliwość wedle skazánia niemiáłá byc vczynioná.

Sposob Exekucyey.

SRzodki ktorymi przekonány Práwem/ ku

dosyć vczy=

dosyć vczynieniu ma być przywiedzion thy są. Winá pieniężna/ Fantowánie/ w Imienie wwiązánie/rekoiemstwo: ná ostátek gdzieby przekonány Práwem roskazániu Sedziego dobrowolnie niebył posłuszen / álbo sye sługom Vrzedowym sprzećiwiał: tedy zbroyną reką/á gwałtem ma być do więzienia wziet / y tám poty záchowan / áż by osądzoney rzeczy dosyć vczynił. Wszákże stroná / choć iest práwem przekonána/ ma być obsyłaná ku dosyć vczynieniu/zwłasczá ktora nie iest zbiegła / áby sobie zá iákie vbliżenie á zá ćiesz kość nie poczytáłá/gdyby sye czym przećiw onemu skazániu záłożyć á sczyćić mogłá. Bo iednák może być wiele przyczyn/kthore Sedziego od Exekucyey skazánia mogą odwieść. Jáko gdyby stroná obwiniona vkazálá vgode o tę rzecz o ktorą skazánie wyszło/ álbo gdyby dowiodłá zápłácenie długu/álbo iesliby dłużnik wolał gotowymi pieniądzmi dobrowolnie zápłáćić/niż sobie lekkość przes Ceklarze z roskazánia Sedziego dáć czynić. Bo tho iuż bywa lekkość niemáła / gdy kogo odchodźić niekażą / gdy Ceklarze kogo obstąpią/ á potym go nie potćiwie do więzienia prowádzą/gdźie więc drugiemu duszno bywa/ gdy swiátłá máło widzi / á bący około niego latáią/żáby skaczą/dziwne dy-

Rzeczy od Exekucyey odwodzące.

my przech-

my przechodza / ták sye wiec niedobrze wyspi / y w głowie dziwne sye mu Sny roia / zwłaszczá gdy komu rzeka: Non exibis hinc donec reddideris ad minimum quadrantem.

Porzadek Exekucyey rzeczy osadzoney.

Executio rei iudicati

W Spráwie kthora sye ná Persone wściaga o dług / o obietnice / álbo o ktora inna rzecz / przynależy ná Sedziego / áby przekonánego práwem naprzod vpomionał / żeby skazániu dosyć czynił. A iesli by gotowych pieniedzy nie miał / tedy pierwszy stopien ku płaceniu iest / ruchoma máietnosć / miedzy ktora naczynie ku spráwiániu roley przynależace / nie ma być poczytáne. Bo thego dłużnik wierzyćielowi nie powinien wedle práwá w Fanćie wydáwáć. Zwyczay theż niesye / iż dłużnik pierwey niż sye pocznie ruchomym fantem wyzwáláć / przysyege czyni iż niema złotá / srebrá / gotowych pieniedzy. ¶ Wtory stopien iest ku płaceniu Imienie stoiace / iáko Role / Domy / etc. w ktore wierzyćiel zá skazánim Sadownym / przes Vrzad ma być wwiazan. Iure Muni: artic: 27. & 29. ¶ Trzeći stopien iest odkazánie v kogo długow iásnych /

Stopnie w płaceniu długu.

Ruchome Imienie.

Stoiace Imienie.

Długi.

pewnych / á

pewnych / á istotnych / kthore też miásto fantu wedle Práwá máią być poczytáne. ¶ Czwarty stopień iest/iż dłużnik wierzyćielowi od Sędziego w moc bywa podan wedle Práwá / ále tego zwyczay nie niesye/áni nosić ma/ dla tego iż też wedle práwá żadnemu sye niegodzi mieć osobliwego więzienia ná dłużniká / y przećiw práwu iest/áby ktho będąc wolen / miał być niewolnikiem. ¶ Ostátni stopień iest więzienie Persony gdy niemász Jmienia áni ruchomego áni stoiącego áni długow pewnych ku zapłáćie áni rękoiemstwá.

Więzienie Persony.

¶ Jesli by thedy dłużnik fanty ruchome w długu dał / ty máią być przes Sędziego álbo przes ty ludzi kthorzy sye ná nich znáią oszácowáne/ zwłasszczá gdy są fanty w rozmáitych á cudzoziemskich towárach. Iure Munic:articu:27. Specu: Saxon: lib:i, articu: 70.

Fanthu Wierzyćiel powinien thák pilnie strzedz y chowáć / iáko swoiey włásney rzeczy. Wszákże gdźieby wierzyćielowi zginął s przygody/ álbo mu ij vkrádźiono/ álbo zgorzał / tedy dłużnik ná thym szkoduie / á on komu był dan niepowinien zá to odpowiádáć. Ale przed sye przysyądz mą / iż sye to bes winy y bes przy=

czyny iego ſtáło. Specu: Sax: lib: iij, articu: 5.

O Zancie s ktorego roczny pożytek idźie.

W Zanćie kto trzyma Jmienie ſtoiące/iáko Folwárki/ Winnice / y inne Jmienie / s ktorego by na káżdy rok pewny pożythek brał/ tám wierzyćiel ony pożytki ná głowną Summę wyráżáć ma. A gdy głowną Summę wybierze/ iuż imienie dłużnikowi wolno puśćić powinien. Lib: i, ij, C. de pigno: act. Ale dźiſieyſzych czáſow łákomſtwo ták ſye w Ludzi wkorzeniło/ iż żaden wierzyćiel vżytku / by go też w dwoy y w troy naſob nád głowną Summę wybrał/ nie wyraża ná poczet głowney Summy / ná co ſobie ieſzcze dłużniká mocno vwiąże rozmáithymi Condicyámi / vmowámi / zapiſy dziwnymi á nieznoſnymi.

O Zancie s kthorego pożythek nie idźie.

Z Anth ieſli pożytku nie nieſye/s ktoregoby wierzyćielowi mogło ſye doſyć ſtáć w długu: iuż w they mierze wierzyćielowi ma być

dan/ktory fant wierzyciel zá rękoiemstwem ma ná iáwnym mieyscu trzy kroć przes dwie Niedzieli ku przedániu okázowáć: opowiádáiąc stronie káżdym rázem przes sługę Vrzedowego / iesliby fant swoy odkupić chćiáłá. A po tym opowiádániu iesliby dłużnik fantu swego niechćiał wykupić: iuż wierzyciel táki fant może przedáć temu ktoby ij lepiey zápłáćił / oszácowány przes Sędziego albo przes ludzi ktorzysye ná tym znáią. A iesliby kupcá ná fant nie było/ iuż Sędźia po onych sześći Niedźielách wierzyćielowi fant ku otrzymániu przysądźi ná poczet dosyć vczynienia. A gdźieby onego fantu ku opłáceniu nie ſstawáło/ma dáley personę fantowáć. O czym też masz wyszszey przy Fantowániu nápisano. Folio lxv.

O Nakłádoch Práwnych.

STroná Práwem przekonána / powinná zápłáćić nakłády práwne / stronie ktora swoie rzecz pozyskuie práwem / wedle pospolitey Reguły Práwney. Victus vi-

ctori in expensis litis condemnatur. A to dla tego/ áby vporni ludźie powściągáli sye od niepotrzebnych swarow y kłopotow / Aby ludźiom niewinnym trudnośći nie zádawáli/ á w nakłády prozne y ku zámieszkániu swego obeszćia nie przywodźili. ¶ A tu naprzod tá strona ktora o nakłády pozywa / ma okázáć przed Sądem/ iáko pozwáną Strone pierwey przewyćiężyłá Práwem w głowney rzeczy. Co Sedźia pilnie ma obáczyć iesli ták iest.

Strona ma pokázáć iáko wygráłá

Płácenie nákłádow wedle práwá.

Sedźia ma nakłady oszácowáć

Na wszytki nakłády/ dowod wedle práwá iest Przysyegá tey strony ktora o nie żáłuie. L. Properandum. C. De Iudiciis. Wszákże Sedźia pierwey ie ma spráwiedliwie oszácowáć wzgledem person y oney spráwy o ktorą sye Práwo toczyło. Potym stroná szukáiąca nakłádow popráwi tego przysyegą/ iáko nie mniey ná Práwo nálożyłá/ niż przes Sedźiego iest oszácowano y moderowano. Ile tedy nakłádow stroná szukáiąca ich poprzysyeże / tyle stroná obwiniona powinna ie zápłáćić. ¶ Ale tu pospolićie nie wiecey szácuią nakłádow / iedno ty ktore sye w Vrzedowych ksyegách náyduią / tho iest od

Dowod ná nakłády práwne/ Przysyegá.

Zwyczáyny ráchunek nakłádow.

Pozwow/

Pozwow / od skazánia / od zapisow / od wypisow/od oswiádczenia / od dekretow y Mándatow Krolewskich/od áppellowánia/co nie wielką Summę vczyni. A od thego co vbogi człowiek kłośáiąc często zá dworem / náłoży ná Porádniki swoie w prawie / ná Prokuratory/ co w drodze strawi/nic w szácunek niekłádą/ ná ktory kosżth nawiecey wynidzie. Bo nakłády Sadowe y Pisárskie rowną płacą odpráwi. Ale Prokuratorowi w ktorym ná schyłku cnoty/ á ná vbogie Ludzi nic niemász bácznośći / iáko mu ná pierwszym podkániu nieukażesz pary D.. katow/ gárncá winá z dobrym łosośyem ná obiad nieposlesz / ledwie s tobą słowo przemowi. A poki sye prawuiesz/ ieśli nie będzie widział częstey poczty/podárzenia/ częstowánia/ bárzo zlenieie w twey spráwie y zglupieie/ ieśli w nim nie będzie dobywał rozumu częstymi złotymi / talerni/ kleynoty/Kunámi/ Lisámi/ y innymi poćciwymi vpominki. Przetho by około nakładow lepiey náśládowáć vczonych w Prawie / kthorzy opisáli áby Powod nakłády swoie po oszácowániu Sędziego poprzysyegał. Wszákże to przełożonych rostropnieyszey bácznośći niechay będzie poruczono. Aczkolwiek by podobno ten sposob był cięszki temu ktho ma nakłády płáćić/

Procurator

Vituperatio procuratora y ... commodus

ále by sye potym drugi náuczył/ iż sye lepiey káż=
demu dobrowolnie niż poniewolnie vspráwie=
dliwić / á dáć co czyie iesth / bes trudnośći / bes
Práwá. Chceſz sye nieprzywodźić w nakłády /
nie wydźierayże nikomu / płáć cos komu wi=
nien/ nieprágni cudzego. Iáko pismo Swiethe
vpomina. Nemini quicq̃ debeatis, nisi vt inui,
cem diligatis. &c.

O Szperunkách.

Arest.

Szperunk álbo Arest iest Zapowiedź Persony álbo dobr iey/vczyniona przes ſługe vrze=dowego / z roſkazánia onego Sedźiego / pod kthorego włá=dza Personá y rzecz iey iest/áby zapowiedne rze=czy/ták długo były wpokoiu/áż do rozstrzygnie=nia práwem z Arestátorem żáluiącym.

Szperunk iż miedzy Ludźmi nienawiść mnoży / y nieiáko lekkość wyrządza / nie=ma być ládá dla przyczyny przes Sedźiego do=puſzczon / poniewáż sye godźi miedzy Ludźmi

miłość mnożyć/ á ni ...łość tepić.

Szperunk ná osyádłe Ludzi nie ma być.

Szperunk przodkiem ma być ná rzecz/ potym ná Persone. Ale y Persony poważne á osiádłe nie máią być szperunkámi vciążáne/ áni dobrá ich/ czego Sedzia ma pilnie przestrzegáć. ¶ Persony zásye nie osiádłe/ lekkie/ iáko są gracze/ kosterowie/ pijánice/ márnotrawcy/ y ktorych by dobrá długu nie wynosiły/ máią być Arestowáne/ y dobrá ich. Wszákże też pierwey dobrá iesli są/ potym Personá.

Szperunk ná Ziemiáńskie poddáne nie ma być.

Szperunku Sedzia Mieyski niema dopuszczáć w Mieyściech y w Miasteczkách ná Ziemiáńskie poddáne/ áni ich pozywáć/ áni háinowáć/ o żadny dług/ iákim kolwiek obyczáiem winny/ chociaby thez w Ksyegách Mieyskich był zápisány/ álbo nie zápisány. Ale komu iest krzywdá od czyiego poddánego/ ma go szukáć ná Dziedzinie iego/ y támże po nim spráwie-

dl...ości że-

dliwości żedáć v iego Páná / ináczey kthoryby Mieszczánin czynił / przepada sześć grzywien pieniedzy / połowice stronie / á połowice Stároście / iáko to iest opátrzono Státutem Koronnym Alberti Regis, in Anno 1 4 9 6.

Náuká gdy sye kto imuie koniá y innych rzeczy.

JMuie sye kto koniá / álbo inney rzeczy sobie vkrádzioney álbo zgubioney / ma sye naprzod dobrze przypátrzyć y obáczyć / iesli iest iego / potym sye iąć vrzedownie z wiádomością y dozwolenim Sedziego wedle Práwá. Abowiem gdyby sye rzeczy iął iáko swoiey / á thego by nie dowiodł / wine Sedziemu przepada. O tym sobie szerzey czytay Specu: Saxonū libro ij, Articulo 36.

JMowáć sye ieden ma tych rzeczy kthore w sobie roznosć máią / iáko bydle / szátá / y inne tym podobne. Ale w kthorych by roznośći niebyło / tych sye imowáć nie može / iáko pieniedzy / o ktorych pospolicie mowią iž licá niemáią. lib: eodem, articu: eodem.

Obroná temu v kogo sye imą rzeczy.

OBroná tego v kogo sye imą koniá álbo inney iákiey rzeczy tá iest: álbo powie iżem to kupil/ iże mi darowano/iżem pożyczyl. A ták sye ná Istcá bedzie brał/ ktorego winien miánowáć y ostáwić ná czás s práwá sobie náznáczony. A iesli go nie stáwi czásu s Práwá náznáczonego/rzecz tráci y wine Sedziemu przepada. Albo powie iżem sam vchował to źwierze/ sam te rzecz vrobił. A thego bedzie bliższy dowieść Przysyegą/ iáko dzierżawcá oney rzeczy. Specu: Saxo: lib:i, arti:15. Iure Mun:art:132.

¶ Rzecz krádziona dawnością nigdy nieginie. Specu: Saxon: lib:ij, articu: 36.

Postepek około Arestowánia koniá.

ZApowiáda ktho koniá czyiego w swym dlugu / iesli ten kthorego iest kon do trzeciego dniá nie bedzie o to czynil / strony nie przypozowie / áby sye iey spráwił: Thedy Arestator przed Sedziem tho opowie/ y bedzie żądał / gdyż kon iest rzecz sáma syebie trawiąca / tho iest wiecey może strawić niż sam kosztuie/á zapowiedzi trzeci dzien przeszedł/ áby mu kon był przysądzon ku

przedániu / pod swiádomem dobrych Ludzi ná tym sye znáiących / stronie to opowiedziawszy. A ile by długu swego ná koniu nie doiął/áby ná Personie szukał. Co Arestatorá ma doydz przes Sądowny wyrok.

ARestuie kto dłużnikowi swemu pieniądze álbo iáki státek v kogo / á dłużnik záſye gdy pozywa Arestatorá trzy kroć ku wyzwoleniu swego státku z zapowiedzi / chcąc sye mu vspráwiedliwić / á pozwány nie będzie stawał : tedy státek áreſtowány ma być z Areſtu wolny.

☞ Krákowiánie máią swoy Wielkierz około czynienia Areſtow/ ná dobrá zmárłego dłużniká/ y zbiegłego dłużniká / y iáko Arestator Sądy ostrzegáć ma: Jákiego záſye długu iákim porządkiem ná dobrách zmárłego dłużniká doydzie / chociaby dzieci onego zmárłego lath niemiały/ á iákiego nie doydzie áż dzieci do rostropnych lat doydą. O tym kto chce wiedzieć á komu tego ieſt potrzebá/może sye támże s Polskiego y z Láciństkiego Wielkierzu dostátecznie náuczyć/ gdzie o tym ieſt szeroko pisano.

ZApowiedz Vrzędną powinien káżdy przy-

igć zá ro-

iąć zá roſkazánim Sedziego / ná ſwego goſćiá/ komorniká/ y ktorego kolwiek dłużniká. A gdźie by nie przyiął / ſkłáda mu ſługá Vrzedowy rok ná pewny czás do Práwá od Areſtatorá / áby przed Sedźiem powiedźiał / przecz ná roſkazánie iego zápowiedźi nie przyiął. W ktorey przyczynie ieſli mu Areſtator wiáry nie da / powinien tego bedźie popráwić przyſyegą.

Areſt káżdy przyiąć winien.

O pierwośći Areſtu.

BAdká bywa miedzy Areſtatormi s tąd. Vczyni kto pierwſzy Areſt ná dobrá ſwego dłużniká zgołá / nie máiąc długu ſwego żadnym zápiſem obligowánego / vczyni też potym drugi / máiąc dług Cyrográfem álbo iákim innym Vrzedowym dowodem opiſány / kto s tych przodkiem dochodźi długu zdobr áreſtowánych / czyli then wtory Areſtator zá pierwośćią długu ſwego / czyli pierwſzy Areſtator zá pierwośćią Areſtu ſwego? Odp. Iże poſledni Areſtator zá pierwośćią ſwego długu / y zá lepſzośćią Práwá ſwego pierwey. Abowiem zápowiedź nic Práwá nie przydáie nikomu / iedno tylko czyni pohámowánie ſtátku czyiego / áby był w pokoiu do rozſtrzygnienia Práwem / ktho ma lepſze

Prawo. A iż sye wiec po smierci dłużnika vganiáią do Arestu chcąc miec przodek / to dla tego bywa iż iednák czásem y zá pierwoścą Arestu dostawa drugi długu przed drugimi Arestatormi / w ten czás gdy inszy Arestátorowie zápisánego pierwey długu iákim dowodem nie okażą.

Kráwcowi gdy sukno vkrádną przeciw komu Pan ma czynic.

DA ktho do Kráwcá robić suknie / á przytráfi sye iż złodziey vkrádnie sukno / y bedzie poiman s suknem / ktho ma fołdrowáć ná złodzieiá / Kráwiec czyli Pan onego sukná / álbo przeciw komu ma pan czynić? Odp. Ná woli iest tego kthorego iest sukno / czynić chceli przeciw Kráwcowi ktoremu sukno dał y zwierzył / chceli przeciw złodzieiowi o złodzieystwo. Wszákże to Prawo ták sye miárkuie: iesli Kráwiec sukno zápłáci Pánu / tedy Kráwcowi przynależy spráwá przeciw złodzieiowi. A iesli nie zápłáci / tedy Pánu kthorego iest sukno. Specu: Saxo: lib: ij, articu: 60. glos.

O Inwentarzoch.

Inwentarz /

INwentarz / ieſt Vrzedne popiſánie rzeczy náleżionych ná dźiedźictwie / álbo w mieſzkániu zmárłego / álbo też dłużniká zá pewnym przewodem Práwá choć nie zmárłego / vczyniony przes dźiedźicá álbo Opiekuny dźieći ktore lat niemáią.

Kto ma czynić Inwentarz.

OPiekun przyrodzony powinien vczynić Inwentarz y viśćić sierotam ich dobrá / áby im tego nie vtrácił / y owſzem nie może ſye wdáwáć w opieke poki Inwentarzá nieuczyni. Specu: Saxon: lib: i, articu: 23. chybá w rzeczách ktore odwłoki nie ćierpią. Sp:Sax:li:i,ar:11,gloſ. Ale ći Opiekunowie ktore Oyćiec vſtáwi mimo przyrodzone ſwoie dźiećiam ſwoim / ći nie powinni Inwentarzá czynić / iż nie ſámi ſye w to wdawáią / ále ie Oyćiec vſtáwił / y wierzył im tego. A ták ſpráwá opieki wſzythká ná ich wierze zależy. ∴ ∴ ∴ ∴

Czás ku czynieniu Inwentarzá.

DZiedźic powinien vczynić Inwentarz

Czás ku czynieniu Inwentarzá.

trzydziestego dniá po smierci zmárłego / álbo trzydziestego dniá od tego czásu ktorego by sye poznał być dziedzicem : piszą niektorzy iże dziesyątego dniá / wszákże może rychley / y owszem im rychley vczyni/tym lepszey sławy y domniemánia będzie v Ludzi / zwłaszczá v przyiaciol zmárłego / w vczynieniu zupełnego á spráwiedliwego Inwentarzá. Specu: Saxon: lib:1, art:6.

☞ Tu by przystáło ná ty ktorzy sye opiekáią sierotámi zábiegáć y rádzić pilnie około tego/ áby pieniądze gotowe y wszytki rzeczy ruchome/ po smierci zmárłego zostáłe/zupełnie á spráwiedliwie były popisáne. Abowiem drugi niż záczęnie Inwentarz czynić/połowice indzie wynieść może / ku wielkiey szkodzie y vbliżeniu vbogim sierotom/poniewáż vrząd nic innego nie może pisáć/iedno co vkażą. A przedsye iednák opiekun álbo dziedzic / záwżdy sobie ma zá słuszną obrone przeciw sierotam y Credytorom/(gdy mu w czym wiáry nie dáią) przes tho iż vczynił Vrzędny Inwentarz / á ono snadź thym Inwentarzem pan Opiekun dobrze opiekł y ożegł vbogie sieroty/ álbo dziedzic oszukał Credytory. A niewiem by tákich wiele nienálaazł / co thylko opiek szukáią/ s nich żywą / á bárzo ich prágną / chodząc dom od domu / á pilnie przeglądáiąc gdzie

ktora bá=

ktora bábá iuż głową trzesye/á drżąc sye nápija. A ták przyſtáło by ná ty ktorzy ſye zową y ſą Supremi omnium orphanorum tutores, w to weyrzeć y rádzić / áby ſpráwiedliwie Inwentarze były czynione. Ktorym by to ſpoſobem miáło być / iż káżdemu wolno powiedźieć widzenie ſwoie gdyby go ſpytano / ia co rozumiem powiem. Tym ſpoſobem / gdy by zárázem po śmierći zmárłego/po ktorym Inwentarz ma być czyniony / rzeczy były vrzedownie zámknione y zápieczetowáne áż do popiſowánia / ktemu ten co dáie ſpiſowáć/zwłaſzczá ná ktoreg by było iákie domniemánie/ áby pierwey przyſyągł Vrzedowi / iáko ſpráwiedliwie wſzythki rzeczy dáie popiſowáć. A iáko o tym niewie nic/ áby co ná ſtrone odeſzło / álbo przes kogo wynieſyono było. Wſzákoż to tym ktorym przyſtoi około tego rádzić niechay bedźie porużono: Ja tylko chćiał krotko vpomionąć/iż to ieſt w poſpolitey rzeczy wielka ſkázá / nie ſpráwiedliwe Inwentarze / przes co vbogie sieroty czeſtho wiele ſzkoduią/ iż rzadko ku ſwemu przychodzą /zwłaſzczá gdy ktemu Páni Wienna nieſpráwiedliwym á wiele kroć poprzyſyężonym Wiánem / oſtáthek zágárnie. ./. ./. ./. ./.

Pożytek

Pożytek Inwentarzá.

POżytek Inwentarzá ten iest / iż dziedzic ktory go vczyni nie może być vciążon w płaceniu długow zmárłego / iedno poki sstawa dobr iego. A gdzieby Inwentarzá Opiekun nie vczynił / tedy dziedzic bliższy iest przećiw iemu przysiądz / iż thák wiele było iáko żáluie. Specu: Saxon: lib: i, articu: 11. glos. ¶ A ieśliby ktho żałował ná dziedzicá / iż wiecey dobr zostáło niżli zeznał álbo popisał / á tego by nań dowiedziono / tedy dwoiáko dług zmárłego płáćić powinien. Specu: Saxon: lib: i, articu: 6. Iure Municip: Articu: 26.

OPiekunowi ten iest pożytek Inwentarzá / iż sierotom gdy dorostą lat niepowinien sye wiecey vspráwiedliwić z rzeczy należionych / iedno wedle spisánia Vrzedowego Inwentarzá / á iákie dobrá ná ten czás wziął kiedy opiekę przyiął / tákie powinien wroćić. Iure Municipali Articulo 26.

Drzewo

Ti dwie kołce ná stronách położo
położone ku oslachcenu: y ku vkaz
postepku blistośći małżeńskiey: á w
dziś nicinnia zákazánia od kośći

pierwszi postep blistośći małżeńskiey
w [illegible]zánia

pierwszy postep blistośći małżeńskiey/ kto

kto
od ko

Pozostálec pozostáley brátowey.

Zoná bráto wá niegdy pozostá wiona.

Brát.

pokolenie álbo sto= pień. i.

Zoná syna brátowego

Brátow Syn.

Stopień ij.

Zoná wne ká bráto wego.

Brátow wnek.

Stopień iij.

O Drzewie Krewności.

Krewność/ iest powinowáctwo iedney Persony ku drugiey / gdy iedná rodźi sye od drugiey / álbo dwie od iedney. A názywáią krewność/ od społeczności/ y iedności krwie/ iże Persony ktore sobie są krewne / máią miedzy sobą spolną krew/ gdy sye z iedney krwie rodzą / iáko też Łácinnicy zową Consanguinitas, quasi sanguinis vnitas. A stąd że też bekárći wedle Práwá Mieyskiego máią krewne / ále po wrzećienie nie po mieczu/ to iest/ krewne s strony mátki/ nie s strony oycá. Abowiem gdy bekárći nie máią oycá pewnego/ y tákiego iákiego by sye godźiło mieć/ przeto thęż krewnych po oycu niemáią.

Drzewo krewnośći/

Jest wymálowánie / Drzewu Przyrodzonemu

podobne/máiące w sobie pień y rozgi/to iest początek rodzáiu/Linie proste y pobocznie/ rozmáitymi stopniámi rozdzielne / w ktorych Persony rozmáitą krewnośćią są spoione.

Pień Tu rozumiey/ tę Personę od kthorey krewni poszli.

Stopień Rozumiey liczbę/iáko kthora Personá dáleko iest od drugiey/miedzy kthorymi bywa pytánie. Jáko gdy spytáią / w kthorym stopniu iest Prawnek od Dziádá / powiesz iż w czwartym. Bo od Dziádá ten idzie rząd Person. Dziad/ Oyćiec/ Syn/ Wnek/ Práwnek. Abowiem w Liniey prostey ile iest Person o ktorych bywa gadká áż do ostátniey/tyle iest stopniow/ odiąwszy iedne Personę.

LInia prosta/ kthora w tym Drzewie Krewnośći widźisz/ począwszy od wierzchu od Persony Práprádziádá/áż ná doł do Persony Práprawneká. Thá sye ná dwoie dźieli.

LINea recta ascendentium.

¶ Jedná iest Person wzgorę idących/przodkow nászych / ták Mężczyzny iáko y białey płći / co Łáćinnicy zową Ascendentium, od ktorych my poszli / iáko są

Oyćiec/
Dziad/to iest mego Oycá álbo Mátki Oyćiec.
Bábá/ to iest mego Oycá álbo mátki Mátká.
Prádziad/iest mego Dziádá álbo Báby Oyćiec.
Przedbábá/iest mego Dziádá álbo Báby mátká.
Prápradziad/iest mego Prádziádá álbo przedbáby Oyćiec.
Práprábábá/iest mego Prádziádá álbo przedbáby mátká.

¶ Druga Linia prosta/ iest Person ná doł idących/ ták Mężczyzny iáko y białey płći/ktore Láćinnicy zową Descendentium, ktore od nas pochodzą / iáko są

LINea recta descendentium.

Syn/
Wnek/ ktory sye rodzi od mego Syná álbo dziewki.
Wneczká / ktora sye rodzi tákże od mego Syná álbo od dziewki.
Práwnek / kthory sye rodzi od mego Wneká álbo od Wneczki.
Práwneczká / ktora sye tákże rodzi od mego Wneká álbo Wneczki.
Práprawnek/Prápráwneczká/ktoresye rodzą od mego Práwneká álbo Práwneczki.

Linia poboczna

Ma w sobie persony/kto=

sony/ktore áni sye od nas rodzą/áni my od nich/ Ale od iedney krwie z námi pochodzą. Kthore Láćinnicy zową Collaterales, aut transuersales, ták s práwey strony po mieczu / iáko z lewey po wrzećienie/ iáko są

Brát/ Syostrá/

Stryy / to iest Oycow brát. Y Wuy/ to iesth Mátczyn brát.

Ciotká / iest Oycowá álbo Mátczyná siostrá. Acz ty obiedwie Personie iednym Polskim słowem Ciotká zową / ále Láćinnicy rozność w tym máią. Bo siostre Oycowe Amitam, á siostre mátczyne Materteram názywáią.

Stáry Stryy/iest mego Dźiádá brát. Y Stáry Wuy/iest mey Báby brát.

Stára Ciotká / iest mego Dźiádá y moiey Báby siostrá.

Stárszy Stryy/ iest mego Prádźiádá brát.

Stársza Ciotká/iest mego Prádźiádá siostrá:co drudzy zową/przestryiec przećiotká.

Stryczni bráćia álbo siostry / ktorzy sye rodzą odedwu Brátow.

Ciotczoni bráćia álbo siostry / ktorzy sye rodzą odedwu Syostr.

Synowiec / iest Syn od mego brátá.

Synowicá/ iest Corá od mego brátá.

Linia po-

¶ Linia pobocznia iest też dwoiáka / iedná iest rownych Person w stopniach / á druga nierownych. ¶ Rowna poprzecznych Linia iest / gdy persony o ktorych bywa gadká ná rownym stopniu są od spolnego Pniá / to iest od Rodzicá / iáko iest brátow Wnek / y siestrzyná wneczká. ¶ Nierowna poprzecznych Linia iest / gdy Persony o ktorych bywa pytánie / ná nierownym stopniu są od spolnego Rodzicá / iáko iesth brátow Práwnek / á siestrzyná wneczká.

Porządek Spadkow.

K Spadkowi / po vmárłym / ktory Testámentu nie vczynił / iest czworáki stopien. ¶ Ná pierwszym stopniu są dzieci. ¶ Ná wtorym Rodzicy. ¶ Ná trzecim persony poboczne / o ktorych powiedziano wyszszey. ¶ Ná czwartym Mąż z żoną / kthorzy po sobie spadek biorą / gdy niemász áni Rodzicow / áni Dzieci / áni Bráciey / áni Syostr / y innych ná doł y wzgore y poprzek idących. ¶ Ná ostátek iesli tych wszytkich ná czterzech stopniách o-

kazánych niemász: thedy spadek álbo Jmienie zmárłego/przynależy do Skárbu Krolewskiego.

Descendẽtium sucesio.

¶ Wszyscy tedy ktorzy idą ná doł iáko są Syn/ Dziewká/ Wnek wneczká/ Práwnek práwneczká / thák Męskiego iáko y żeńskiego Plemienia: ktorzyby s tych po zmárłym bliższy byli/ spadek zárowno biorą przed tymi wszytkimi Personámi/ktore idą wzgore y przed pobocznymi. Specu: Saxon: lib: i, articu: 3, & 17. Et lib:iij, articu: 76. glos. lib:ij,articu:23. Et Iure Municip: articu: 3. in glos. A s tądże sye okázuie / iż Synowie y Corki po smierci Rodzicow swoich/ wszythkiego Jmienia/rowny dział biorą/y z rownego sye działu weselą. Wyiąwszy by s nich niekthorzy odpráwieni byli/ ktorzy iesliby rowny dział z nie odpráwionymi chćieli bráć / thedy pierwey to powinni pod przysyegą położyć co wźieli/toż będą ku działowi przypuszczeni. Chybá iż nie odpráwieni mogli by dowieść swiádkámi/ iże sye wyrzekli z dobr Oyczystych y Máćierzystych. A czego odpráwieni nie winni ku działowi kłáść/ nápisano Specu: Saxon: lib:i, articu: 10. 13. Iure Municip: articu:57. Jáko gdy kto co po żenie weźmie/ álbo by co spráwionego álbo dárowánego od rodzicow zá dobrego ich zdro-

wia miał/

wia miał/iáko konie/zbroie/száty/ y inne rzeczy/ ieśliby thez co wysłużył álbo ná Woynie zyskał. Tákże dziewká co iey iest od Rodzicow dano ku iey ochedożnośći/w szátách/w sprzećie domowym/ tego nie powinná kłáść/ álbo co thez wysłużý.

¶ Ná teyże Liniey prostey/Person ná doł idących/Persony ktore są ná bliższym stopniu od zmárłego / biorą spadek przed tymi kthorzy są ná dálszym stopniu. Wyiąwszy by Rodzicy thych to kthorzy są ná wtorym stopniu / zmárli á nie odpráwieni byli : tedy oni ná mieysćcu Rodziców swoich zmárłych / biorą spadek po Dziádu y po Bábie z drugimi Dziedzicmi/ thyle ile Rodzicy ich mieli bráć gdyby byli żywi. Specu: Sax: lib: i, articu: 17. Co Láćinnicy zową Iure repreſentatiuo. Quòd nepotes repreſentant perſonam Parentum in ſucceſsione poſt Auum vel Auiam in Linea recta. Ktore Práwo tylko idźie miedzy tymi Personámi/ co są ná prostey Liniey.
A iesli by kto zmárł / á Synow by tez niebyło/ álbo Dziewek/ále by miał Wneki álbo Wneczki: tedy Wnekowie y Wneczki/ tymże sposobem biorą spadek przed thymi co idą wzgorę/ y przed pobocznymi.

A gdy nie=

Ascendentium succesio.

¶ A gdy niemász Dzieci álbo Wnekow / y innych ná doł idących : tedy spadek przychodzi ná bliszszą persone miedzy tymi co wzgore idą/tym sposobem: Gdyby kto zostáwił Oycá/ tedy Oyciec bierze spadek y przed Mátką/y przed innymi wszythkimi gornymi y pobocznymi. Tákże thež gdyby Oycá niebyło: Mátká bierze przed inszymi wszytkimi wzgore y poprzek idącymi. Specu: Saxon: lib:i,articu:17. ¶ Ale wedle Práwá Cesárskiego/ Oyciec/ Máthká/ z Brácią/y s Syostrámi/zmárłego Syná spadek zárowno biorą. A ták poki person ná doł y wzgore idących sstawa/poty pobocznie Persony bywáią wyłączone wedle Práwá.

Collateralium succesio.

¶ A gdy Synow y Rodzicow/ y innych krewnych ná doł y wzgore idących niemász : thedy spadek przychodzi ná pobocznie persony / kthore by sye w stopniach okazáły być bliszsze po zmárłym/o ktorego Dziedzictwo idźie. Specu:Saxon: lib: i, articu: 3. Qui se in proximiore gradu,huic de cuius hæreditate agitur probauerit,præfertur ei, qui vlteriorem obtinet gradũ. Miedzy ktorymi to pobocznymi/ bliszszy są brácia y siostry/ y ich dźieci. ¶ A tu trzebá wiedźieć/iże brácia y siostry/ktorzy są iednego Oycá y iedney Mátki/

kthore Lá-

ktore Láčinnicy zową integri fratres & integræ sorores, bliższy są ku wszelkiemu spadkowi nád bráćią y siostry od iedney Mátki / á od innego Oycá: álbo od iednego Oycá / á inney Mátki/ ktore zową medij fratres, mediæ sorores. A gdźie by záśye dźieci zmárłego brátá álbo siostry/ktorzy są iednych rodźicow/zostáli: tedy spułbráćią álbo spułsyostrámi/ zárowne spadek s nimi biorą. Specu: Saxon: lib:ij, articu: 20.

¶ Po Bráćiey záśye y po siostrách iednych rodźicow y po ich dźiećioch / bywáią przypuszczeni ná dźiedźictwo/Dźieci od iedney Mátki álbo od iednego Oycá/kthorych záśye dźieci bliższe są ku spadkowi nád Stryie y nád Wuie.

¶ A gdy niemász Bráćiey / siostr / y ich Dźieci álbo Wnękow: tedy po spadek przychodzą inszy ktorzy byli ná bliższym stopniu / iáko są Stryiowie/Wuiowie/Ciotki/ichSynowie/Wnęki/Wneczki. A ktorzy by ná iednym stopniu bliższym/społem náleźieni byli/ á tego by dowiedli/ rowny dźiedźictwá dźiał biorą / wedle Textu Specu: Saxon: lib: i, cap: 17. z Niemieckiego ták iáśnie wyczerpnionego. Non extantibus,neq; fratribus,neq; sororibus,omnes qui se in vno cognationis gradu esse probauerint, æquam hæreditatis portionem percipiunt.

Integri fratres

Medij fratres

Mariti & vxoris suc cessio.

¶ Potym gdy tych wszytkich krewnych wyższey námienionych nie będzie / tedy Mąż z żoną po sobie spadek biorą. A iżby po sobie mogli słusznie bráć / potrzebá iest áby było miedzy niemi práwe á słuszne małżeństwo / wedle Kościołá Krześćiáńskiego złączone / ktoreby trwáło áż do śmierci. Abowiem gdźieby rozwod záſzedł / tákowy spadek mieysca niema.

Fisci suc cessio vltima.

¶ A gdy niemáſz przyiaciół y żony / tedy spadek przynależy do skárbu Krolewskiego / kthory iuż iest ostátecznym Dziedzicem. Iure Mun: art: 59.

Sacerdotũ et Monachorũ suc cessio.

KSiądz iesliby vmárł krom Testámentu / á dobrá po nim zostáły z dochodow Kościelnych nábyte / spadek po nim nie indźie iedno do Kościołá przynależy. A iesliby ony dobrá były z iego oyczyzny / álbo po kthorym przyiaćielu przypádłe / álbo robotą iego własną álbo Rzemiesłem nábyte: tedy ná przyiaćiele przypadáią. Co ma być rozumiano o tych Ksyedzoch / ktore zową świeckimi / nie o Mnichoch. Abowiem iáko Mnich z Bráćią nie dziedziczy / ták też po Mnichu żaden spadku nie bierze. Bo Mnisży wyrzekli sye świátá / y są vmárli świátu: A vmárłyć żaden spadku nie bierze iedno żywy.

Mniszy nie dźiedźiczą.

Wyiąwszy by ktorzy w dźiećinstwie s przymu-

ſzenia álbo

szenia álbo z iákiego. przyłudzenia álbo z namowy do Klasztorá wstąpili. Bo ći mogą wynidź/ á tak dziedzictwá nietrácą. Specu: Saxon: lib: i, articu: 25. Et lib:ij, articu: 22. Wszákże w they mierze zacnym y vczonym w Práwie Ludziom nie zda sye być zá słuszną rzecz/áby Mniszy dziedzictwá po swym krewnym niemieli bráć/ mieniąc ieslize niewiástá ktora sye niepoććiwie rządźi/dla swey niepoććiwośći dźiedzictwá nietráći: á czemu by Mnich ktory sye ná służbe Bożą vdá tráćić miał? Tum quod Statuta Laicorum non ligant Ecclesiasticas Personas. A podpieráią tego Prawem Duchownym y Cesárskim.

Mniszy kiedy dźiedzicthwá nie trácą.

¶ W dochodzeniu á otrzymániu dźiedźictwá/ niemász áni ma być żadney roznośći miedzy mężczyzną / á żeńskim plemieniem. Abowiem iáko ku rozmnożeniu Rodzáiu / obudwu Pan Bog stworzył/ták też práwo w bliskośći Jmienia czyni ie rowne/oprocz Gierady á Hergewetu. Bo Gieráde/ to iesth sprzet y vbior niewieśći wedle práwá/ (ácz niesłusznie gdy sye kto przypátrzy) bliższa po zmárłey Niewieśćie bierze. A Hergewet/to iest zbroie/bliższy po zmárłym Mężu. Powiedźiałem iże niesłusznie / to s thego przykłádu káżdy obáczyć może. Vmrze ktora bogáta

Gierádá.

Herge-wet.

biała głowá / ktorey máietnosć wszytká prawie w tey to Gieradźie / w Bryndách kosztownych zależy/zostáwi Syná iednego álbo dwu/ktorzy by słusznie á spráwiedliwie máietnosć Máthki swey wszytke po smierci iey mieli bráć: tu wedle Prawá Máydeburskiego/nie włásni Synowie biorą / ále biała głowá ktoraby byłá oney zmárłey krewna bliszsza / choć bedźie dobrze dálsza ná trzecim y ná czwartym stopniu / niż włásny Syn. Tu w tey mierze iest wielka niespráwiedliwość/á nieznosne okrucienstwo nád włásnymi dziedźicmi/ gdy ná to pátrzą/á prawie im to co ich iest włásnego z rąk wydzieráią. Przeto Krákowiánie tákowe prawo o Gieradźie/(ktore też tu masz ná dole przypisáne) cześcią miarkowáli/ cześcią ábrogowáli / ktorych przykładu by inne Miástá násládowáły / vmnieyszyło by sye kłopotow / á wielkiego zákrwáwienia miedzy przyiacioły. Dobrze by thedy áby to prawo w pospolitości ták stało/áby meżczyzná z białą głową spadek wszytkich rzeczy rowno po przyiacielu bráli. Aby iáko nie wszedy wiedzą co iest Gieradá/ y co iest Hergewet/ tákże rzecz z nieznáiomością nazwiskow zginelá/á z gruntu zgłádzona byłá/ áby bes tego bråkowánia Hergewetu y Gierady/ bliskość w stoiacey y ruchomey máietnosći ro=

Práwo niesłuszne o Gieradźie.

ietnosći ro=

ietności rowno brali. Obaczáią thy trudności y
niespráwiedliwości wiele przyiaciol/ ktorzy má-
ią przed oczymá Páná Bogá / á zgode miłuią /
y wiele ich naydźie/ktorzy bes tego brákowánia
Gierady rowno sye wszythkim co kolwiek iest
dźiela cicho / bes kłopotow / ták iż Woyth o
tym nie wzwie.

Kiedy żoná ktorego kolwiek Mieszczániná
z swiátá zeydźie/zostáwiwszy dźieci Sy-
na albo Dźiewke / iednego álbo wiecey: Thedy
wszytek Grat y sczebrzuch ktorym kolwiek imie-
niem może być miánowány / ná żadnego insze-
go/iedno ná Meżá y dźieci iey (kthorego kolwie
stanu beda) ma przysłuszeć/ wszytki insze tey v-
márley przyiaciele/ siostry / y bliższe oddaláiac.
A po smierci tych to dźieci / to wszytko iáko iest
wedle Práwá/przy Oycu ma zostáć. ¶ A iesli
żoná vmrze nie zostáwiwszy płodu / tedy to w-
szytko co ku Gieradźie należy y przysłusze/co oná
w dom do meżá wniosłá/ á tych rzeczy czásu ży-
wotá od syebie nieoddalitá/álbo dawnościa czá-
su sye nie skáziły: To Syestrze iey/ álbo bliższey
przyrodzoney / przes Meżá iey ma być wydá-
no. Domowy sczebrzuch/we złocie/ we srebrze/
Kleynotách/ pieniadzách gotowych / y wszytki

Artykuł Krákowiánow o Gieradźie.

inne rzeczy od máłá do wiela/co by ku Gieradzie nie przysłuszáły / przy Mężu tey vmárłey máią zostáć. O kthore żadnego nágabánia od iey bliskich niema mieć. Ale tho po swey woley obroci gdzie chce/ nikomu liczby nieczyniąc s tego.

¶ To też ostrzegáiąc / że siostrá tá álbo przyrodzona/ktora tákową Gierade będzie bráć chćiáłá/ Mężowi tey to vmárłey s tákowych rzeczy/ ma zostáwić co Práwo obmawia. To iest łoże vsłáne, y inne rzeczy w Práwie opisáne.

Item. Ty rzeczy wszytki / kthore Mąż żenie przed slubem álbo po slubie kiedykolwie ku poććiwośći iey spráwił/ we złoćie/ srebrze/ száćiech/ Kleynotách / vpominkách / y wszytkich innych rzeczy / żadnych niewyymuiąc / tho nie ma być miedzy Gieradą policzono / Ale po smierći żeniney Mąż to wszytko przy sobie záchowáć ma/ iáko swe własne. A żadnemu nie ma być zá tho powinien odpowiádáć. ¶ A ieśli by sye przydáło/żeby Mąż pierwey vmárł niżli żoná/ choćia zostáną álbo niezostáną dźieći: Gieradá álbo sprzet wszytek ktory s sobą żoná wniosłá / y to co iey Mąż przed slubem y po slubie dał/kupił/ spráwił/ we złoćie/ srebrze/ Kleynoćiech/ w száćiech / y innych rzeczách / kthore ktemu należą:

Przy zostáłey wdowie máią zostáć / y po swey woley może ie obrocić. &c. ∴ ∴

O Przyiaćiołoch po małżeństwie.

Przyiaćioły po Małżeństwie Láćinnicy zową Affines, ták po mężu iáko y po żenie / s tąd iż dwá domy / to iest dwá rozne rodzáie / w iedno przyiaćielstwo iákoby ku iednemu końcowi zá onym Małżeństwem sye schodzą áż do czwartego pokolenia. A tu trzebá wiedźieć / iże przyiaćiele mey żony á moi przyiaćiele nie są sobie przyiaćiele s strony mego małżeństwá / to iest nie są Affines iáko Láćinnicy zową / tylko przyiaćiele mey żony / mnie są przyiaćiele po Małżeństwie: tákże też moi przyiaćiele / są mey żenie przyiaćielmi s strony małżeństwá. A s tądże to iest / iże Oyćiec y Mátká iedney Fámiliey mogą poiąć w Małżeństwo mátkę y Corę iey drugiego rodzáiu / tákże dwá bráćia mogą poiąć dwie śiestrze / Ale mąż s przyiaćioł żony

Affines.

swoiey / nie

swoiey / nie może żony poiąć / áż do czwartego pokolenia. Tákże też niewiastá niemoże bráć mężá s przyiaciol meżowych aż do czwartego pokolenia. .:. .:. .:. .:.

Imioná Przyiaciol po Małżeństwie.

¶ Mąż z żoną są gruntem przyiacielstwá po Małżeństwie.

¶ Swiekier / iest żony mey Oyciec. Ale dźiś pospolicie Oycem zową wedle zwyczáiu / nie świekrem: tákże świekrá / mey żony mátká.

¶ Zieć / mey dźiewki Mąż.

¶ Ciesć / Syná mego żoná.

¶ Dźiewierz / iest brat meżow.

¶ Jątrew / żoná mego Brátá. Zową też Brátową.

¶ Swieść / siostrá Mężowá.

¶ Swak / iest siestrzyn Mąż.

¶ Pásierb / Syn mey żony od pierwszego mężá / albo Syn mego Mężá od pierwszey żony.

¶ Pásierbicá / dźiewká mey żony od innego Mężá.

¶ Oyczym / Mąż wtory moiey Mátki.

¶ Oblubieniec / Nowożenia / Pan młody.

Porządku sądow mieyskich cześć czwarta. O kárności złoczyńcow/ á naprzod o męczeniu ich.

Porządek około Męczenia złoczyńcow.

Sprawe około męczenia y rozmáitey śmierći roznych złoczyńcow/ ludźie náuczeni w Práwie/ bárzo szeroce á potrzebnie nápisáli/ nie bes przyczyny. Abowiem

gdźie idźie o zdrowie vbogiego człowieká / zá ktorego iednorodzony Syn Boży dał sye vmeczyć / tám trzebá nawietszey náuki y nawietszego porządku á pilności/ áby człowiek bes litości Sędziego/bes bácznośći/bes dobrego rozsądku/ iáko inna Bestya niezginął. W czym záprawde w Miástách y w Miásteczkách máły iest porządek / wietszy snadź tám / gdźie sye sprawá toczy o troche zginiey máietności/ niż tám gdźie vbogiego człowieká ćiáło szárpáią/tárgáią/ćiągną/pieką/meczą/wiele kroć tylko przy obliczności iednego álbo dwu opiłych Ceklarzow/gdźie rzadko bywa człowiek poważny á báczny/kthoryby wielkość á potrzebe meki wyrozumiał / ktoryby też Persone y znáki ku wydániu ná meke rozeznał / y spráwiedliwośći w tym dozrzał. Sam przy tym okrutny Káth á ieden álbo dwá opili Ceklárze bywáią: s kthorych potym wyznánia człowiek bywa ná śmierć skazan. Ty rzeczy potrzebuią pilnego wypisánia / ále iże vmyśliłem potym osobne ksyązki o tym pisáć: tu ná ten czás co by sye potrzebnieyszego być zdáło / ná koniec krotko przypiszę.

Co trzebá báczyć przed meczenim Złoczyńcow.

Przed mecze=

PRzed męczenim złoczyńcow ty rzeczy trzebá pilnie báczyć. ¶ Napirzod/áby żaden w Kátowskie ręce ná mękę niebył zdány / áż by były pewne á dostáteczne przeciw niemu znáki złoczyństwá/á dowody nieiákie. Abowiem męká áczkolwiek ku wybádániu Prawdy bywa przydaná/wszákże rzecz iest ku zdániu ná śmierć niepewna / krechká/ y Sędziemu ku zbáwieniu niebespieczna / gdy niektorzy złoczyńce ták są twárdego przyrodzenia / iże ná nich nic nie wymęczy: á drudzy záśye są ták miekkiego á niecierpliwego przyrodzenia / iż wolą ládá co powiádáć/niż okrutne męki ćierpieć. A s tąd bywa iże ich wiele niewinnych powoływáią. Nápisał to y Aug. S. Vbi non sunt præsumptiones, semiplenæ probationes, certa indicia, non est inducenda quæstio.

¶ Druga / áby złoczyńcá ná mękę nie łatwie áni skwápliwie od Sędziego był zdawan / by też y znáki ktemu przywodziły/iedno w ten czás gdzieby inszym lżeyszym sposobem/to iest łáskáwym vpominánim álbo pytánim prawdá nie mogłá sye okázáć. Gdzie theż są iáwne dowody przeciw złoczyńcy / álbo sye sam dobrowolnie zna/ álbo znáć krom męki obiecuie/tám męki nie

Kiedy złodziey ma być męczon.

trzebá/oprocz że by ná co innego zá dostáteczny=
mi znáki / á nieiákimi dowody był podezrzány/
czego by dobrowolnie znáć niechćiał / álbo to=
wárzystwá niepowiedźiał.

¶ Trzećie / áby złoczyńcá / ktory by iuż ná ś=
mierć miał być wydan / toż zeznał po mece ná=
záiutrz przed zgromádzenim wszythkiey Rády/
dobrowolnie z roſkazánia á łáſkáwego pytánia
Sedziego / co ná mece zeznawał. Abowiem
przes to bywa potwierdzone wyznánie wyme=
czone. A s tąd że Teſtáment złoczyńce zá poru=
czenim Sedźiego támże v Rády ták przes Pi=
ſárze bywa piſány/ y v Sądu iáwnie czytány/
tym kształtem. Iż ten .N. rodem z .N. ſtánąw=
ſzy przed námi dobrowolnie zeznał/ iż vkradł/
wydárł/wyłupił/zábił/ſpalił ꝛc. y s tym idźie ná
Sąd Boży / ktorego Práwu wáſzemu poru=
czamy.

W dźień Swięty godźi ſye zdáć ná mekę.

Iáwni złoczyńce y w dźień Swięty mo=
gą być ná mekę wedle Práwá dáni / y w
dźień Wielkonocny/ y Bożego Národzenia/dla
tego áby ſye łotrowſkie rády y zdrády długo nie

táiły/przes

táiły/przes kthorych niepoznánie mogło by sye sstáć wielkie á szkodliwe zámieszkánie ku zábieżeniu wielkim niepokoiom / szkodam/ niebespiecznosciam / záchowániu zdrowia ludzkiego / y pokoiu pospolitego. C. De Ferijs. L. Prouinciarum Præsides.

Złodziey gdy by kogo powołał / y smiercią swą zápieczetował: thedy powołány może sye odwiesć swoią przysyegą / oprocz żeby nań był iáki inny dowod albo swiádectwo. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 39.

Znáki ku zdániu ná meke ktore są pewne.

Znáki zá ktorymi by złoczynicá miał być zdan ná meki/nie są opisáne/ ktoreby były pewne á dostáteczne. Ale ty zależą ná vznániu/ ná woli y ná sumnieniu mądrego á rostropnego Sedziego. Wszákże tá wola/ rozeznánie/ y sumnienie Sedziego tákie ma być/ktoreby było Práwu á Spráwiedliwośći przystoyne. Abowiem ináczey nic by nieważyło.

☞ Nápisał Jodocus Dámuderius w ksyążkách de praxi rerum criminalium, s Práwá Ce=

śárſkiego przykłády/ s ktorych może ſye náuczyć/ kthore znáki ſą dáleko od meczenia odwodzące/ ktore bliſko ku mece wiodące/ kthore nablizey. Dáleki znák ieſt gdy tak mowią/ Słycháć iż zá=bił. Bliſzſzy ieſt znák gdy mowią/ ten był wiel=kim á wiecznym nieprzyiaćielem zábitego/czeſto go zábić groził/czeſto mu odpowiádał. Wſzákże y ty znáki ieſzcze nie ſą tákie/ zá kthorymi by kto miał być zdan ná meki. Nabliſzſzy y napewniey=ſzy znák ieſt gdy ták mowią/ tego widziano gdy z gáiu wyſkoczył gdźie ćiáło zábitego leżáło/ ten miał miecz goły w reku/ gdy go vźrzano/ zbled=nął/ do Klaſztorá vćiekał. Tháko we nabliſzſze znáki dwiemá godnymi á niepodeżrzánymi ś=wiádki potwierdzone/ ſą doſtátecznie wiodące ku mece/ y owſzem iednym świádkiem potwier=dzone/ ták godnym ná ktorego by namnieyſza mákulá podeżrzenia niebyłá/ zwłaſzczá gdy ták świádczy iż go widział kiedy ránił. ¶ Tákże o złodźieiu może być rozumiano/ gdy mowią/ podeżrzány tho młynarz/ vbogi ieſt/ rad ſye w drogie ſzáty vbiera/ták wiele niezárobi: ty znáki ſą dálekie. Bliſzſze gdy v kogo widzą rzecz krá=dzioną. Nabliſzſze y nadoſtátecznieyſze/gdy go widzą s krádzioną rzeczą vćiekáiącego/ z miey=ſcá gdźie rzecz vkrádziono. ¶ Ná cudzołoſtwo

Znáki me=żoboy=ſtwá.

Znáki zło=dzieyſtwá

ten znák iest dáleki/gdy powiádáią / iż sye rádzi widzą/iż sye miłuią. Bliższy/ gdy kto chodzi do cudzey żony w dom/ kiedy męża domá niemász. Nabliższy á pewny/kiedy kogo s cudzą żoną ná iednym łożu zástáną.

Znáki cudzołostwá.

¶ Vćiekánie/ iáśnie dowiedzione/ pewny znák iest winnośći/ zwłaszczá tám gdy ktho ieszcze nie obwiniony/ iedno tylko iż iest powieść o nim/zá dotknienim sumnienia/boiąc sye vćieka.

Vćiekánie złoczyńce.

B ućiekania

¶ Wsádzony do kaźni opátrzony dobrze gdyby sye wyłamał/ á do Kośćiołá vćiekał / álbo ná inne bespieczne mieystcá ku záchowániu zdrowia swego / znák iest pewny ku zdániu ná męki.

B

¶ Ostawiony o iákie złoczyństwo / gdy by sye przed kim zeznał tám kędy ná stronie nie v Sądu/ A tákie zeznánie byłoby iednym godnym świádkiem potwierdzone/tákowy podáie do syebie znák niemáły ku męce.

Zeznánie złoczyńce nie przed Sądem.

¶ Sámá goła powieść nie iest znák pewny ku zdániu ná mękę/ quia fama est res fragilis & perniciosa, oprócz tego gdyby byłá mocna / gwałtowna / á nie odmienna.

Sławá.

Odmienność

Mowá od- mienna/ kłamſtwo/ boiaźń.

¶ Odmienność mowy/ kłamſtwo/ boiaźń/ zá- iąkánie/ drżenie/ ſą znáki/ nieiáką drogę ku męce podáiące/ kthore ná Sedźiego przynależy pilnie obáczáć y terminowáć/ áby mu potym nie było zádano/ iż nieſłuſznie człowieká zdał ná męki. Bo by to muſiał męczonemu nágrádzáć/ gdyby okazał ſwoie niewinność. Tákie wſzytki znáki iáko wyſzſzey námieniono záleżą ná bácznym á roſtropnym vznániu Sedźiego. Aby wielkośći wyſtępu/ tráffunki/ rozmáitośći znákow/ y inne okolicznośći dobrze á pilnie obaczał/ áby też miał bácżność ná ſtan Perſony. Abowiem ináczey ma być męczon młody/ ináczey ſtáry/ ináczey mdły/ ináczey duży/ ináczey kochánek/ ináczey nie kochánek/ ináczey Sláchcic/ ináczey Mieſz- czánin/ ináczey chłop. A ná koniec Sedźia ták ſye w then czás przeciw człowiekowi ma ſtá- wić/ áby ſye więcey widźiał być łáſkáwym Se- dźiem/ niż okrutnikiem: pámiętáiąc iż też czło- wiek ieſt. ⁖ ⁖ ⁖ ⁖

Rożność mąk wedle rożnośći per ſon.

Perſony od męki wolne.

ZAden/ ná ktorego ſą pewne dowody á zná- ki/ nie może być wolen od męki/ iedno then ktorego Práwo piſáne czyni wolnym/ iáko ſą

Doktorowie/Rycerze/Przełożeni ná wielkie dostoieństwá/Vrzednicy ludzi wielkich stanow/y Vrzednicy Mieyscy poki są ná vrzedzie. Principum Officiarij, Ciuitatum Rectores, officiorũ suorum durante tempore. Młodszy niż czternaście lat/ ktorzy v Pręgi miotłámi máią być karáni: Stárzy/ ná pámieci y ná rozumie zeszli/ niewiásty brzemienne / áże by po porodzeniu moc wzięły. Wszákże są tákie występy/ zá ktorymi áni Persony Przerzeczone od męki bywáią wolne / iáko iest występ przeciw Krolowi / przeciw pospolitey rzeczy/co zową Łácinnicy/crimen lęsæ Maiestatis, to iest gdy sye kto co tákiego dopuści/coby było przeciw Krolowi y bespieczeństwu iego/ gdy náprzeciw szkáżie álbo vpadku Mieyskiemu co broi/ gdy ku nieprzyiaćielowi sye skłoni/gdy nieprzyiaćielowi zbroią/ pieniądzmi/ rádą/ y kthorymkolwiek inszym sposobem przeciw swemu Pánu dopomaga : gdy poddáne/ziemie ktemu przywodzi/áby były Krolowi przećiwne/ gdy rostyrk w Mieśćie czyni/áby ktory przełożony był zábit/y inne tym podobne. Też nieczyni nikogo wolnym od męki/ wydánie á zdrádźiectwo Oyczyzny swey/ podánie Miast/Zamkow nieprzyiaćielom/ ktożkolwiek by był tákim.

Crimẽ læsæ Maiestatis.

O rozmáitych mekách.

Wyszszey námieniony Autor wypisał o rozmáitych mekách/ ktore złoczyńcom bywáią zádawáne wiecey z wymysłow Sedziow niebácznych/ á z okrucieństwá Káthowskiego/ niż wedle Práwá: iáko wodą/ octem/ lanim wrzącego oleiu w gárdło/ szmárowánim siárką/ smołą gorąiącą/ słoniną/ głodem/ prágnienim wielkim/ przyłożenim ná pepek myszy/ sierszeni/ álbo iákich innych iádowitych chrobakow nákrytych bánką/ áby ták gdyby wynidź niemogli/ ciáło cierpiącego dreczyli: iáko też gdy złoczyńce ku łáwie przywiążą/ nogi iego słoną wodą námáżą/ potym koze przywiodą/ ktora rádá sol iada/ áby piety onego złoczyńce lizáłá/ ktory bol powiádáią być okrutny/ bes obráženia cielesnego. Opisuie támże niektore meki wedle Práwá miánowicie/ przez ciągnienie powrozmi/ gdy złoczyńcá nágo (wszákże wstyd przyrodzony máiąc nákryty) ná weszszey łáwie niż ciáło iest/ bywa pod pache przez piersi przywiązan/ potym wielkie pálce v nog bywáią związáne/ á powroz od nich około osi v kołá okrecą/ áby ták obrácánim kołá ciáło złoczyńce ku wypowiedźieniu prawdy było ciągniono. Niektorym thež

ktorzy ná męki máią być dani/ pierwey wszytki włosy brzytwą ogolą/dla opátrzenia/áby iákich kunsztownych pomocy we włosyech niemiał/ podług czárnokſyeſtwá/álbo czárow innych/zá ktorymi więc żadney męki nieczuią. Przydáie ná oſtátek ſwoie widzenie / áby złoczyncá przed innymi mękámi/naprzod był bit miotłámi/mieniąc że zá doświadczenim przes tákie karánie/ rychley złoczyncá powie ſwoie przewinienie/niż zá mękámi wyższey opiſánymi. In Summá/ áby tákie męki były zádáne / żeby ćiáło było bes obráženia wielkiego / y bes vłomności. Abowiem gdy by ſye tráfiło / iż by złoczyncá dla męki wielkiey vmárł / Sędźia był by bárzo podeżrzány / iáko by mu tákie męki zádáwáć roſkázował/nie wedle Práwá álbo zwyczáiu/nie zá miłośćią ſpráwiedliwośći / nie z miłoſyerdźia/ nie z bácznośći á z mądrośći: Ale z gniewu á z nienawiśći/ áby ták z iego ſámego vporu człowiek zginął. Byłby mowię Sędźia w tákim podeżrzeniu / ieſliby ſye ſłuſznie nie wywiodł / iż w they mierze náſládował práwá álbo zwyczáiu/łáſkáwośći / máiąc páná Bogá przed oczymá/ y ſpráwiedliwość iego. O tym komu trzebá wiedźieć ſzerzey/niechay czyta v tegoż Autorá.

Złoczyńcá o co ma być pytan ná mece.

ZŁoczyńcá wedle Prawá niema być ná mece o wiecey rzeczy pytan iedno o kthore iest oskarżon/á o ktore nań słycháć/s tey przyczyny/iże ná meki żaden niema być zdan / kromia vprzedzáiących znákow/ iáko wyszszey o tym.

Miedzy wielemi złoczyńcámi ktory ma być pierwey meczon.

GDy wiele złoczyńcow o ieden występ ná meke máią być zdáni: Sedzia then ma porządek chowáć / áby tego pierwey kazał meczyć kthorego by rozumiał być ku powiedźieniu prawdy skłonnieyszego: iáko iesli Oyćiec s Synem ma być meczon/pierwey Syn/ przy obliczności Oycowskiey/álbo też w niebytności z wiádomośćią iego/dla tego iż Oyćiec zá żáłośćią Syná swego rychley sye skłoni ku wyznániu niż zá własnymi mekámi. A iesli żoná z Meżem/ pierwey żoná / dla thego iż niewieśćia płeć / bedąc mdleyszey nátury / y nie ták ćierpliwey/ rychley może być przywiedźioná vpominánim y mekámi ku wyznániu/ niż Mąż.

O powtarzániu męki.

Złoczyncá / ktory raz dla iákiego podeyrzánego występku słusznie á dostátecznie wedle Práwá był męczon / (kthora dostáteczność ná vznániu Sędziego zależy) á ná męce by sye nic nie zeznał: iuż o tenże występek / drugą raz nie ma być męczon / oprocz żeby sye iákie nowe znáki pewne nań wynorzyły / kthoreby były godne ku zdániu po wtore ná mękę wedle wyższszego opisánia. Wszákże y zá pierwszymi znáki / może być dan wtore ná mękę / gdy iest iásny iego vczynek / swiádectwem dwu godnych ludzi ták dobrze dowiedziony / iż o nim Sędzia żadney wątpliwości niema / tylko po złoczyńcy zna / iż vczynku swego więcey s krnąbrności á z zátwárdzenia niż z niewinności przy.

Złodziey kiedy może być wthore męczon / á iáko.

Złoczyńcá gdy zna vczynek swoy ná męce / á po męce go przy / może być wtore męczon ku pierwszemu zeznániu / ále lżey niż pierwey. A ná wtorey męce gdy by nie zeznał / ále stale przał / iuż trzeci raz niema być męczon.

Złoczyńcá gdy kogo ná męce wyda / thedy wydány ma być poiman. Wszákże to wy=

Powołány ma być poimán.

dánie álbo powołánie/nie iest dostáteczny znák/ áby powołány miał być zdan ná meke / ieśli przećiw niemu nie bedźie innych znákow álbo dowodow. Abowiem powołánie wiele kroć bywa s tąd/ iż Gaudium est miseris socios habere poenarum. A Regułá też iest práwna. A tormentis incipiendum non est, priusquam praecedant certa indicia.

Złodźieyski kunszt.

☞ Przystoi też Sedźiemu/ pierwey niż złoczyńce zdą ná meki / bádáć sye pilnie czásu / iáko dawno złoczyńcá kradł / zbijał/ etc. y inne łotrostwo płodźił/ ieśli w lesye przemieszkawał álbo nie. A tho ktemu áby wiedźiał iáko wielkie meki ma roskázáć iemu zádáwáć. Abowiem wiele ich naydźie/ktorzy bedąc w towárzystwie przemieszkawáiąc w lesyech/ w gáioch/ społem sobie meki zádawáią / y ćwiczą sye ná wyćierpienie rozmáitych mąk / áby potym gdyby byli poimáni/mocne meki wyćierpieli/krom wyznánia złych vczynkow y towárzystwá swego / co z wyznánia złodźieiow poznano.

O rozmáitey śmierći rożnych Złoczyńcow.

Jáką śmier=

Jaką śmiercią kthory złoczyńcá ma być karan/ wypisano Specu: Saxon: lib: ij, articu: 13. 16. 36. to iest/ złodziey ma być obieszszon. Zdraycá/ rozboynik/ łupieżcá w koło wpleciony. Meżoboycá/ gwałtownik Pánien/ y ktoryby ná cudzołostwie był poimány / tákowi máią być ścięci iáko nápisano. Raptores virginũ honestarum vel ingenuarum, siue desponsatæ fuerint siue non, vel quarumlibet viduarum, capitis supplicio puniuntur. Odszczepieniec Wiáry Krześciáńskiey ma być spalon. Taż śmiercią ma zginąć Czárownik / y kthoby komu iad zádał. ❡ O karániu Heretykow (iż z innych praw máluczko szerzey powiem) iest też srogi Státut Koronny Krola Władzisłáwá Jágełłá / vczyniony Roku 1424. gdzie iáśnie opisano/ áby Heretykowie naprzod mieczem byli karáni / potym też wietsze im karánie iest náznáczone / áby nie ináczey iedno iáko wystepuiący przeciw Máiestatowi Krolewskiemu byli karáni / to iest/ nie tylko ná gárdle/ ále y ná máietnośći / ktoraby po zámordowánym Heretyku do skárbu Krolewskiego byłá przyłączoná. Nád tho dźieci onego Heretyká wiecznie by były bezecnymi. A ku żadnemu dostoieństwu áby niebyły nigdy obierány. Prawo

Złodziey.
Zdraycá.
Rozboynik.
Łupieżcá.
Meżoboycá.
Cudzołożnik.
Pániéński gwałtownik.
Odszczepieniec.
Czárownik
Zádawcá iádu.

Karánie Heretyká wedle Státutu Koronnego y práwá duchownego.

ny. ¶ Práwo záſye Duchowne ná Heretyki ieſt lżeyſze. In C. ad abolẽdam de hæreticis. gdźie nápiſano/ áby Heretykowie kthorzy by byli doświadczeni w odſzczepieńſtwie / ieſli by ſye chćieli błedu ſwego odprzyſyadz/ vchodzą karánia. A potym ieſliby w toż odſzczepieńſtwo wpádli/ tedy s Práwá Duchownego bywáią podáni zwierzchności Swieckiey/ áby byli mieczem karáni. Wſzákże ich Synowie niebywáią bezecni/ iáko práwem Polſkim. ¶ A gdźie karánie zá iákie złoczyńſtwo nie ieſt opiſáne/ tám złoczyńcá ma być karan wedle vznánia Sedźiego / kthore wiecey ſye ma ſkłániáć ku łáſkáwośći / niż ku okrućieńſtwu. Abowiem Práwá ná złoczyńce ſą vczynione/ áby zá boiáźnią ich/ zuchwáli ludźie od złych vczynkow ſye hámowáli / á niewinni áby w beſpieczeńſtwie á w pokoiu mieſzkáli.

O Złodźieyſtwie.

Złodźieyſtwo ieſt dwoiákie/ Iáwne y Táiemne. ¶ Iáwne / gdy złodźiey ná złodźieyſtwie álbo ná onym mieyſthcu gdźie kradł bedźie poimány : w

Złodźieyſtwo iáwne.

domu/ w o=

domu/w ogrodzie/álbo w Winnicy/etc. ¶ Táiemne/ gdy złodzieiá nie poimáią ná złodzieystwie/áni ná onym mieyscu gdzie kradł/ále gdy rzecz kradziona tái/álbo gdy zá czyią rádą y pomocą złodzieystwo sye sstało. Iáwni złodzieie wedle Práwá Cesárskiego bywáią karáni nágrodzenim rzeczy vkradzioney czworáko. Táiemni dwoiáko. Tez wedle Práwá Bozego w Stárym Zakonie nágrodzenim rzeczy kradzioney dwoiáko/czworáko/piecioráko/y siedmioráko. A iesli by niemiał czym nágrodzić/ thedy go záprzedawano. Ale wedle Práwá Sáskiego Máydeburskiego/złodziey ma być obieszszon.

Táiemne.

Exod: xxij.
Prouerb: vi.

Karánie v Prągi.

IEsli by ktho vkradł co by trzy złote álbo wyszszey ważyło / ma być obieszszon. Bo áczkolwiek tám mowi de tribus solidis Specu: Saxon: lib:ij, articu:13. Wszákże solidum wykłáda złoty z Łácinskiego słowá wywodząc/ á soliditate auri. A iesli by rzecz kradziona mniey niż trzy złote ważyłá / á kradziestwo by sye sstáło we dnie/ v Prągi ma być bit/y włosy máią być oberznione/ co zową Łácinnicy/ poenam in cute & crinibus. Kthore Práwo około obrzyná-

Obrzezánie vßu miásto włosowczyßy frymárk

nia włosow(piſze támże) ná ten czás było dáne/ kiedy ludzie długie włoſy nosili / pothym kiedy krotkie włoſy poczeli nosić / tedy káwálec vchá álbo noſá miáſto włoſow vrzynáią. A ieſli by vchá niemiał/ná twarzy bywa nácechowan/ y názwano to potym poenam in cute et carne, non in crinibus. Iure Municip: articu: 38.

Poena in cute et carne.

Poena in crinibus.

Ktore złodzieie cechuią.

TY złodzieie ktorzy we dnie krádną / mieſzki/wácki/ kálety kryiomie rzeżą / thák znáczą. Zá pierwſzym kradzieſtwem ie ná twarzy cechuią. Zá wthorym obiedwie vſzy vrzynáią. Zá trzecim krzyż ná czele żelázem wypaláią. A zá káżdym rázem miotłámi ie v pręgi biią. Tákie cechowánie ná złodzieioch dla thego bywa/áby ie ludzie ználi/á ich ſye ſtrzegli. A ieſli by ſye ktory dáley co tákiego dopuſcił/iuż ma być powrozem ná ſzubienicy nácechowány/áby wiecey ludziom nieſzkodził / gdyż ſye zá troiákim ták ſromotnym karánim nie vpámietał / iuż máła nádzieiá o nim áby ſye miał polepſzyć. Iure Municip: articu: 38. Y tá ieſt przyczyná dla ktorey złodzieie wieſzſzą/ á niewiáſty topią / álbo inną śmiercią wedle zwyczáiu ktorey kráiny trácą / iż

Czemu złodzieie wieſzą / á niewiáſty topią.

gdy by niebyli smiercią karáni/ máłá by nádzie-
iá po nich byłá vpámietánia y polepßenia / by
też nasrożßym karánim kromia smierci byli ka-
ráni/ktore karánia oni czestokroć sobie zá smiech
máia/y zá nic nieważą. Co mądrzy á bácżni Se-
dziowie obaczywßy/ wynálezli ten obyczay / á-
by ták byli karáni/iáko by tego wiecey nieczyni-
li. Wßákże Sedzia przy złodzieioch ma pilnie
báczyć/ potrzebę/ vbostwo/ czás/ rzecz krádzio-
ną/iesli vmyslnie kradł / álbo zá potrzebą wiel-
kiego głodu / iesli z vprzeymey złosci / z zwyczá-
iu/z nie opátrznosci/y inne okolicznosci/zá ktory-
mi złodziey może sye czásem wymowić. Abo-
wiem iesli zá przywiedzienim głodu / nie vmy-
stem zdrádzieckiego zysku / co by tylko ku ziedze-
niu álbo piciu/ może sye nieiáko omowić/ ponie-
waż też czytamy o tym/iż dla wielkiey á ostáth-
niey potrzeby / rodzice záprzedawáli dzieci swo-
ie/y zábijáli ie ku ziedzeniu/ á to iest wietßy wy-
stepek.

KTo by rzecz krádzioną álbo łupy przecho-
wywał/álbo rády y pomocy ku kradziec-
twu dodawał : przeswiadczony tąż smiercią
iáko y złodziey ma być karány. Eodem lib: ij, ar-
ticulo 13.

MB

113

O rzeczách odiętych Złodźieiowi przy poimániu.

PRzy karániu złodźieiow/Sedźia ma pilnie báczyć/áby też y tym nieprzepuszczał/ kthorzy w ten czás gdy złodźieie imuią / rzeczy przy nich nálezione sobie biorą / y inne ktore im złodźieie vkázuią. Abowiem Opráwcy/Ceklarze/Cechmistrze / y inni Vrzędnicy ktemu przynależący / gdy imuią złodźieie / częstokroć ich ze wszytkiego odźieráią. Nád to iesżcze od nich pytáią / ieśli by kedy co wiecey krádźionego záchowáli/to wszytko sobie przywłaszczáią/ niewiem ktorym innym práwem iedno łupieżnym / choćia też ták dobrze z wyznánia złodźieyskiego iáko z swey włásney wiádomośći/ wiedzą czyie ony rzeczy są przes nie odebráne. Dobrze czásu swego postánowiono było to práwo/ ktore Lorychius w swych Ksyegách wspomina / że rzeczy ktorekolwiek przy złodźieiu poimánym zástawano/ Vrząd zábierał/ á to w ten obyczay/áby w obce rece co nie zábłądźiło/ gdy by káżdemu wolno było przywłaszczáć sobie co nie iest iego. Potym wracano ony rzeczy záchowáne/gdy sye kto do nich ozwał/á dowiodł iż iego są. Ale teraz co kol=

raz co kolwiek przy złodzieiu záſtáną/ to nie inaczey ſwym włáſnym być mienią / iákoby tego z włáſney oyczyzny ſwey zá dziedzictwem doſtáli. Przeto Diogenes Philoſoph/gdy vźrzał czáſu iednego tych Pánow kthorych Grekowie ná Seymy wálne od siedmi Miaſth ſyłáli / á oni wiodą iednego/ co był s Skárbu złotą fláſze vkradł: powiedział / iż wielcy złodzieie máłego wiodą. A dziſieyſzych czáſow tákowi w przypowieść przychodzą/ iż gdy máłe złodzieyki wodzą álbo wieſzſzą/ſámi zá wietſze złodzieie bywáią miani / przes tákowe odzierá nie á przywłaſzczánie cudzych rzeczy. Przeto Vrzednicy winni by tego przeſtrzegáć/ áby tácy łupieżni ſłudzy byli karáni/áby rzeczy kradzione przes nie odiete włáſnemu Pánu były wracáne.

O Cudzołoſtwie.

Cudzołoſtwo/iże wyſthep ieſth bárzo ſzkodliwy / złączenie Małżeńſkie targáiący/ nád ktore żadne inne złączenie Pánu Bogu nie ieſt wdzięcznieyſze/ áni ku zie-

Adulterium gravius est peccato furto!

Adultera dotem perdit

Privatur Maritus iure accusandi suam uxorem de adulterio, quoties post adulterium commissum uxorem sibi recepit reconciliavit et cum ea concubuit

dnániu przyiácielstwá żadney drogi snádniey=
szey nieiest/iáko małżeństwo święte. Ktore po=
żytki ponieważ sye przes cudzołostwo porą / á
wiele złego s cudzołostwá płynie/ Przetho Pan
Bog w Stárym Zakonie cudzołożniki y cudzo=
łożnice śmiercią kárác roskazał mowiąc. Si dor=
Deute: xxij. mierit vir cum vxore alterius, vterq; morietur.
.i. adulter et adultera, & auferetur malum de me=
Ezech: xvi. dio. A v Ezechielá Proroká strászliwe á ogro=
mne karánie cudzołożnikow y cudzołożnic iesth
náznáczone / mieczem á kámionowánim. Ku
ktoremu karániu Bożemu / Ludzie náuczeni w
Práwie przykłániáiąc sye/vstáwili też cudzołoż=
niki mieczem kárác / niemniey dla niezliczonych
złych rzeczy / ktore s tąd pochodzą / to iest/ krzy=
woprzysyestwá/ fálszywe świádectwá / gwał=
ty/krzywdy/zdrádliwe oszukánia prawdziwych
dziedzicow/porubstwá/nierządy/y innych wie=
le złych rzeczy: iáko też y dl[illegible] sámego tego sprosne=
go przed Pánem Bogiem á hániebnego w swey
náturze vczynku. Wszákże dzisyeyszych czásow
v wielu Przełożonych cudzołostwo iest zá máłe
przewinienie/ dla tego iż sye spospolitowáło. A
wiele ich snadź iest / kthorzy ie bespiecznie popeł=
niáią/krom żadnego nárus̄zenia sumnienia swe=
go/ y krom żadney kárności. Nic ich nieruszáią

przykłády/

Quo adulterium quotidie publicum est adeo, [illegible] contemnunt [illegible] omnibus et singulis etiam ignotis [illegible] permittit accusare et a Judicio ad ulteros et adulteras deferre

przykłády / s ktorych ſye vczymy/iáko Pan Bog
ſrogo karał cudzołoſtwá. Czytamy iż dla iedne- Iudic: xix, et xx.
go tylko cudzołoſtwá / pobito było ludźi ſześć-
dźieſyąt y trzy tyſyące/ boiuiących w pokoleniu
Beniámin. A dla zgwałconey Dyny Corki Ja-
kobowey/ wſzytki Sychymity pozábijano/ ſtá- Gen: xxxiiij.
dá ich rozebráno: żony/dźieći/w niewolą pobrá-
no/Miáſto zburzono. Czytamy thez iż Cudzo- i Cor: vi.
łożniki / y wſzytkie nieczyſte ludźi będźie ſądźił Heb: xiij.
Pan Bog/ Kroleſtwá Bożego nie oglądáią.
Scortatores adulteri non poſsidebunt regnū dei.
Scortatores adulteros iudicabit Deus. A wżdy
ich to nic nieruſzy / wżdy przełożeni tego nieká-
rzą. Albo też ſnadź dla tego/iż ták ſámi czynili ál-
bo czynią. Przeto iáko inne złośći zá niekárno-
śćią mnożą ſye/ ták też y cudzołoſtwo. Nápiſá-
no Eccleſiaſtici viij. Quia non profertur cito cō-
tra malos ſententia, ideo absq; timore filij homi-
num perpetrant mala. A ták ná karánie cudzo-
łożnikow nie mnieyſze trzebá mieć przełożonym
baczenie / iáko y ná innych złoczyńcow wedle
Práwá Bożego y Ludzkiego. Wſzákże thák o-
krutne karánie cudzołożnikow / Duchowne y
Mieyſkie Práwo nieiáko vśmierzyło / iż wedle
Duchownego Práwá cudzołożniki álbo z zboru
wiernych wyłączáią / álbo rozwodzą. A wedle

Práwá

Patre vel Marito uxorem accusare debere [illegible] tandem [illegible] etiam [illegible] permittitur alterius uxoris adulterae accusatio

Práwá Mieyskiego głodem/ wygnánim/ s pospolstwá wyłączenim / tych zwłaszczá ktorzy są vbośszy. A bogátsze winą pieniężną / álbo innym karánim wedle vznánia przełożonych karzą. Niekthorzy chcąc áby przedsye karánie cudzołostwá wedle dawnych Praw trwáło/ vstáwili áby cudzołożnik mieczem był karan/ wedle Práwá. Qui in adulterio fuerit deprehensus, capite plectitur. Specu: Saxon: lib: iij, articu: i. lib: ij, articu: 13. A cudzołożnicá áby byłá v Prągi bitá / y od Práwá Małżeńskiego oddaloná. In Summá / Práwo nigdźie nieczyni cudzołożnikow od karánia wolnych/ choć by thez ná mieystcá bespieczne vćiekáli / áni w Kośćiele / áni ná Cmyntarzu/ áni w Klasztorze.

Mąż gdyby Cudzołożniká záſtał v ſwey żony/ co ma czynić.

Mąż ieśliby v żony Cudzołożniká záſtał/ á niemogł by go poimáć / może go ránić/ álbo zábić/ ktemu ieſt Práwo 12 tabuł. Mœchũ in adulterio deprehensum necato. Specu: Saxo: lib: i, articu: 50.

Jeśli by ſye przydáło/ iżby Mąż máiąc żone ſwoie w cudzołoſtwie podeźrzáną/ v-

pomionął by Cudzołożniká trzy kroć przed świádkámi / áby iego żenie dał pokoy / A potym by go záſtał s nią mowiącego táiemnie w domu ſwoim álbo w domu onego Cudzołożniká / álbo kedy ná poſpolitym iáwnym mieyſthcu / może go własną reką zábić. A ieſli by go ná innym mieyſtcu náláſł z żoną gadáiącego / thedy wezwawſzy trzech świádkow kthorymi by dowiodł iże z żoną gadał / ma go Sedziemu oznaymić / ktory go potym wywiedziawſzy ſye prawdy ma wedle Práwá kárác. Lib: & arti: eodem. Articu: 37. ./. ./. ./. ./.

Mąż / kiedy żony o cudzołoſtwo niema kárác.

Mąż niemoże żony kárác o cudzołoſtwo / áni przeciw niey czynić w pewnych przypadkách. ¶ Naprzod / gdy też ſam cudzołożnikiem ieſt. Bo kruk krukowi oká nieklnie. ¶ Wtore / ieſli iey przyczyne iáką do tego dał. ¶ Trzecie / ieſli s nią nie mieſzka / á oná mniema iż by zmárł. ¶ Czwarte / ieſli tho zá przymuſzenim vczyniłá / nie s chuci / nie z woli ſwey / ále zá gwaltem. ¶ Piąte / ieſli cudzołożniká mniemałá być ſwym meżem / przez iákie oſzukánie Per-

śony/co Láćinnicy zową/ fraudulentum concubitum per deceptionem personæ. Co może poznáć s tego przykłádu. Sempronius rozmiłował śye iedney Pánny/y żądał żony Mewiuśowey / áby mu ią ku iego woli ziednáłá: co żoná Mewiuśowá obiecáłá vczynić / á obiecawszy nie vczyniłá/ále śámá pewnego czáśu ná pewne mieyśćce wedle zmowy w nocy przyszłá/ á ná onym śye łożu położyłá/ gdźie Pánná być miáłá. Sempronius oszukány z niewiádomośći z żoną Mewiuśową spał/mniemáiąc áby s Pánną. Tu Sempronius s strony żáłuiącego Mewiuśá nie winien cudzołostwá/ále Páni Mewiuśowá. ¶ Szoste / Jeśli po cudzołostwie s nią mieszka. Abowiem przes to zda śye przyzwáláć ná iey vczynek.

Znáki przes ktore poznáć Cudzołożniká.

Iże cudzołostwá pospolićie w táiemnośći bywáią/ták iż mąż trudno śye ma dowiedźieć o cudzołożniku y o cudzołożnicy. Náuczeni w práwie y tego nie opuśćili / opiśáli znáki przes ktore to może poznáć. ¶ Naprzod s strony mieyscá / áby ten komu tho przynależy wie-

dźieć/ oba-

dzieć/ obaczył mieyſtce gdzie te pare záſtał / ieſli w ćiemnym/ ieſli ná widocznym / ieſli ná świeconym/ álbo nie ná świeconym mieyſtcu. Abowiem ná mieyſthcách poświeconych niebywa podeżrzenia ná cudzołoſtwo. ¶ Wtore/ma być baczenie Perſony / ieſli krewny álbo obcy / ieſli Duchowny álbo świecki. Abowiem ná krewnego/ná Kſyedzá/ ná Mnichá/ nie ieſt podeżrzáne cudzołoſtwo. ¶ Trzećie / może poznáć s ſpráwy á poſtáwy oney pary podeżrzáney / ieſli ſye obłápiáią/ cáłuią/ czeſto rozmawiáią / k ſobie v śmiecháią. &c.

Id verum eſt ſczt.

O Mężoboyſtwie.

Mężoboyſtwo ieſth troiákie. ¶ Naprzod / zábiie kto kogo áby Jmienie iego wydárł y poſyadł / álbo by ich wiele pozábiiał: táki koniem około rynku ma być włoczon/ pothym w koło wpleciony. ¶ Wtore / zábiie ieden drugiego z nieprzyiáźni iákiey / táki ma być mieczem karan. ¶ Trzećie mężoboyſtwo ieſt / gdy zábiie kogo w obronie

Mężoboyſtwo troiákie.

Rozmáite Mężoboyſtwa rozmáita śmierć.

Qui alium Vitam sibi adimere
Vel alium interfecerit Marck sive damno Speculo Saxo
libro 2 art 14.

Przygodne mężoboystwo.

swego zdrowia / álbo s przygody : iáko gdy by zrębuiąc drzewo / podrożnego człowieká zábił / álbo strzeláiąc ná ptaká / á nie s chući by to vczynił: táki ieśli świádki ma swey obrony á przygody / samotrzeć przysyęgą sye wyzwoli / odpráwiwszy wargielt / to iest zápłáćiwszy głowę wedle Práwá. Przeto tu Sędźia (ktory winien sędźić wedle Práwá) ma być wtym opátrzny / á iáśną spráwę mieć / ieśli z woley á z vmysłu mężoboystwo sye sstáło. Abowiem ieśli vmyślnie / tedy Mężoboyce ma ná gárdle káráć wedle Práwá. A ieśli przygodnie / ná wargielt skázáć. Iure Municip: arti: 38. Spec: Sax: lib: ij, art: 13. & 38.

Wargielt

¶ Wargielt w Práwie zową nágrodzenie / álbo zapłátá iákiey szkody álbo przewinienia / wedle opisánia w Práwie.

Karánie tego kto by zábił Oycá álbo Mátkę.

KTo by zábił Oycá / Mátkę / Syná / Dźiádá / Bábę / Brátá / Syostrę / Krewnego swego / álbo by do tego iáką przyczynę dał: Táki zászyty w skorę álbo w wor / ze psem / s kurem / z iászczurką / z małpą / ktore s tych ná ten czás może mieć / w rzekę ma być wrzucon / y vtopion.

Że psem dla tego/iże ten zły człowiek nieznał vćciwości/ kthorą był powinien rodzicom swoim wyrzedząć/ záślepiony nie ináczey iáko pies ktory sye ślepo rodzi/á do dziewiątego dnia niewidzi. ¶ Kur znáczy wysoką á hárdą myśl iego/ ktorą miał przećiw rodzicom swoim/ albo krewnemu swemu. ¶ Jászczurká znáczy nieszczęśliwość rodzicow. Abowiem iászczurká sámiec gdysye s sámicą schodzi/głowę swoie w iey vstá włoży/ ktorą potym sámicá w sobie vgryzie: A iászczurczetá gdy sye máią wylągnąć/wygryzáią sye z żywotá sámice/ ták że y sámicá zdechnie. ¶ Małpá zásye iáko sye przypodoba spráwom ludzkim/ y podobieństwo człowieká spráwámi swymi okázuie/ á człowiekiem nie iest: ták że też ten zábijácz zda sye być człowiekiem / ále wedle vczynku nie iesth/ dla tego iże zábicim rodzicow swoich/nie ludzki/ále wiecey niż bestyálny vczynek popełnił. Specu: Saxon: lib: ij, artic: 14.

Pies. Kur. Jászczurká. Małpá.

POmocnicy ku Mężoboystwu / tákim kaz ránim máią być karáni / iáko y głowny Mężoboycá. A pomocnicy máią być rozumiani / kthorzy sye ná mężoboystwo iednostáyną rádą á pomocą spikneli y ziednoczyli. Specu: Saxon: lib:ij, articu: 14.

Auxiliatores.

Mężoboycá kiedy o gárdło nie ma być sądzon.

Mężoboycá ieśli pierwey niż by go kto o mężoboystwo winił / dobrowolnie do Sądu przyydźie / znáiąc vczynek / chcąc sye vspráwiedliwić / y wywieść niewinność swoie / iż sye to zá wielką potrzebą w obronie przydáło: tákiemu iuż Sąd nie idźie o gárdło / ále przedsye ma być skazan ná pokup Sędziemu y stronie/to iest krewnym zábitego ná Wárgielt: ku ktorego brániu przyrodzeni zmárłego trzy kroć máią być pozwáni. A ieśli by nie stáneli/ pokoy broniącey sye stronie/ ktora przygodę swą okazáłá/ ma być nákazan przez Sądowny wyrok / y od płácenia do tąd ma być wolna / áż krewni zmárłego Práwem tego będą dochodźić od niego. A ieśliby zábity ieszcze niepogrzebiony do Sądu był przynieśyon/ á ná Mężoboycę by żáłowano: tedy obwiniony dla thego iż pierwey do Sądu/ czuiąc niewinność swoie / dobrowolnie stánął/ bliższy sye odwieść y zmárłego pokonáć wedle Práwá. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 14. lib: i, articu: 64. Ktore omawia iże káżdy bliższy iesth zdrowie y dobrá swoie obronić / niż by go ktho miał pokonáć.

PAnná albo niewiástá gdyby z rozpuszczonymi włosy przyszłá do Vrzedu / żáłuiąc ná kogo o gwałt sobie vczyniony / ofiáruiąc sye tego dowieść świádkámi/ ktorzy wołánie iey słyszeli: A obwiniony przyszedł by pierwey do Vrzedu dobrowolnie / nie związány / nie poimány/chcąc wywieść niewinność swoie wedle práwá. Thedy obwiniony zá tákowym wolnym przyszćim do Vrzedu / bliższy sye odwieść sámosiodm / niż by go biała głowá o gwałth miáłá pokonáć. Abowiem Práwo záwżdy iesth przychylnieysze stronie obwinioney / niż żáłuiącey. Iure Municip: articu: 38.

Ktorzy od mężoboystwá máią być wolni/álbo lżey karáni.

OD Mężoboystwá bywáią wymowione ty Persony. Naprzod

¶ Dżieći/ ktore iesżcze baczenia á rozumu nie máią/áni co iest złość y zdrádá nieznáią. Ale iesli by iuż znáły co iest źle: thedy máią być karány/ wszákże łáskáwiey dla młodośći / ktora ich vczynek nieiáko omawia. Abowiem niekthore dżieći zwłasczá złego wychowánia / máią czásem ná Dżieći.

zle wiele

złe wiele rozumu. Piſze S. Grzegorz w niektorym Dyálogu/ iże Dyabeł iednemu Oycu wyrwał dźiećie w piąći lećiech z rąk/ gdy przyſyegáło á bluźniło Páná Bogá: co by był Pan Bog nie dopuśćił/ by było ono dźiećie co ieſt źle nie rozumiáło. A dźiećie ma być rzeczono / poki nie doydźie siedmi lat.

Stárzy. ¶ Jtem/ Ludźie Stárzy / ktorzy przes wſzytek czás żywotá ſwego/záwżdy bes nágány pobożnie żyli/á z ludźmi ſtátecznymi y s cnotliwymi obcowánie mieli / tákowe ich żyćie bárzo im pomaga / áby zá meżoboyſtwo od śmierći byli wolni.

Szaleni. ¶ Szaleni/ktorzy niewiedzą co czynią. Abowiem ná ſwym ſzaleńſtwie dośyć káránia máią. A człowiekowi vdręczonemu wietſzy ſmutek y vdręczenie niema być przydáne. Afflicto nõ eſt addenda afflictio. Ale ieſli by ſzalony zábił przed tym niż ſzálał: y w ten czás gdy ſzáleie ma być iáko inny karan.

Porywáiący ſye ze ſnu. ¶ Ktory ſye porywa ze ſnu/podobny ſzalonemu/álbo wielce pijánemu. Ale to ták ma być rozumiano / ieſli ſye mu to porywánie nigdy nie przydawáło / á tego do ſyebie pierwey nie znał.

Abowiem

Abowiem iesli to pierwey czuł do syebie / y s tákiego porywánia snu / albo z iákiego záchwycenia á szaleństwá ludziom szkodził: winien iesth mężoboystwá. Bo czásu dobrego baczenia / powinien sye był opátrzyć / áby sam sypiał w dobrym zámknieniu / álbo sye kazał dowieść do klozy.):( ):( ):( ):(

¶ Item / Pijánice / ktorzy ku mężoboystwu vmyślnie pijaństwem sye niegotowáli / áby mężoboystwo zá wietszą wymowką popełnić mogli. Abowiem ták czesto mowią / muszę sobie nań podpić. Wszákże te obmowę ták rozumiey / iże żadnego pijaństwá niemász tákiego / ktore by zupełnie od złego vczynku omáwiáć álbo wolnego czynić miáło / iedno tylko srogość Sędziemu w karániu nieiáko zámierzą. Ebrietas enim qualiscunq; non excusat à toto, eos tamen excusat à tanto. A pijaństwo też tu rozumiey tákie / ktore by było ták wielkie / iże by człowiekowi rozum á báczność odieło.

Pijáni karánia zá zły vczynek dla pijánsthwá niewolni.

¶ Item / Ktorzy sye dopuszczą mężoboystwá nie s chuci / nie z vmysłu / nie z vprzeymey złości / ále s tráfunku przes iákie nieszczeście / w kunszcie / we grze / w robocie / ták iżby z onego niebácznego obrá-

Z przygody zábijáiący

nego obráženia/ potym obrážonego śmierć záſzłá. Abowiem ty przygody á tráfunki częſtokroć zrządzeniu á przeźrzeniu Bożemu przypiſuią. Et fortuitum caſum nullum humanum conſiliũ pręuidere poteſt. ¶ Ná przykład / gdy by ktho iechał ná płochym koniu/ kthorego by wodzą hámowáć niemogł/ á dziecię by ná łonie Máthki poráźił. Albo przy gránu piły/gdy by ieden drugiego gonił / á w vćiekániu noge złamał y vmárł. ⁂ ⁂ ⁂ ⁂

Przykład przyrodnego mężoboyſtwá.

¶ Item/Ktorzy zábijáią dzieći dźiwnie ſye rodzące / nie wedle wyobrażenia ludzkiego / ále ná kſztałt iákiey Beſtyey. Abowiem y thákie nie máią być krzczone/ ále záráżem zádawione/álbo ktorymkolwiek obyczáiem máią być zátrácone. Ktore dźiwne rodzenie (iż ſye to troche od rzeczy odſtąpiwſzy powie)poſpolićie ſye figuruie w żywoćie Mátki/z zápátrzenia iákiey beſtyey/á z zámyślenia o niey czáſu poczęcia. Co ſye śnádnie okázuie z Hiſtoryey o Jakobie/Gene: xxx. Ktory chcąc iż by ſye mu od trzody iednákiey bárwy owiec / rozney bárwy owce mnożyły : nákładł do korytá/s ktorego nápawano/rozg rozmáitey bárwy / áby owce przy nápawániu ná nie ſye zápátrzáły:ták zá onym zápátrzániem ſye ſtáło/

Zábijácze dzieći ná kſztałt Beſtiey ſye rodzących.

iż owce rozney bárwy ſye rodźiły. Z tąd theż niewiáſty s cudzołoſtwá czeſto rodzą dźieci podobne meżom ſwoim. Abowiem w ten czás ná meżá wſpomináią/gdy czynią co im nieprzyſtoi.

¶ Item / Kthory po Meżoboyſtwie popełnionym wytrwał dźieſyeć lat / wolny ieſt od smierći / y owſzem ieſli by dwádźieśćiá lat przetrwał / nie ma być iuż o meżoboyſthwo winowan. A ty dwie omowie ku záchowániu przyiaćioł ſą bárzo pomocne.

¶ Item/ Oprawcy / Ceklarze / y inni ſłudzy Vrzedowi/ ktorzy złoczynice w poimániu zá potrzebą zábiiáią. Abowiem ieſli by ſye złoczynicá mocnie á gwałtownie bronił / czyniąc ſługam gwałt/á nie mogł by być poiman : thedy w tey mierze Práwo dopuſzcza ſługom Vrzedowym/ áby złoczynice lepiey zábili/niżliby zá zły vczynek niemiał być karány. Oprawcy

¶ Item/ Są niektorzy co ták rozumieią/áby then Meżoboycá miał być wolen od smierći / kthory innych zá obietnicą wolnośći wiele łotrow wyda: Wſzákże Sedźia tákiemu przepuſzczáć nie ma. Abowiem by thym kſtałtem nie sſtáło ſye práwu Bożemu y ludzkiemu doſyć.

¶ Brzemienna niewiástá obżałowána/może być zárázem skazána ná karánie wedle przewinienia: ále po skazániu ma być wolno záchowána do tego czásu áż porodzi. Abowiem dziecie zá wystepek mátczyn niepowinno nic cierpieć. Potym po porodzeniu ma być skarána wedle rzeczy osądzoney/ co zásłużyłá. Specu: Saxo: lib iij, articu: 3. Iure Municip: artic: 96.

O Przygodnym meżoboystwie.

PRzygode zową Łácinnicy casum et euẽtum fortuitum, gdy sye co złego przytráfi/ o czymsie żaden nic domniemác niemogł/aby sye to sstác miáło.

CIesle/ Murárze/ y inni Rzemieslnicy/ álbo ich pomocnicy/ iesliby kogo zrzucenim ná doł iákiey máteryey obrázili álbo zabili/nie winni są meżoboystwá áni obrázenia: ále ták/iesli tego nieuczynili ze złosci/z nienawisci/álbo z iákiey nieprzyiázni: iesli też przed tym oznaymili wołániim swoim/aby ludzie przechodzący ná ten czás sye wárowáli / á gdzie kápie nie przechadzáli. Gdzie by też rzemieslnicy ná gorze bedąc / vstáwicznie mieli wołác / dosyć im iest przed mieystcem niebe=

cem niebespiecznym rosciągnąć sznur / álbo iáki inny znák wielki á dobrze znáczny postáwić według zwyczáiu Miástá. Ták iuż rzemieslnik nie będzie mogł być winowan o czyie obrażenie álbo zábicie/ choć by też wołánim żadnego znáku niedał. ¶ Toż ma być rozumiano o tych/ktorzy strzeláią z łukow / s kusz / z rucznic / wszedy zwłaszczá w ogrodzie / ná celstacie / álbo ná innym mieystcu ná to vprzywileiowánym : iesli przed strzelánim vpomináli przechodzące / áby sye wárowáli. ¶ Toż o zawodnikoch/ ktorzy koni probuią. A pospolicie o wszytkich ktorzy sye báwią około rzeczy vtciwych/ ku czynieniu dozwolonych/ w kthorych by kogo s tráfunku / zá nieszczescim mogł obráżić álbo zábić: tákowi nie są winni áni obrażenia/áni zábicia/pod Condycyámi wyszszey námienionymi. Wszákże máią być karáni wedle vznánia Sędziego / áby potym ostrożnieyszy byli.

O vznániu wielkiego y máłego przewinienia.

Iże zá więthszym przewinienim człowiek ma być więcey słusznie karan / zá mnieysze mniey. Náuczeni w Prawie ku vznániu tá-

kiego máłego y wielkiego przewinienia opiſáli przykłády / kłádąc rozność inter dolum malum, culpam latam, culpam leuem & leuiſsimam, inter caſum euentum'qꝫ fortuitum.

Dolus malus.

¶ Przykład ad dolum malum ten ieſt: Jeſli by złoczyncá vćiekał do czyiego domu/áby tám był beſpieczen / A goſpodarz onego domu/okázuiąc ſye być iego przyiaćielem / przyiął by go w dom ſwoy/potym drzwi po nim zámknął/á okno mu otworzył/ktorym by vćiekł/A goniących by nieprzyiaćieli w dom niepuśćił: Tu ieſt wielka chytrość á oſzukánie drugiego/ co zową dolum malum, & dolum peſsimum calliditatis, fallaciam, machinationem ad circumueniendum alterum.

Lata culpa.

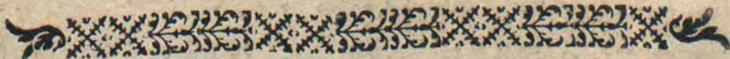
¶ Przykład ad latam culpam: Gdy by Cieſlá álbo Murarz zrzucenim zgory iákiey máteryey kogo zábił / nie opowiádáiąc nic przed zrzucenim/á powiádał by potym / że o tym zwyczáiu álbo o Prawie nie wiedźiał / áby miał głoſem pirwey zrzucenie opowiádáć álbo znák ſtáwiáć. Tu ieſt wyſtep wielki/ktory zową latam & grauiſsimam culpam, gdyż powinien był tho wiedźieć o czym wiedzą wſzyſcy / y rozumieć tho o czym rozumieią wſzyſcy / álbo ich wielka część rozumie/ á iemu to zwłaſzczá wiedźieć przyſtáło. Przeto bywa winien táki wſzytkiego/ co by

ſye kolwiek

ſye kolwiek złego przes zrzucenie iego ſſtáło/ wymowić ſye niewiádomoſcią niemoże.

¶ Lżeyſze ieſt przewinienie/ gdy kto wiedząc czyie przyſzłą ſzkode/ bliźniego od niey nie przeſtrzeże niedbáłoſcią ſwoią/ y mogąc ſye iey pomoc vwiárowáć/nie pomoże. Tu ieſt leuis culpa v Ludzi/ále przed Bogiem grauis, dla niemiłoſći ktorą thu vkazał przećiw bliźniemu. Gdyż pan Bog nád inne rzeczy nawiecey roſkazał miłoſć ku bliźniemu mowiąc: Mandatum do vobis vt diligatis inuicem. Ktora miłoſć ná tym ſye zámyka áby ieden drugiemu wſzythkiego dobrego życzył/rády dobrey w potrzebách dodawał/wedle możnoſći zápomagał/cudzego nie żądał/ ná ſwem ſkromnie przeſtawał/nikogo nieoſzukał/ ſpráwiedliwoſć wewſzytkim záchował. Sic non creſcerent immenſa volumina legum,non creſceret in orbe dolus. Stąd by ſye mnożył pokoy poſpolity/s tąd miłoſć ku pánu Bogu/ktoremu niechay będzie Cześć y Chwałá ná wieki. Amen. Leuis culpa.

Dokończenie.

W Krákowie Dru
kował Lázarz An=
dryſowic.

LVCERNA pedibus meis Verbum tuum DOMINE.

Et LVMEN ſemitis meis. &c.

Roku od Národzenia Syná Bo=
żego/ Tyſyącnego/ Pięcſetnego/
Pięcdzieſyątego Dziewią=
tego: :/:

Znáki

Znáki mieyſtc wſzytkich opiſánych w tym tho Porzadku

ná czterzy czeſci rozdzielonym / ile káżda czeſć w ſobie záinyka / Tak w poſpolitoſci wedle Tytułow głownieyſzych / iáko y w oſobliwoſci inych Praw y Poſtepkow / ktore ſye pod Tytułmi głownieyſzymi záinykáią.

Dla łátwieyſzego náleżienia.

Mieyſtcá Pierwſzey Czeſci. O Perſonách Sądowych.

O Woycie. ix.

O Przyſyężnikách y powinowáctwie ich. xiiij:

O Piſárzu Mieyſkim:támże.

Mieyſtcá wtorey czę-ści: O Roznośći Sądow Mieyſkich.

Pozywánie

Nie kożdy

Mieysca trzeciey części: O Postepku Sądownym.

O Pozwie.

O pomocney

Spoſob

O Dzewie Krewnośći/ cxiij.

O Przyiaćiołoch po Małżeńſt: cxx.

Mieyſkiey Czwartey

Częśći. O Kárnośći złoczyńcow.

O Męcze=

O Cudzołoſtwie. támże.

O Mężoboyſtwie. támże.

Dokończenie Regeſtru.

Sentencye

SEntencye s Pismá Swietego zebráne / ktore ná mieystcach Sadowych pospolicie bywáią pisáne / áby s nich ták przełożeni ná Sadziech / iáko inne Persony / Sadowi przynależące / záwżdy przed oczymá Powinowáctwo swoie mieli / á wedle nich sye z roskazánia Bożego záchowywáli.

SAPIEN: VI.

AVdite Reges & intelligite, discite iudices finium terræ. Præbete aures vos qui continetis multitudinem, & placetis vobis in turbis nationum, quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altisimo, qui interrogabit opera vestra, et cogitationes scrutabitur. Quoniam

2

cum essetis ministri Regni illius, non rectè iudicastis, nec custodistis legem Iusticiæ, neq; secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & cito apparebit vobis, quoniam Iudicium durissimum, in his qui præsunt, fiet.

SLuchayćie Krolowie á rozumieyćie / vczćie sye Sędziowie kráin Ziemie. Nákłonćie vszu wszyscy / kthorzy maćie pod swą mocą wielkość ludu / á kochaćie sye w narodźiech / Iże wam dána iest moc od nawyższego Bogá / ktory będźie pytał o wászych spráwách / y będźie sye bádał o myslách wászych. Abowiem gdyśćie byli Sługámi Krolestwá iego / niespráwiedliwieśćie sądźili / ániśćie strzegli zakonu Spráwiedliwośći / áni wedle woley Bożey chodźiliśćie. Strászliwie á rychło okaże sye wam Pan Bog / Abowiem nasroższy Sąd będźie nád tymi / ktorzy są przełożeni.

II, PARALIP: XIX.

VIdete quid faciatis, non enim hominis exercetis Iudicium, sed Domini, & ipse vobiscum est in Iudicio. Sit timor Domini vobiscum, et cum diligentia cuncta facite. Non est enim apud Do-

minum Deum nostrum iniquitas, nec Persona-
rum acceptio, nec cupido munerum.

KRol Jozáphát / gdy iednego czásu postá-
nowił Sedzie we wszytkich Mieyściech
w Zydostwie/ták do nich mowił. Báczcieśz co
czynić macie / Abowiem nie Ludzki Sąd sprá-
wuiećie/ ále Boży/ á on z wámi iest ná Sądzie.
Niechayże będzie boiazń Boża z wámi / á s pil-
nośćią wszytko spráwuyćie. Abowiem v Páná
Bogá nászego/nie iest złość/áni brákowánie per-
son/ áni chćiwość dárow.

DEVTRON: I.

AVdite illos & iudicate eos iustè, siue ciuis sit
ille, siue peregrinus. Non agnoscetis personas
in Iudicio, ita paruum audietis vt magnum, nec
reuereamini cuiusque personam, quia Dei Iudici-
um est.

SLuchayćie ich á sądźcie ie spráwiedliwie/
choć iest Mieszczánin / choć Pielgrzym/
choć Sąsyad / choć przychodźień. Nie będźie-
ćie brákowáć Personámi ná Sądzie / ták máłe-
go będźiećie słucháć iáko y wielkiego. Nie bę-

dźiecie ſye bać żadney Perſony/ Abowiem Sąd ieſt Boży.

IEREM: XXII.

FAcite Iudicium & Iuſticiam, Vi oppreſſum liberate de manu calumniantis. Aduenam, pupillum, viduam, nolite contriſtare, neq; opprimatis inique, & ſanguinem innocentem ne effundatis.

Czyńcie Sąd á Spráwiedliwość/ Vćiśnionego gwałtem z rąk potwarze wybawćie. Przychodnią/ sieroty/ wdowy/ nie záſmucayćie/ áni vćiſkayćie złośćiwie/ krwie niewinney nie przelewayćie.

EXOD: XXIII.

Pauperis non miſereberis in Iudicio.

Nád vbogim nie będźieſz miał lutośći ná ſądźie.

DEVTR. XVI.

Non accipies munera, quia excæcant oculos Sapientum, & deprauant cauſas iuſtorum.

¶ Nie będźieſz brał dárow/ Abowiem dáry záſlepiáią oczy mądrych/ y przewrácáią á tępią rzecz ſpráwiedliwych.

EXOD: XXII.

Viduæ & pupillo non nocebitis, si læseris eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus, percutiamq́ꝫ vos gladio, & erunt vxores vestræ viduæ, & filij vestri pupilli.

Wdowie y sierocie szkodzić nie bedziecie/ Jesli ich obrazicie/ beda wołać do mnie/ á ia wysłucham wołánie ich/ Rozgniewam sye y pobije was mieczem: A beda zony wásze Wdowámi/ y Synowie wászy sierotámi.

PSAL: LVII.

Rectè iudicate filij hominum.

Spráwiedliwie sądzcie Synowie ludzcy.

DEVTR: XXVII.

Maledictus qui peruertit Iudicium, Aduenæ, pupilli, & viduæ.

¶ Przeklety iest ktory przewraca Sąd przychodnia / sieroty / y Wdowy.

EXOD: XXII.

Maleficos ne patiaris viuere super terram.

Złoczyńcom niedopuszczay żyć ná swiecie.

DEVTR: XIII.

Auferes malum de medio veſtri.

Zgłádziſz złego s posrzodku was.

DEVTR: V.

Teſtis mendax peribit.

Kłamliwy świádek zginie.

PROVER: XXI.

Qui cuſtodit os ſuum & linguam ſuam, cuſtodit à tribulatione animam ſuam.

¶ Kto ſtrzeże vſt ſwoich y iezyká ſwego/ ſtrzeże od záſmucenia duſze ſwoiey.

PSAL: XXXIII.

Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.

¶ Powściągay iezyká ſwego odezłego / á vſtá twoie niechay nie mowią zdrády.

EXOD: XX.

Non loquaris falſum teſtimonium contra proximum tuum. ¶ Nie bedzieſz mowił fálſzywego świádectwá náprzeciw bliźniemu twemu.

LEVIT: XIX.

Non periurabis in nomine Domini.

Niebedzieſz krzywoprzyſyegał przes Imie Pánſkie.

164

DEVTR: V.

Non erit impunitus, qui super rem vanã nomen Dei assumpserit. ¶ Nie vydzie karánia káżdy/ktory bierze nádáremno Imie Boże.

PSAL: XIIII.

Qui iurat proximo suo & non fallit, promissionem habet, quòd in Domini tabernaculo habitabit, & in monte sancto eius requiescet.

¶ Kto przysyega bliżniemu swemu á niezdradza/ te ma obietnice/ iże w Páńskim przybytku mieszkáć bedzie/ y ná gorze iego Swietey odpoczywáć bedzie.

ROM: XIII.

Omnis potestas à Deo. Itaqꝫ qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, & damnationẽ sibi acquirit. Vis autem non timere potestatem, bonum fac. Si autem malum feceris, time. Non enim sine causa gladium portat.

¶ Wszelka zwirzchność iest od Bogá. A thák kto sye sprzeciwia zwirzchności/ Bożemu zrządzeniu sye sprzeciwia/y potepienie wieczne sobie iedna. A chcesz sye niebać zwirzchności/czyn dobrze. Jesli źle bedziesz czynił/boy sye. Abowiem nie bes przyczyny miecz nosi. &c.

Iudicia in æquitate et iustitia

Ioannes Stanislowic
Consul
Idem

Publicum bonum Commodum: priuato semper
præponi debet.

Æquus Iudex, non Accusatoris tantum:
sed rei quoq causam Cognoscat,
oportet.

